

LIBER III.
DE CONTRACTIBVS
ET QVASI.

Tit. I. De conventionum divisione apud Romanos.

Tit. II. De conventionum divisione apud Germanos.

Tit. III. De consensu ejus divisione & contrarius.

Tit. IV. De personis contrahentibus.

Tit. V. De contractuum objecto.

Tit. VI. De contractuum communicatione actione exercitoria & c.

Tit. VII. De iis, quæ in contractu communiter præstantur.

Tit. VIII. De Usuris interesse & mora.

Tit. IX. De Mutuo.

Tit. X. De Commodato.

Tit. XI. De Deposito.

Tit. XII. De pignoratitio contractu & inde ortojure pignoris.

Tit. XIII. De Emptione & venditione.

Tit. XIV. De Locatione & conductione.

Tit.

Tit. XV. De Societate.

Tit. XVI. De Mandato.

Tit. XVII. De contractu chirographario.

Tit. XVIII. De Permutatione.

Tit. XIX. De Contractu estimatorio.

Tit. XX. De Contractibus innominatis.

Tit. XXI. De Cambio.

*Tit. XXII. De Contractibus qui aleam continent
assecuratione, sponsione, lusu &c.*

Tit. XXIII. De Contractibus varioribus.

Tit. XXIV. De quasi Contractibus.

Tit. XXV. De Negotiorum gestione speciatim.

*Tit. XXVI. De iis quæ ex æquitate præstantur
seu condictioibus.*

TIT. I.

De Conventionum divisione apud Romanos.

§. 1.

PActum & conventio jure civili syno-
nyma sunt *arg. l. 1. §. 1. 2. 3. de pact.*
Schilt. Exercit. VIII. §. 1. Neque enim
distinctæ utriusque definitiones extant ullibi
in *ll.* quicquid contendant *Wissenbach. b. t.*
eb. 1. Duaren. ad b. t. c. 1. De etymologia pa-

Eti quam tradit *d. l. 1. b. 1. §. 1.* vid. Schilt. *d. l.* ubi exacta magis. Magis ad rem sunt, quæ de vocabulo conventionis monet Ulpian. *d. l. 1. §. 2.* Definitur conventio duorum pluriumve in idem placitum consensus. Nimis profecto generaliter, uti ad oculum ostendit Franzkius *b. 1. pr.* Addendum itaque de aliquo præstando, vel non præstando. Comprehendit præstatio donationem & factum, non præstatio retentionem & non factum.

§. 3. Dividitur conventio in nudam & non nudam. Illa est, quæ nullum civile firmamentum adepta in nudis placiti finibus consistere dicitur *l. 27. de C. loc.* Hæc vero quam jus civile peculiari fulcimento ornavit. Illa est unius generis. Hæc vero pro diversitate fulcimenti sui varia est. Ex hac in foro efficaciter agitur, ista actionem non producit, quod toties repetitur *l. 7. b. §. 5.* Frustra hanc distinctionem impugnant Wissenbach. & Huber. *b. 1.*

§. 4. Pacti nudi curam Prætor gessit *l. 7. §. 7. b. 1.* Idque bifariam, quod inde vel exceptionem dederit, vel actionem. Illud ubiq; egit *d. l.* hoc in pacto geminato. Ne quis fidem geminam violaret. Vnde **CONSTITVTVM**, quod est conventio, qua quis vel proprium, vel alterius debitum denuo se soluturum esse constituit. vid. §. 8. j. de act. t. 1. de pecun. constit. Vocatur

ulti-

ultima species hodie: ein transport, *vid. DN. Stryk. comment. ad Lauterbach. d. t.*

§. 5. Post tot pactorum confirmationes & mutationes nihilominus species nudorum remanserunt. e. g. pactum usurarum, pactum novationis, pacta de futuro contractu reali ineundo &c. unde satisfit Kulpis. *Colleg. Grot. L. 2. c. 11. ib. 1. l. e.*

§. 6. Pacta non nuda verus juris civilis factus sunt. Recepta enim semel hypothese, quod præter consensum alia accessione ad gignendam actionem opus, quod populus non uti vellet, sed ex præscripto actiones instituere deberet, non amplius, quid negotii gestum de simplici & plano respexerunt. Verum unice examinari capit, an jus civile ad certam classẽ & certum caput istud rede-gisset & quodnam illud esset.

§. 7. Sicut vero omnia Romanorum instituta * non per impetum simul ac semel perfecta sunt: ita & in conventionum doctrina mira assumpta deprehenduntur.

* *Potest res optime illustrari ex historia Calendarii Romani, quot simbriis enim, quod intercalationibus & assumptis hic res non gesta antequam ad 305. dies pervenerunt vid. L' histoire de Calendrier.*

§. 8. Sunt LL. XII. Tabularum fons juris civilis *vid. Gothofred. in quatuor font. jur.*

et Hic vero pauciora negotia tantum de-

scribebantur & legitima auctoritate muniebantur. Ad quæ dein in perplexo & fraudulento suo libro pontifices formulas agendi conscribillaverant. Unde contractuum nominatorum appellatio & definitio. Scil. sunt pacta primis Romanorum legibus canonisata & nominata formula à collegio pontificum donata.

§. 9. Sed mox intelligebant Romani quam curta ipsis suppellex, & quam iniquum v. c. esset quod si aliquid datum factumve, nequidem vicissim coactio esset, ut aliquid daretur vel fieret. Hinc factorum & rerum per mutationes assuerunt. Unde contractibus innominatis sua origo & auctoritas. Fatetur hoc tacite ipse Ulpianus *d. l. 7. de pact. pr. §. 1. 2.* Ne vero à laudabili majorum more vel latum unguem abirent, vel homines de turba nimis sapientes redderent, jureconsultis id negotii demandabatur, ut recens natos contractus novis agendi formulis præscriptis exornarent.

§. 10. Unde iterum facillima contractuum innominatorum definitio. Quod sint conventiones, quas Romani ex æquitate sub certo respectu receperunt. Ex quibus tamen nec ad ductum libri pontificum formularii, quod post Flaviani & Æliani juris nomen assumpsit, nec ad ductum edicti perpetui prætoris

ris formularii de quo omnino Rævard. *in pro-*
trib. sed ex præscripto jurisconsultorum v. Hu-
berum *ad t. de P. V.* agebatur. Explicatur simul
hac ratione natura actionis præscriptis verbis.

§. 11. Laborabat tamen jurisprudentia
alio adhuc incommodo. Scilicet horum con-
tractuum omnium natura & definitio paucis
absolvitur. Quod præterea adjicitur inter col-
loquendum communi consensu, id pacti qui-
dem rationem habere, contractus vero, ne
contractus detur contractus dici nequit. Ex
pacto autem actio dari non poterat. Hinc
vel novum supplementum, quo contrahenti-
bus consuleretur excogitandum, vel totum
commentum, quod ex pacto actio nasci ne-
queat eliminandum erat.

§. 12. Placuit prius eligere & pactis ad-
jectis contractibus vim obligandi tradere, sub
conditione tamen ut in continenti adjice-
rentur. Sic una fidelia duos dealbabant pa-
rietes. Necesitati vitæ communis subvenie-
batur & antiquitati suus quoque constabat
honor. Etenim hæc pacta non proprio jure,
sed virtute accessionis ad contractum vale-
bant. Hinc ut ad contractum accedere & ei
jungi possent, in continenti adjicienda erant,
negotio enim, quod jam diu prævit natura-
liter aliquid adjungi nequit. *vid. Excell. DN.*
Friese de pact. adj. Franzk. ad t. de. c. s. V.

§. 13. Ne sic quidem res ab omni parte beata, postea enim, pariter in communem usum pacta dotalia, aliquatenus sponsalia, pactumve donationis &c. legibus firmata, ut actio inde daretur. Cum vero contractus nomen semel ab aliis occupatum esset negotiis; pactorum legitimorum nomen exorsum est. Non opus, ut hanc geminam speciem pactorum describamus, sola fere recensione noscitur.

§. 14. Contractus dein nominatos subdividunt in reales, chirographarium, verbalem & consensuales. Prout aut re, aut scriptura, aut solemnibus verbis, aut sola conventionione perficiuntur.

§. 15. In ipsa itaque prima contractuum receptione, illud sæpius decantatum, ne conventio nuda obligaret, ante oculos habebant. Inde in mutuo, commodato, pignore & deposito obligatio nulla jure civili nisi rei traditio accedat, ut scilicet conventio nuda haberet ubi pedem figeret. Inde est quoque quod in his contractibus ultra rem datam, ne pacto quidem ab initio ad id directo, obligatio nascatur, nisi accedat stipulatio, *vid. Dn. Stryk. II. M. tit. de R. C. §. VIII.**

* *Ante sidera de cælo posse cadere, quam re obligationem contrahi ultra datum inquit Bartolus ad l. 9. de duob. reis.*

§. 16. In chirographario contractu datum ante biennium chirographum, rursus non nuda conventio: In stipulatione solemnis interrogatio & responsio obligandi vim ac robur adferunt.

§. 17. Manserunt tamen quatuor, emptio, locatio, mandatum & societas, quæ citra ullam accessionem alterius rei solo perspicuo & determinato consensu perficiuntur. Unde & contractus consensuales dicti sunt. Forte quia horum ingens usus in commerciis, jam vero multis retro seculis fidei servatio mercatorum proprium officium visa est. Accedit, quod v. c. sæpissime merces absentes inter absentes emantur & vendantur, ut traditionem pro perfectione exigere velle, commerciis exitium accersere esset.

§. 18. Contractus innominati revera unius & ejusdem, generis habiti & realibus fere exæquati sunt. Ut contractuum nomine non censeantur, nisi minimum à parte alterutra rei traditio intervenerit. Ne ex nudo pacto actio oriretur. Hinc certo respectu eos receptos fuisse §. 10. diximus.

§. 19. Affertur quidem distinctio in regulares & irregulares. Quorum illi certo & unico vocabulo indicari possunt, ut: permutatio hi vero integra negotii expressione v. c. facio ut facias constare dicuntur. Sed ad vo-

cabula saltem hæc distinctio pertinet, in
causarum decisione non adfert ullum mo-
mentum.

§. 20. Non tamen plane omni reme-
dio destituebantur Romani prospiciendi cum
in omnibus conventionibus, tum præcipue in
iis, quæ solo nudo consensu non firmabantur,
sua securitati. Hunc in finem enim in prom-
tu erat stipulatio, quorsum respicit Imperator
ipse *pr. I. de V. O.* in tradenda hujus vocabuli
etymologia.

§. 21. Quotiescunque scilicet promi-
scuis verbis suum negotium vel in mutuo vel
in contractu innominato, vel in aliis,
peregerant, tandem coronidis veluti loco ha-
ctenus inter ipsos agitata in interrogationes
& congruentes responsiones redigebant. Un-
de & *παινδέκην* stipulationem dixit Cujacius
ad *l. 16. de V. O.* vid. *l. juris gentium §. quod fere*
de pact. Balduin. ad *Inst. p. 421.*

* * *

*Propter multiplicem usum stipulationis factum quo-
que est, quod sub hoc contractu in ff. §. I. non
tam quæ ad stipulationem, tantum, sed quæ in ge-
nere ad naturam contractuum intelligendam
conduscunt, explicentur.*

§. 22. Erant & aliæ divisiones sic re-
spectu legum in legitimas, quæ à lege civili,
& ju-

& juris gentium, quæ à naturali jure formam
acceperant conventiones dividebant. l. 5.
de pact.

§. 23. Propter objectum quædam pu-
blicæ appellatæ, quæ pacem bellumve, vel al-
liud publicum negotium tractant, quædam
privatæ, quæ à privatis de rebus privatis in-
terponuntur, dictæ sunt d. l. 8.

§. 24. Ratione effectus quædam libe-
ratoriæ sunt, ut: pacta de non petendo, quæ-
dam obligatoriæ, de quibus hæctenus. Illa
iterum vel nuda sunt, vel non nuda, ad hæc
refer acceptilationem, novationem &c. in eo
conveniunt, quod utrisque tollatur obligatio.
Verum nudis ope exceptionis, non nudis
ipso jure.

§. 25. Est & utilis divisio in pacta rea-
lia & personalia. Hæc personam respiciunt
& ultra eam non extenduntur, in realibus se-
cus est. Regulariter quævis pacta sunt rea-
lia, licet in iis heredum mentio facta non sit.
Personalitas vero ex peculiari adjectione, vel
ex ipso facto colligenda demum, vid. DN.
Thomaf. ad Huber. de pact. §. 8.

§. 26. Ratione processus sui in b. f. &
stricti juris contractus fecerant. In illis
liberior potestas judicis dati, in his vero præ-
scriptæ formulæ à prætore inhærendum.

Adeoque duplex iudicis pedanei & Pratoris officium totam distinctionem peperit.

§. 17. Usus est in eo, quod in b. f. contractibus fructus debeantur licet non expresse nominati, quod usuræ debeantur ex mora *l. 32. §. 2. de usur.* quod pacta in continenti adjecta contractui b. f. inesse dicantur *l. bonæ fidei C. de pact.* quod dolus dans causam b. f. contractui reddat eum ipso jure nullum *l. 71. pr. de dol. mal.* quod ratio loci habeatur *l. 7. pr. de eo quod cert. loc. & c.* Quæ omnia in stricti juris contractibus secus. Illam differentiam, quod iuramentum in litem tantum, in b. f. contractibus locum haberet, falsam esse demonstravit DN. Thomas, *de pret. effect. in res fung.*

§. 28. Est & tandem pactorum adjectorum præter allatam in ea, quæ in continenti & quæ ex post facto adjiciuntur, item quæ accedunt contractui b. f. & quæ stricti juris negotio annectuntur; alia distinctio in pacta detrahentia & adjicientia *l. 72. de c. E.* Illa quoque contractibus b. f. insunt & actionem formant i. e. pro parte contractus habentur & actionem contractus ad id, de quo pactum est extendunt *l. 7. §. 8. b. 1.* Adjicientia non faciunt partem contractus. Si pacta contractui cui adjiciuntur adversantur, vitiantur *vid. Bachov. ad tit. de pact. rubr. de pact. adj. n. 7.*

§. 19. Divisio in verum & quasi contractum, est saltem divisio analogica, quia quasi contractus plane non est contractus, nec sub hoc genere continetur. Uti videbimus tit. ult.

TIT. II.

De Conventionum divisione
apud Germanos.

§. 1.

EX recensitis divisionibus juris Romani considerunt in nostro foro divisio cardinalis in conventionem nudam & non nudam. Subdivisiones contractuum in nominatos & innominatos. Nominatorum in reales & verbales (de chirographario postea) divisio pactorum in legitima & adjecta, nec non horum ulteriores variaz ac subtiles distinctiones. Ratio horum omnium est, quod hæc divisiones supponant simplex pactum non producere actionem. Cessant itidem b. f. & stricti juris contractuum species, quia ratione procedendi & distinctione officii prætoris & judicis pedanei nitebantur.

§. 2. Speciatim stipulationum usus olim frequentissimus hodie arbitrarius factus est, ut pro lubitu quis iis uti vel omittere eadem

pos.

possit. Neque enim firmiter demonstrari potest, quod hodie stipulatio in quovis pacto adesse præsumatur *vid. Gædd. de stipul. c. 1. 44.* Id quod egregie corroborat B. Schilter. *Exerc. XIX. §. 5.* præcipuum monitum est, ne ubi interrogatio & responsio deprehenduntur ipsam antiquam stipulationem adesse credamus. *Id. ibid.*

§. 3. Sed sicuti recepta semel hypothese, de qua ex omni retro historia Germanorum constat, quod ex quolibet pacto deliberato detur actio *vid. Mev. p. V. dec. 408. Carpz. p. II c. 19. d. 17. n. 8.* indubie dictis sua veritas constat: ita non opus multis disputare, quo nomine sit hæc appellanda actio. Commodissime interim conditionem ex moribus appellare poteris. *Lauterbach. Exerc. VIII. concl. for. 9.*

§. 4. Quod si enim conditionem ex canone dicere mallets, non tantum de sensu *cap. 1. §. 3. X. de pact. vid. Ziegl. ad Lancell. L. 3. Tit. 3. §. 5.* multum rixandum erit, sed vel ea propter in cassum laborabitur, quod fidei servandæ cura apud Germanos receptioni juris canonico sit antiquior. Ut proinde pontificali sanctione non opus fuerit.

§. 5. Hinc praxi non contrariatur asserere: nominibus conventionum pactorum & contractuum hodie non indigitari res & nego-

negotia in effectu diversa, sed his omnibus synonymice nos uti. Hoc sensu, quod omnia Germanorum pacta sint unius generis, quæ non sine ratione vocantur: conventiones deliberatæ.

§. 6. Sed cape hæc de effectu obligandi, alias enim nec hodie contractus litteralis ubi non litteræ, nec realis ubi non res &c. intervenit, dici potest. Quia nostrum non est vocum Romanorum significatus pro lubitu immutare.

§. 7. Imo ne dupondii quidem famoso nomine dignus esset, qui non exactas definitiones talium omnium teneret. Cum sane frustra juris civilis volumina evolveret, frustra sæpius sancta legum auxilia imploreret. Sub his enim contractuum divisionibus, sub eorum singulis titulis multa utilissima tractata esse, nemo unquam negavit. Hinc de ipsa sola divisione exaudiendi sumus.

§. 8. Verisimiliter concidit & subdistinguitio pactorum liberatoriorum. Etenim pacta simplicia apud Romanos erant pacta juris naturæ, hinc obligationem naturalem tollebant ipso jure *l. 95. de solut.* Quia hæc obligatio per pactum poterat constitui. Unde obtinebat ratio *l. 35. de R. I.* Non tollebant civilem ipso jure, quia civilem non poterant constituere. Ergo, per rationem à contrario

d. l. 35. de R. I. Hodie autem, quia in nostra civitate civilis obligatio pacto constituitur, necessario rursus vid. *d. l. 35.* sequitur, ut eodem pacto ipso jure tollatur.

§. 9. Licet vero dictæ distinctiones cessent, mansit tamen distinctio in pacta realia & personalia. Mansit & illa in pacta publica & privata. Quia hæ divisiones Romanæ non sunt, licet in corpore juris extent. Imo & ulterius varie utiliter distinguitur.

§. 10. Ante omnia secerni debent tractatus de contrahendo ab ipsis contractibus. Nam quamdiu inter partes nil certi conclusum, promissio non plene facta * acceptatio, non congruenter secuta &c. nec hodie dici potest, quod partes inde obligentur, *vid. Stryk. Caut. contr. Sect. 1. c. 6. §. 1.* Si quid arrhæ datum illud communiter amittitur. De quo *infra.*

* §. c. si nec tempus determinatum, nec quid precise dandum.

§. 11. Supponenda hic itidem distinctio in contractum claudicantem & firmum ab utraque parte. Quæ sane hodie non inter pupillaria vel prodigi privilegia continetur, sed plures personas comprehendit. *vid. Pufend. de J. N. & G. L. M. c. V. §. 7.* Aliquatenus huc spectat hodie contractus suffragii, si post habitis inaniis effectuum respicere volumus.

§. 12.

§. 12. Contractus sunt vel benefici, vel permutatorii. Illi ubi una pars sive dando sive faciendo gratis officium exhibet. Hi ubi par pari refertur. Ad illos spectant donatio, mandatum &c. Ad hos præcipue emptio, locatio &c. Usus distinctionis in præstatione culpæ, evictionis, indicandis vitiis, dissolutione, interpretatione &c. uti singulæ species ostendunt.

§. 13. Contractus sunt vel principales, vel accessorii. Illi per se subsistunt, quales plerique omnes. Hi vero accedunt jam per alium contractum constitutæ obligationi v. c. pignus, fidejussio, constitutum. Usus est in eo, quod accessoriorum firmitas & præstationes sequantur contractum principalem.

§. 14. Contractus sunt vel puri, vel non puri. Illi qui nec conditionem, nec diem &c. admistum habent. Hi vero quibus vel dies, vel conditio adjecta. De illis non est, ut agatur separatim. Ad judicis tamen officium spectat ex humanitate etiam in puris aliquam solutionis dilationem concedere Quod nihilominus male probatur ex *l. 105. de solut.*

§. 15. Dies addita conventioni obligationem non suspendit, nisi sit dies ratione existentæ incerta. *arg. l. 16. §. 1. de cond. indeb.* Adjicitur autem, vel differendæ solutionis causa *l. 46. pr. de V. O.* vel finiendæ obligatio-
nis,

nis, vel multiplicandæ præstationis ergo e. g. ut annuatim repetatur *vid. §. 3. f. de V. O.* Effectus utrobique facile intelliguntur. Hoc notandum quod promissa annua initio cujusque anni petantur *v. §. 3. f. de V. O.*

§. 16. Conditionum naturam & divisionem *ad tit. de legat. L. II.* exposuimus. Hic tenendum impossibiles & turpes vitare contractum, quia serius consensus deficit. Sub casuali promissa, non debentur nisi conditione eveniente. Hinc nec dies antea cedit nec alia obligatio adest, quam, ut promissor eventum expectet *§. 4. l. d. t.* Transfit tamen spes debitum iri ad heredes *vid. Huber. prælect. ad d. t. §. 5.*

§. 17. Sunt & aliæ differentiæ inter hoc promissum & promissum in diem, in doctrina, quis potior in pignore habeatur *l. 11. §. 2. qui pot. in pign. conditione indebiti l. 10. 16. 56. de condict. indebit. &c.*

§. 18. Conditiones veræ non sunt, quæ naturaliter insunt, vel quæ ad præsens, vel præteritum, tempus se referunt. Conditiō enim est: adjectio externæ circumstantiæ, quæ negotium confert in futurum *vid. §. 6. l. d. t.* Non obstat exemplum: Decem dabo si prælium ante undecim dies gestum in hoc, vel illo loco.

§. 19. Celebratur contractus etiam sub modo

modo, seu, ut aliquid fiat, vel omittatur. Sed de illo dicitur ad contractus innominatos. Promissum vero, ne aliquid fiat, æquipollet ei, quod in casum, cum moreretur promissarius, conceptum est. §. 4. 7. de V. O. Neque hic admittitur supra explicata cautio Mutiana.

§. 20. Contractus est vel solemnis vel minus solemnis. Hic qui partium perspicuo consensu determinato & ab utraque parte declarato unice constat. Ille, qui alia solemnia vel in formularum * conceptione, vel in adhibitione testium **, vel in traditione *** ipsa exigit. Cujus hodiernum hinc inde, vel vestigia supersunt, vel quædam plane noviter introducta deprehenduntur.

* Quales concessit apud Francos Marculfus Libro precipue II. Et auctor appendicis apud eundem. Adde Sirmondi, Bignonii, Lindenbrogii & Baluzii collectiones. Sed has abrogavit Frid. I. & Schilt. II. 3. b. Alicubi non valet chirographum nisi quod coram Senatu loci conscriptum. v. c. Rotenburgi & den Europ. Herold.

** Vadianus p. 86. in emtionis contractu si mediocris septem, si magnæ rei duodecim testes lege Franciæ adhibentur. Sed Et hoc fere desit.

*** Vid. supr. LII. c. IV. §. fin. Unde insinuationes Et alia solemnia cujusque loci. Resignationes judiciales &c.

TIT. III.

De Consensu ejus Divisione
& Contrariis.

§. 1.

Consensus vocabulum in se satis perspicuum est, ut definitione vix egeat. Describere tamen licet: plurium voluntatum in negotiis humanis de aliquo præstando convenientiam *vid. l. 55. de O. & A.* Ut vero simul, aut incontinenti ex utraque parte affectus *d. l.* concurrant opus non est, sed sufficit rati habitio & acceptatio ex post facto *arg. l. 16. ad Sēt. Macedon. Mantic. de tac. & ambig. convent. l. VIII. t. 7. n. 23.*

§. 2. Tunc demum vero acceptatio ferius accedens valida est, si voluntas offerentis adhuc durat *arg. l. 4. de manum. vind.* Ista enim revocata, non potest amplius voluntatum unio constitui, qua tamen in omni contractu opus *vid. Bardili de tac. accept. litter. post princ.* Hinc acceptatio ab herede fieri nequit, si defuncto quid oblatum, quia oblatio videtur evanuisse *vid. l. 91. de R. I. Grot. de J. B. & P. l. II. c. XI. §. 16.*

§. 3. Species consensus sunt duæ tacitus & expressus. Hic verbis, ille facto declaratur

ratur tali scilicet, quod communi hominum æstimatione ad consensum declarandum ordinatur. Addunt alii consensum præsumtum, sed hic plane consensus non est DN. Thomas. *jurispr. div. L. II. c. 3.* Hinc quoque non constituit verum contractum, sed unice quasi contractum.

§. 4. Scilicet consensus præsumtus est fictio legis, quod quis consentire debuerit, licet noluerit. Unde prior, quia à consentiente proficiscitur protestatione in contrarium tollitur. Hic vero, quia à lege certis factis annectitur, protestatione contraria tolli nequit. Ne privatorum pactis jus publicum tollatur *arg. l. f. §. 5. 6. C. de bon. qualib.*

§. 5. Cum vero in factis hominum non sit certus & determinatus finis atque intentiones mire variant, hinc ubi taciti consensus exemplum in ipsis legibus deprehendatur, res tamen non carebit controversia. Quia & legis præsumptiones communes, conjecturas, circumstantias &c. sumserunt in subsidium, jam hæ omnes nimium quantum variant. *vid. l. 20. C. de præsumt. l. f. pr. ff. quod met. caus.*

§. 6. Nil tam contrarium consensui est quam error *l. 15. de jurisd. l. 2. de jud. l. 57. de O. & A.* Erratur autem vel ab utroque contrahentium & tunc sine dubio negotium nullum est, quia neuter taliter illud geri voluit.

Neque petere possum, quod tamen acquirere nolui, neque excipere de possessione, quam mihi habere nunquam intendi. Cum jus ex contractu nasci nequeat, ubi quis aperte fatetur se non contraxisse. Refer huc *l. 9. de C. E. V.*

§. 7. Si ab una parte erratum circa obiectum, restitutionem communiter concedunt, siquidem error sit alicujus momenti *arg. l. 4. de rest. in integ.* non extrinsecus in nomine, causa impulsiva *vid. l. 65. de V. O.* sed in ipsa re *arg. l. 32. d. 1.* non ex nimia negligentia oriatur *l. 6. de jur. & fact. ignor.* & in tali qualitate admissus, quæ regulariter per modum conditionis supponitur, ne occasio reservationibus mentalibus detur.

§. 8. Si in genere contractus erratum spectat casus *ad §. 6* cum hic uterque erret. Si in persona cum qua contraho erro, mihi imputem, quod conditionem ejus cum quo contraho ignorem *l. 19. de R. I.* Neque quicquam in contrarium probant *l. 15. de jurisd. l. 2. de jud. l. 32. de V. O.* utut communiter allegentur. Quamvis exceptiones ex æquitate admitti non repugnem, *vid. Cujac. ad d. l. 19.* exemplum est in *l. 1. de exercit. act.*

§. 9. Læsis ultra dimidium impedimento non minus consensui esse dicitur, eo, quod nemo consentiat in id, in quocircum-

veni-

venitur Gædd. *de contr. stip. L. 3. §. 7. n. 104.* in-
de hujus loci est. Definitur læsio, qua quis
citra alterius dolum, in bilateralis negotio,
tempore contractus Richt. *dec. 99. n. 147.*
Mynf. *IV. 73. n. 7.* ultra alterum tantum dedit,
vel dimidium accipiendi non accepit Richt. *d.*
L. n. 19. & quidem ignoranter *arg. l. 1. §. 5. de*
R. I. nec ex voluntate testatoris Pinel. ad l. 2. C.
de resc. vend. Historiam hujus remedii vid.
apud DN. Thomaf. *de equ. cerebr. l. 2. de resc.*
vend.

§. 10. Probatur læsionis quantitas &
quod adfuerit tempore contractus. In rebus
frugiferis & iis, quarum certi redditus recur-
rendum ajunt ad locationem, ut si merces
vicies sumta, pretium de quo rixatur attingat,
justum, si vero ultra dictum modum illud su-
peret, vel ad dimidium non attingat injustum
dicatur. Pinell. *d. tr. p. 11. c. f.* Res reliquæ æsti-
mantur secundum *L. 63. ad L. Aquil.* potissimum
per peritos rerum æstimatores Donel. *ad d. l.*
2. n. 12.

§. 11. Cautus fit per delationem juris-
jurandi probaturus, ut debito tempore illud
agat vid. Coler. *dec. 12. n. 4.* Est & apud Donell.
d. l. alia cautela, ut si de pretio tempore ven-
ditionis non amplius constet, actor saltim
presentem æstimationem probet. Tunc enim
exinde ad præteritum concludi posse. Sed

vix procedit hoc inventum, quia tempus inter remedii requisita est. *præc. §. 9.*

§. 12. De ratione, qua læsio reparatur mire variant *DD.* An sit conditione ex lege agendum. An imploratione officii judicis. An petitione restitutionis in integrum. An actione ex ipso contractu agendum, *vid. Richt. d. l. n. 170.* Verosimillima est opinio penultima, *vid. DN. Stryk. de rest. in integ. U. M.*

§. 13. Cui, in quo negotio detur indicavit definitio. Datur alternative, vel ad correctionem dati, vel restitutionem accepti. *Vid. ipsam l. 2. de Resc. vend. processus est ordinarius Myns. centur. I. O. 33. cent. 2. O. 42. Carpz. II. 34. 5.* Forum competens est rei sitæ in immobilibus & domicilii in mobilibus *Covarruv. Tom. I. L. 2. c. 4. n. 14.*

§. 14. Veniunt in hoc iudicium etiam fructus à possidente percepti, atque à parte altera usuræ *arg. l. cum hi 8. §. si quis 22. de transactio.* Habetur ratio impensarum, si quæ forte in rem factæ *Fab. in C. L. IV. 1. 30. def. 15. n. 2.* Resolvitur hypotheca interim rei restituendæ imposita *arg. l. 175. §. non debeo de R. I.*

§. 15. Durat per triginta annos, rationem explicat *DN. Stryk. d. l. U. M.* Quibusdam in locis dimidium nimis crassum visum est, hinc jure Wurtembergico læsio ad partem tertiam

tiam restricta. Econtra jus *Magdeb. noviss.* plane hoc remedium rejecit.

§. 16. De usu hujus remedii testatur *Gronevv. ad C. d. l. de LL. abrog. Grot. Introd. ad jus Belg. part. ult. n. IV.* Falso tyrannidem ejus inculcavit *Molinæus de Commerc. n. 172.* Rectius dicitur, quod commerciorum cursui & augmento impedimento sit. Conf præcipue *DN. Thomaf. d. dissert. &* subito disparebunt, quæ habet *Bachov. vol. II. d. 2. tb. 9. l. it.*

§. 17. Obest consensui metus. Definitur metus : vis imposita contraria voluntati *L. 1. quod met. caus.* Requiritur, ut metus sit præfens *l. g. b. t.* Hinc minæ non sufficiunt, nisi prolatae ab eo, qui ad minas non progreditur, nisi executurus, cuique nec voluntas nec potentia desunt. *Vid. Huber. b. t. pral. §. 2. & l. 7. pr. b. t.*

§. 18. Justum esse metum decet, seu majoris rei impetum, quem repellere non possumus *l. 2. b. t.* Constantissimum plane hominem conturbantem metum exigit *Cajus l. 6. d. t.* Excluserunt hinc *JCI* metum reverentiæ *l. 22. de nupt. potentiæ l. 6. l. b. infamiz, vexationis l. 7. ff. b. t.* De his tamen omnibus arbitratur prudens judex ex circumstantiis personarum, adjuncti periculi &c. Nec v. c. constantiam in idea supponit. *vid. Gail. L. II. O. 93.*

§. 19. Tandem oportet ne plane quis vi quippiam abstulerit, vel alicquem dejecerit, quietem publicam turbaverit, sed ut extorserit tantum; Alias enim casus ad *L. Jul. de vi spectat*, vel vim bonorum raptorum, vel unde vi interdictum.

§. 20. Ratione personæ cui metus incutitur non distinguitur, adeo exosa civili jure omnis violentia habetur. Hinc libertus ingratus *l. 12. b. 1.* plane fures adulterique, si in flagitio deprehensi promiserunt, restitutione gaudent *l. 7. §. 1. b. 1.* Licet aliæ leges ipsorum sceleribus pœnam minentur. Aliter *U. M. b. 2. §. 11.*

§. 21. Metus à magistratu incussus hujus loci non est, modo fines officii non excedat pecuniam ab innocente extorquendo *l. 3. §. 1. b. 1.* Hinc à parte incutientis metus non jure licito, vel honoris, sed contra bonos mores illatus intelligitur *d. l. 3.*

§. 22. Licitus tamen non est metus, quo creditor debitorem adigit, ut ipsi solvat, vel possessorem, ut restituat rem in judicio reali. Ratio hujus prohibitionis est in *l. non est singularis de R. I.* pœna transgressorum est in *l. 12. l. 13. b. l. 7. C. unde vi. l. f. ff. ad L. jul. de vi priv.*

§. 23. Pro moderna hujus juris observantia adducitur natura rerum publ. & judiciorum constitutio, *vid. Grot. de J. B. P. L. II.*

e. 7. n. 2. R. I. de anno 1521. Rubr. wie es in Zerung
der possess. jus Succic. c. 3. 68. In Saxonia au-
tem id non usu servari testis est Carpz. P. III.
c. 33. d. 3.

§. 24. Excipitur à pena casus, ubi pro-
pter inopiam judicis ipse sibi creditor consu-
lere tenetur debitore jam se in fugam dante.
Struv. de vind. priv. c. 6. aph. 9. Immunem ab
hac legali pœna pronunciant judicem sibi jus
dicentem contra verum debitorem Carpz.
269. dec.

§. 25. Effectus metus incussi non erat
nullitas contractus jure civili propter l. si mu-
lier b. t. sed petitio simpli cum fructibus & in-
teresse, quæ extenditur ad omnem possesso-
rem. Quod si quis ad arbitrium judicis non
restitueret, condemnabatur in quadruplum.
Si vero post annum utilem agebatur citra di-
scrimen solvebatur simplum.

§. 26. Sed cum ratio juris Romani d. l.
21. repugnet principiis juris naturæ, quæ &
promissario, non soli promissori, ut debite se
gerat, inculcant. Ut non videndum saltim
an promissum, sed an adfuerit jus acceptan-
di, rectius dicitur, quod hodie metu gestum
nullum*.

* Imo & Romani in manumissionibus & dotali pacto
non tantum, verum etiam in reliquis eo ipso, quod
contra quemvis actionem repetendi ex metu da-
tam extendebant, nullitatem fatentur. Adcoque

nisi e corrupta sua morali disciplina solius promissoris personae rationem habuissent, non palliato vocabulo in rem scriptam, sed apertius rei vindicationem dixissent. Hinc & Huberus RESCINDI h. l. à NVLLVM ESSE non abluere putat Quod vero domini probatio non desideretur hic exactior ex aequitate est, ne turbulenti, facile nimis re nostra nos privent. Cognoscit tamen iudex nullitate.

§. 17. Quamvis actione in factum perpetua, ubi sola vis & alterius possessio probantur, quia plura in libello non sunt exprimenda, metu extortum † recuperamus. Semper concipitur in simplum, quia binæ qualitates, quod arbitraria hæc actio & quod pœnalis cessant. ††

† Inde cadit & alia disputatio, an per L. f. C. de rebus antiquis in int. annus utilis, in quo ad quadruplum olim actum fuisse diximus, sit mutatus in quadruplum, quod vult Huber. d. l. negat ad VV. Hahn. h. t. n. 7. etenim nostra actio semper in simplum hodie est & triginta annos durat arg. l. 35. d. O. A. A.

†† Quia hodie non amplius gemina sententia, sed unica ferri solet.

§. 18. Datur ad rescissionem gesti l. 3. §. 9. h. t. & restitutionem metu extorti simul. Neque enim opus, ut duplici iudicio rescidenti & rescissori, fatigetur actor, uti Heig. P. II. ad Donell. p. 764. l. T. Sed rescissio & restitutio cumulantur. Huber. d. l. præl. distinguit aliter

aliter DN. Coccej. *dissert. pecul. de hoc remed.* sed ei satisfacit DN. Pachenstech. *man. II. p. 50. seq.*

§. 29. Licet b. f. tertius rem extortam possideat nihilominus efficaciter hac actione convenitur. Heres autem tum demum tenetur, si aliquid ad eum pervenit, licet res ipsa non amplius extet. Modo alia ejus pretio comparata & heres ulla ratione locupletior sit factus *l. 16. §. 17. b. t.* Plane de jure canonico modo heres hereditatem adierit indistincte teneri videtur, *vid. Rosbach. de comparat. jur. civ. & can. L. III. t. 25. compar. 4.*

§. 30. Subvertit quarto consensum dolus. Est hic res quotidianæ experientia & proinde non definienda. Dividitur jure Romano in bonum & malum. In causam dantem & incidentem. Uterque ulterius in eum qui committitur in contractu b. f. & eum qui adstricti juris contractum accedit. Omnia fere in hunc usum, ut scirent actores an contractus esset nullus, an alia actione agendum & quam.

§. 31. Dein an actio doli infamet, an hodie biennium, intra quod competebat, in aliud tempus mutatum, an de re minima competat, an nunquam cum alio juris remedio & quæ hic exceptiones &c. ab interpretibus juris civilis operose quæri solet.

§. 32. Sed hodie omni casu, quo quis alte-

alterius facto circumventus per injuriam, actione in factum concepta damnum reparare possumus, quæ multo facilioris probationis est, per triginta annos comperit & ad rem cum omni causa restituendam datur. *vid. S. Richard. ad l. 5. C. de dol.* Inde non opus erit istis questionibus enodandis diu multumque insudare.

§. 33. Ebrietas mentis inducit exilium, nec in ebriis ulla ratio *cap. crapula 14. X. de vit. & honest. cleric.* Hinc si probetur ab allegante, negotium gestum pro non gesto declarabitur *vid. Struv. Exerc. VI. §. 37. Vinn. de pact. c. 14. n. 3.* Præcipuè, si ad potandum callide socium contrahens induxit.

§. 34. Ira, quia furor brevis est, idem de astu amoris dicendum, vel alio vehementiori affectu, restituendi causam dabit. Omnes enim prostrato rationis dictamine ad impetu faciendum abripiunt, ad quod tamen serio consensu opus est. Licet non ita facilis hic sit probatio. Nec à damno dato excusentur.

§. 35. Jocus licet itidem obligationem pariat, ut alter indemnus servetur, consensum nihilominus excludit. Idem de simulatione dicendum, si contrahentes inter se negotium geri, vel gestum esse simulant *v. Faber in C. L. IV. t. 17. d. 1.* Quod si tamen in fraudem legis sub negotio simulato aliud geritur: illud tectum

tectum non magis vires habebit, quam si fuisset aperte gestum. Tertius & hic servandus indemnis. Modo commode semper fieri possit.

§. 36. De furore, alienatione mentis, vel alio naturali quocunque vitio, quod vel omnem intellectum corrumpit, vel parum luminis mentis relinquit, non est, ut prolixè dicatur. Impium enim est afflictis afflictionem actionem contra eos ex contractu dando, addere.

§. 37. Diximus in definitione non solum offerentis, sed & ejus, cui offertur consensus requiri *vid. l. 19. §. 2. de don.* Et quidem opus est, ut præcisè acceptet oblatum, non aliud, sive ratione qualitatis, sive quantitatis. §. 5. 7. *de inutil. stipul.* sufficit tamen præcedens rogatio, quæ quam diu revocata non est durare & loco acceptationis esse censetur. *Vid. Grot. de J. B. & P. L. II. c. XVI §. f.*

§. 38. Excipiuntur ab acceptandi necessitate pollicitatio & votum, illa definitur: solius offerentis promissum *l. 3. de pollicit.* Fit civitati sive reipublicæ propter adeptos, vel petitos honores. Qui sine causa pollicetur, non obligatur. Rem tamen traditam vindicare nequit *d. l. 3. §. 1.* Quia tunc secuta acceptatio. Quamvis non inepte dicatur: in omni pollicitatione in antecessum civitatem
per

per ipsas leges de illa, accipiendi voluntatem declarasse.

§. 39. Votum consistit in spontanea promissione Deo facta. Afficit personam viventis, non rem; bene tamen hæredem. Non obligat eum qui sub aliena potestate est, licet sit saltim sub tutela, *can. 20. qu. 3. c. 2. vid. Schilt. jur. Eccles. II. l. 39.*

TIT. IV.

De Personis contrahentibus.

§. 1.

CVM contrahere sit res indifferens, frustraneum esset omnes hominum classes percurrere, quæ contrahere possint. Simplicissime dicitur, contractus, quemlibet licite contrahere, cui dispositio libera circa res & facta relinquitur, seu ut alii efferunt: contrahit qui consentire & se obligare potest. *Vinn. de pact. c. XIV. pr.*

§. 2. Requirebant insuper Romani in sua stipulatione, ut quis esset præsens *l. 1. §. 1. de V. O.* & ne quis pro alio stipularetur, §. 4. 7. *de inutil. stipul.* quia, quæ ex nostra persona obligationis initium non sumunt, inanem nostrum actum efficiunt *l. 11. de V. O.* Sed rediimus ad simplicitatem juris Gentium, ut & inter absentes efficaciter contrahatur.

Gude-

Gudelin. de Jure noviss. p. 103. a. & alii per alium obligatio acquiri possit Cothm. Resp. 54. n. 87. 88. & Mev. p. IV. Dec. 112. n. 5. Voët. add. §. 4. J. de inutil. stipul.

† Non distinguebatur inter pactum liberatorium & obligatorium. Excipiebantur lege civili persona pro iis contrahentes, quorum in potestate sunt §. 4. de inutil. stip. Item tutores & curatores, l. 15. de V. O. Etiam qui absentibus à judice dantur arg. l. Mandatarii l. 12. in f. d. t. Negotiorum gestores l. pen. de negot. gest. Quibus jure canonico c. 2. de us. in 6. accesserunt Notarius & judex.

§. 3. Excludimus tamen personas, quorum consensum tit. preced. rejicimus. His accedunt prodigi, qui sibi quidem acquirere, sed aliis promittere non possunt, l. 4. de V. O. Similes sunt his infantes, quorum contractus claudicare jam diximus, §. 9. de inutil. stipul. plane removentur servi, nisi in rem domini paciscantur.

§. 4. Non vero hostes † l. f. de legat. Malefici l. 29. de pen. Latrones l. 31. deposit. Hæretici atque infideles, quia sciens eorum conditionem paciscendo exceptionibus status renunciaſſe videtur, ne nihil egerit, vid. Grot. de J. B. & P. III. c. 19. Schultes. pecul. tractat. de fid. hæret. relig. servand.

† Non quidem indistincte, nam regulariter privatis contractus cum hostibus plane interdiciuntur. Licet tamen manent pacta pro salute cum hoste ini-

ta, item captorum apud hostes si ad suos abitum stipulentur reditumve promittant. Adde Ziegler, ad d. L. III. c. 19. Groc. de J. B. & Pac.

§. 5. Ex benignitate divi Marci l. 7. §. 17. de pact. constitutum est, ut pactum plurium creditorum cum debitore de parte debiti solvenda inritum præjudicet reliquis dissentientibus. Æstimat vero pluralitatem seu majorem partem creditorum prætor non è numero tantum, sed è quantitate crediti dignitate &c. Nocet autem dictum pactum in quantitate crediti remittenda aliis, non vero in ordinis & privilegii prerogativa Mornac. ad l. 10. b. 1.

§. 6. Extenditur hoc debitorum levamen ad inducias. Si enim plurima pars creditorum moram indulgit, eandem nec reliqui inique ferre debent. l. f. C. qui bon. ced. pos. Cujac. II. observ. 10. Constit. Imper. von verdorbenen Rauffleuten de anno 1540. Adde Mev. discuss. levam. inop. debit. c. 3. n. 355.

§. 7. Quod si plures promiserunt, vel stipulati sunt, vocantur correi. Hi credendi, illi debendi. Requiritur autem, ut promittant, stipulenturve eandem rem. Ex eadem causa Schneidevvin ad pr. 7. b. t. n. 1. Eodem tempore & in solidum pr. 7. b. t. de duob. reis.

§. 8. Modicum tamen intervallum non obest l. duobus pr. l. 6. de duob. reis. Si altero die stipulatio reperitur, & qui pridie tacuerat responderet sunt adhuc duo correi Wesenbec.

ad. h. e. paratit. Ut eodem modo promittatur opus non est, alter pure, alter in diem &c. recte promittit §. *f. i. b. t. l. 7 ff. b. t.* Neque nocet diversitas locorum obligationi correorum. *l. 9. in f. ff. d. t.*

§. 9. Verba: *Samt und sonders* neutiquam sufficiunt B. Thomæ *de duob. reis. pos. iii. n. 28.* vid. tamen *Besold. Th. pract. voc. einer vor alle.* Cautius agit minimum, qui distinctius & nominatim correorum obligationem exprimendam curat. Præcipue cum hodie post *Nov. 99. c. 1.* denturne correi taciti controverti soleat, quod negant *Schulz. in Synops. ad l. b. t. l. a.* *Gothofred. ad authent. hoc ita C. b. t.* Nec scrupulo caret exceptio si eadem res individua ut: servitus à binis promissa, quam habet *Sichard. ad l. 2. C. b. t. n. 1. vid. Schilt. b. t. §. 55.*

§. 10. Pro constituendis correis non opus est stipulatione, vel alio peculiari contractu. Sed in quocunque, ubi plures simul id agunt, ut communem obligationem recipiant, sive sint commodatarii sive depositarii sive alii: correi dicendi sunt *l. 5. §. 5. commod.*

§. 11. Effectus promissionis à correis factæ non est, ut quis solidum solvat. Competit enim ipsis per dictam *Nov. 99.* beneficium divisionis. Nisi ei expresse renunciaverint, atque nominatim, vel alter correorum

aut inops aut absens sit, Thomæ *d. l. pos. iii.* si unus solverit, alter indistincte tenetur ad reddendum pro rata ex æquitate Perez. *ad tit. C. de duob. corr. n. 12.* Hinc non necessum est beneficium actionum cedendarum correis tribuere, vel cum tædio disputare, an & post solutionem creditori factam adhuc cessione locus sit.

§. 12. Sunt qui correis promittendi etiam beneficium ordinis applicant certis casibus. v. c. si pecunia forte ad unum correorum pervenit: verum *l. 60. §. vestimenta D. locati. l. 7. commod.* quæ communiter adducuntur, id non probant. Utpote de correis diserte non agentes, *vid. Gædd. de stipul. contrab. c. 9. concl. 5. n. 128.*

§. 14. Correi credendi, si unus novavit, *l. 31. de novat.* Acceptum tulit, vel hodie pactus est, *vid. Dn. Thomaf. ad Huber. j. b. c.* alteri præjudicat. Tenetur autem ad communicationem exacti crediti, licet correi non sint simul focii adde constit. *Otonis lib. 3. Landr. a. 36.*

§. 14. Certo respectu prohibentur tantum advocati & medici, ne cum ægroto, vel cliente, de salutis restitutione, vel quota litis paciscantur. *Vid. Cujac. L. VIII. o. 31.* Dantur mille cautelæ, quibus hæ leges eludi possunt. *vid. Brummer. ad L. Cinciam.*

TIT. V.

De Contractuum objecto.

§. 1.

OMnis contractus vel initur de rebus vel de factis. His enim duobus alteri prodesse possumus. Et horum quoque vel utrorumque vel unius inopia sæpe laboramus, ut ad pacta cum aliis recurrere teneamur, vid. *pr. 7. de inutil. stipul. §. 2. de V. O.*

- *Potest addi Tit. XIII. L. I. quo speciatim de rebus alienari prohibitis actum, add. Sandium de prohibita rerum alienatione. Excellentiss. Slevogt. de alienat. dominii prohibita. Hic generaliter de omni pacto & ejus objecto agitur, prout præscindit ab alienatione & dominii retentione.*

§. 2. Res, de quibus contrahimus, debent existere, vel certe sperari v. c. futuri fructus. *l. 73. pr. l. 75. §. 4. de V. O.* Nam rei extinctæ, vel quæ non existit unquam, invalidus est contractus *d. pr. de inutil. stipul.* Nisi partes sciverint v. c. animal esse mortuum, & ejus adhuc sit aliquis usus, vel post moram factam mortuum sit. *l. 38. de V. O.*

§. 3. Sit præterea res in commercio, i. e. talis, quæ jure à contrahentibus haberi & possideri potest. Sufficit autem accipientem jus possidendi habere, licet promittens non

habeat. *l. 34. de V. O.* Huc refer res, quorum usus certis personis interdictus, ut: mancipium christianum, *vid. Voët. ad l. §. 2. de inutil. stipul. n. 1.* Cujac. *ad l. 34. de V. O.* Quodsi in commercio res esse definit, vitiatur ex postfacto stipulatio seu pactum *l. 140. §. placent. de V. O.*

§. 4. Sunt quædam in tantum extra commercium omnis contractus, ut ne quidem in futurum eventum, si vendibiles factæ fuerint, pactum de iis iniri possit, v. c. liber homo, res sacra *vid. l. 83. §. sacrum. de V. O.* Quod civilis lex ad improba vota coërcenda civium potissimum prohibuit.

§. 5. Res religioſæ, sepulcra sc. splendidiora, hodie non plane privatorum pactis eximuntur: dantur enim plura sepulcra, & monumenta hæreditaria, quæ licite in alios transferuntur, licite aliis communicantur &c. *vid. Hop. ad J. pr. & §. 1. de inutil. stipul.* Enimvero de divinis rebus magis est, ut in jurisprudentia ecclesiastica agatur (*conf. §. XI. tit. II. lib. I. supr.*) ubi & de rebus spiritualibus.

§. 6. De pactis hæreditariis fufius jam expositum. Mera civilis ratio erat, & à moribus Romanæ gentis desumpta, quæ de futura successione pacisci vetabat. Certo sensu & de relictis in testamento nondum inspectis

tabu-

tabulis conventio non poterat iniri. De quo ad
T. ult. b. lib. in argumento transactionis.

§. 7. De officiis ac muneribus, cum à
summo Magistratu distribuuntur, non est ju-
risprudentiæ privatæ audaciter præcepta dare
conf. Linc. *spec. differt. de hoc argum.* spectat to-
ta quæstio magis ad prudentiam politicam,
quam ad regulas justii.

§. 8. Illud addendum, debet res pro-
missa non incerta nimis esse, vel ratione spe-
ciei suæ v. c. si animal promittitur, vel tem-
poris v. c. donabo forsan aliquando, *vid. Dn.*
Thomas. ad cap. 3. l. 2. Jurispr. div. Utilis quo-
que sit oportet, alioquin enim non daretur
actio ad eam petendam.

§. 9. Facti obligatio non est alia, quam
dationis, quia & dare facere est & voluntatis
actus. Eadem media cogendi, ut: pignoris
cappio, carcer &c. quæ adhibentur ad dan-
dum, adhiberi quoque possunt ad facien-
dum. Nullibi electio tribuitur reo velit ne
facere, an interesse præstare. *arg. l. 28. de donat.*
vid. Huber. prælect. ad J. de V. O. p. 275. & ante
eum Cujac. ad l. 2. de V. O. p. 1187. l. c. Eadem
mens fuit ipsi Labeoni *l. 43. in f. de procurat.*

§. 10. Quod magis dicendum de pra-
xi Germanica. Quia hi fidem semper ante li-
bertatem duxerunt etiam in ludis, *vid. Schilt*
Exerc. VIII. §. 2. Idque jamdiu ante Romani.

juris usum. Unde abrogatio moris hujus probanda. Quod sane per receptionem legum civilium fieri nequit. Cum, quia hæc juri nostrati consentiunt, tum quia salvis moribus receptæ, *vid. supra proleg. §. 34.*

§. 11. Debet autem factum esse nostrum non turpe, non impossibile, non inutile, & non obnoxium ex alio capite jam alteri. Cumque sub facto etiam non facta comprehendantur suo modo, eadem iis applicanda sunt, v. c. si alteri per conventionem alienatio interdicta, *vid. Sand. de prohib. rer. alien. c. 7. 8. 9.*

§. 12. Factum alienum, nisi quis se effecturum dixerit frustra promittitur *l. 83. d. V. O. l. 66. de fidejuss.* Exceptio est, si quis cum altero pro una persona habeatur, v. g. testator valide promittit factum heredis, *vid. l. 38. d. V. O.* Tuetur quoque Prætor pactum, si quis aliquem judici fisci promiserit *l. 81. d. 1.* Si juramentum accesit, præsumitur, aliquem se effecturum esse, simul promississe Covarruv. *in c. quampis p. 2. §. 4. n. 1.* plane hodie non amplius distinctionibus opus esse, sed promissorem semper, ut efficiat teneri contendunt, Groenveg. *ad §. 3. de inutil. stipul. Mantica de tac. & ambig. convent. XIV. 34.*

§. 13. De facto impossibili si pactum initur, uterque, tam, qui stipulatur, quam qui promittit, edit signa non sanæ mentis. Si

tamen, cui promittitur, ignoret alteri esse impossibile, tenetur promissor ad interesse. Si ex post facto impossibilitas accesserit, distinguendum: an in re præstanda, an in viribus seu facultatibus promittentis & ulterius, an casu, culpa, an dolo mutatio facta &c. *vid. Pufendorff. d. J. N. & G. L. III. c. 7.*

§. 14. Si turpe factum promissum, nec ante implementum agi, nec patrato facinore promissa pecunia peti potest, uti recte contra Grotium monet Pufend. *d. l. §. 9.* Res data autem non repetitur. Nisi sit folius accipientis turpitude, vel unius dolus & nimia lætio alterius deprehendatur. v. c. si meretrix ingenti pecuniæ summa emunxerit incautum adolescentem Pufend. *d. l. add. t. 2. de Condict. ob turp. caus.*

§. 15. Ad factum plane nobis inutile, frustra promittentem adigere conamur. Exceptio enim: tua non interest, repellit omnem agentem *arg. l. 1. §. si quis, de aqu. quotid.* Poterit vero datum repeti, de quo *infra.*

§. 16. Tandem in factio promisso non debet jam alteri jus esse quæsitum. Nisi sub conditione quis promiserit, si alterius jus finitum. Modo finem præsentis obligationis quishoneste optare possit. *arg. l. 83. §. 5. de V. O. l. 72. pr. de C. & D.* Exemplum est in promissione futuri matrimonii vivente conjuge

facta c. super hoc. c. significasti X. de eo, qui duxit in matrim.

§. 17. Promissionibus facti utilissime adjicitur pœna conventionalis in casum non servatæ fidei. Ita enim non opus erit interesse copiose demonstrare §. 7. de V. O. Quod & obtinebit si factum plane inutile promissum, arg. d. §. 7. & l. 3. §. ff. eod. tit. Idem dicerem, si factum promissum impossibile, modo non tale sit, ad quod jure & honeste non datur coactio. Quale non sunt hodie sponsalia, sed de his *alibi vid. Mantic. d. l. t. 37.* Hæc pœna adjecta non novat obligationem, sed arbitrio adjicientis committit, an ex pacto agere, ad pœnam adjectam petere velit. l. 10. §. 1. de pact. Non opus est, ut ad quantitatem usurarum exigatur, quia enim non de sorte reddenda, sed de fide rupta agitur, omnino major adjici poterit Damhoud. *prax. civ. c. 102.* Neque vero licebit pœna semel adjecta probare, quod tanti actoris non intersit Voët. *ad §. 7. de V. O. in f.*

TIT. VI.

De Contractuum communicatione.

§. 1.

Contractus toties communicari dicuntur, quoties jura ex negotio ab alio gesto contra

tra nos agendi potestatem concedunt. Regulariter autem non concedunt. Cum ab eo exigenda sit solutio, à quo facta est promissio
arg. t. t. C. ut nemo vican. pro alien. vican. debit. ten.

§. 2. Fit tamen concessio ex variis capitibus, vel quia negotium nostrum gestum resque in nostram utilitatem versa de quo *tit. de N. G.* vel propter personarum statum, qui personam sæpe personæ innectit v. c. servum domino &c. de quo *in jure personarum* vel ex natura negotii & generali præpositione, id quod potissimum in utroque commercio terrestri & maritimo accidit.

§. 3. Terrestri commercio præpositus dicitur institor *t. t. de act. inutil.* Quod enim ædificiis, linteis &c. * institores præponantur, de quibus *l. 3. l. 4. §. 7. l. 4. §. C.* id rarius accidere solet, nec diversitatem juris arguit. Dicuntur apud nos Factors, quibus accenset Huber. *h. t. prel. §. 2. die Maßeler* / quia & hi aliorum negotiis curandis se dederunt.

* Die etwas hausiren tragen circitores *l. 5. §. 4. apud honestos viros addidit Paul. l. 4. h. t. Villici seu procuratores privatorum pradiorum institoribus similes habentur, vid. Jacob Goshofred. l. 92. C. Th. De decur. l. 2.*

§. 4. Datur ex contractu institoris actio contra ipsum institorem. Attamen requiritur,

410 Tit. VI. De Contractuum communicatione.

tur, ut sciverit cum ipso contrahens eum esse infitorem, vel, ut aperte hanc qualitatem præ se tulerit infitor, tunc enim contrahens ipfius potius, quam præponentis fidem fecutus videtur *vid. l. 6. §. de N. G.* Dein contractum fit oportet de rebus infitori commissis, vel cum illis connexis Felic *de societ. c. 30. n. 20.* Licet infitor denuo alium substituerit infitorem. Brunnem. *l. 1. §. 5. de exercit. act.* Ex delicto non datur Hahn. *ad Wesenbec. b. t. n. 4.*

** *Hodie à reliquis mandatariis infitor hoc passu non amplius differt. Nam & ex mandatarii contractu in mandantem utilis actio datur l. 13. §. si procurat. de A. E. Quod de praxi adhuc magis certum. Cum Romana hypothefis de non acquirenda obligatione per alium nunquam in Germania recepta, Schilt. b. t. §. 40. Mansit tamen in modo finiendi differentia.*

§. 5. Contra infitorem datur actio ex contractu gemina ratione, vel ut de suo solvat, vel ut ministerium saltem in solvendo exhibeat, aut se infitorem esse probet. Illud, si nomine proprio contraxit, quod, ni aliud dixit, & contrahens conditionem ejus ignoravit, præsumitur, Menoch. *l. iii. pres. 43.* vel fines mandatæ præpositionis excessit *arg. l. 6. §. ii. b. t.* vel præponentes suum infitorem esse negant. Christin. *iii. dec. 33. n. 9.*

§. 6. Ut solvat de pecunia præponentis cogi-

cogitur, si nihil dictorum egit, unde propriam fidem adstringere voluisse credibile fit. Sin hoc casu de suo solvit, non competit ipsi condictio indebiti *l. 44. de condict. indeb.* patet tamen ei regressus contra præponentem.

§. 7. Acquiririt nobis institor tam res, quam actiones, contra contrahentes cum ipso, Schilt. *d. l. §. 40.* quotiescunque intentionem habet, licet, quod ut plurimum hodie fit, Coorenus *observ. XXVIII. n. 57.* qualitatem institoriam non exprimat. Adeo, ut in concursu aliis creditoribus præferamur. Leuvv. *L. III. c. 3. n. 9.* Qua ratione intentio probetur, vide sis eundem *ibid.*

§. 8. Finitur præpositio revocatione præponentis, modo ita fiat, ut à mercatoribus intelligatur. Quod itidem & de renunciatione institoris dicendum, si hic amplius suo officio fungi nolit, *vid. Mantic. L. VII. t. 20. d. l.* Morte non finitur, quo ipso differt à communi mandato *v. l. 15. b. t. collat. §. f. l. mandat.*

§. 9. Cui navis cura & transvehendarum mercium committitur, magister navis dicitur. Et qui commiserunt exercitores. Non requiritur, ut sint domini navis, modo ad ipsos quæstus è navi redeat *l. 1. §. 15. de exercit. act. §. 2. instit. quod cum eo, qui in alien. pot. neg. gest.*

§. 10. Si ipsi exercitores navim exercent, fin-

412 Tit. VI. De Contractuum communicatione.

singuli, ut alii contrahentes, ex suo negotio conveniuntur. Ni appareat, unum ex se pro communi magistro elegisse eos, *l. 4. pr. §. 1. b. 1.* Ipsi quoque navem exercere dicuntur, si communem servum magistrum constituerunt. Secus, si unius servum proposuerunt, *d. l. 4. §. 2.*

§. 11. Si plures navem exercent, per quamcunque aliam personam quam servum communem, jure civili tenentur in solidum *l. 1. §. f.* Quod moribus non amplius obtinere testantur Leuvv. Huber. *dd. ll. v. Grot. de J. B. §. P. 2. 11. 13. Gail. 11. 24. 9.*

§. 12. Si plures sint magistri præpositi, videndum an constituti, ut singuli, an ut conjunctim negotientur vid. *l. 1. §. 13.* Sed nescio, annon quaestio inanis sit, cum teste experientia uni navi non nisi unus magister præponi soleat.

§. 13. Obligantur autem exercitores ex omni contractu magistri, modo magistro taliter contrahere mandatum *l. 1. §. 7. b. 1.* Mandata autem hic itidem censentur, quæ sciente & non contradicente exercitore fiunt, vel quæ expresse mandatis connexa sunt *d. l. 1. Stypm. de jur. marit. L. IV. c. 15. n. 181.*

§. 14. In pecunia mutuo sumpta pro nave reficienda, si mutuum non mandatum, speciatim requiritur, ut refectio sit utilis, in
eam

eam expresse, in debita quantitate, loco ad refectionem congruo, credita sit pecunia, *Loccen. de jur. marit. L. III. c. 7.* Ut actum pecunia in rem navis versa, probandum non est, *l. 1. §. d. 1.*

§. 15. Acquirat magister navis exercitoribus, ut institor *in §. 7. prac.* Hinc non opus, ut actiones cedat magister, vel ut rem suam aliter servare nequeat exercitor, vel ut præfectus urbis extra ordinem succurrat. Totum enim Romanum commentum, de non acquirenda per alium obligatione vel actione, Germania nunquam agnovit. *vid. Schilt. d. l.*

§. 16. Obligantur quoque magistri ipsi ex suo contractu ad instar institorum, ut in arbitrio contrahentium sit, an exercitoria exercitorem, an actione è contractu magistrum pulsare velint. Quæ electio, utpote commerciis proficua, nec hodie sublata, *Hahn. ad Wesf. de instit. act. n. VI.* utut dissentiat *Leuvv. d. l.*

§. 17. Competit magistro potestas substituendi, etiam ignorante exercitore, imo plane eo casu, si exercitor ab initio, vel generatim omnem, vel ceteri individui substitutionem interdixit *d. l. §. 5.* Si tamen contrahens prohibitionem scivit v. c. dum publice facta, &c. exercitor non tenebitur, *arg. l. 11. §. b. r.*

414 *Tit. VI. De Contractuum communicatione.*

§. 18. Cum major utilitas commercii maritimi, quam terrestri, major quoque est magistri potestas, quam institutoris, v. c. quod exercitores obliget in solidum, quod tamen usum immutasse diximus, quod contra voluntatem exercitoris substituat, sine ejus jussu pecuniam mutam sumat, *vid. Huber. de exercit. act.*

§. 19. Hæc & præcedens actio utraque est perpetua, heredi datur & in heredem. Quod pro diversitate contractus nunc b. f. nunc stricti juris sit, non opus est, ut disputetur propter dicta *i. i. b. L. §. 1.*

§. 2. Cæterum non ad solos institutores & navium magistros pertinet communicatio contractuum, sed spectat ad omnes, quibus generali præpositione aliqualis negotiatio, vel administratio, vel cura commissa. *vid. not. ad §. 3. supr. & ad §. 4. ubi demonstratio.*

TIT. VII.

De iis, quæ in contractu communiter præstantur.

§. 1.

Communia contractuum sunt fere: casus, culpa, dolus, metus, rei vitia, evictio, mora, usura, fructus, interesse &c. De dolo & metu convenientius dicebatur *i. iii.* fructuum tracta-

tractatio hinc inde inserta, & adhuc inferetur, de usuris, interesse & mora *tit. seq.* Igitur hic de præstatione reliquorum.

§. 2. Casus vocatur in jure eventus, qui nulla diligentia humana præcaveri & prævideri potuit. *l. 2. §. 7. de administr. rer. ad civ. pertin. l. 11. §. de minor.* Talis in nullo contractu præstat, quia quilibet suum factum præstat, jam vero casus eventus est, damnum fatale, vis divina &c. non factum contrahentis. *vid. Medic. tr. de cas. fortuit. p. 1. q. 12.*

§. 3. Si quis speciali pacto casus fortuitos recepit, quin tunc teneatur dubium non est, *l. 9. §. 2. locat.* Nisi casus rarior & valde insolitus acciderit. *Med. d. tr. qu. II. n. 21. Menoch. lib. II. cent. 1. cas. 80. Gail. II. 23. 18.* Quamvis non negandum omnes casus esse insolitos & hanc distinctionem difficulter applicari, *vid. Pantzschmann. de locat. & conduct. part. 1. q. 1.*

§. 4. Præstandus itidem est casus si res æstimata venditionis causa fuerit tradita. *l. 10. C. de jur. dot.* tunc enim accipiens factus est debitor generis, quod non perit, *Pantzschm. d. l. qu. 6. n. 36.* Taxationis gratia unice relevat ab onere probandi pretium & nunquam casum transfert *Rauchbar. p. II. qu. 29. n. 24. dissent. Franzk. ad tit. commodat. n. 44.*

§. 5. Culpa est factum citra intentionem agentis alteri damnum inferens. Igitur

in omni culpa bina respiciuntur : ut possit ostendi alicujus factum, nam alias frustra foret alicui facta imputatio, si auctor non esset demonstrabilis ; dein requiritur damnum, quia facta innoxia nec in contractibus veniunt in disceptationem.

§. 6. Jureconsulti in ff. circa hoc argumentum non usi sunt unis formulis, mox enim custodiæ plenæ, mox diligentia, quam diligens paterfamilias adhibet, mox quam diligentissimus usurpat, mox culpæ vocabulum latæ quidem & levis sæpius, levissimæ autem non nisi semel in scriptis eorum legitur. Neque vero unum ac idem omnes senserunt, neque ullibi plenam hujus doctrinæ explanationem & divisionem dederunt, nec criteria singulorum membrorum ipsi potuerunt perspicue ostendere, uti nec illud, ubi diligens paterfamilias desinat, diligentior aut diligentissimus incipiat, quid itidem de tot gradibus intermediis tenendum, & qua ratione ad tres hi infiniti reduci possint &c.

§. 7. Fundamenti loco ut plurimum substernitur *l. 28. §. 2. Commod.* ubi tres casus fecernit Ulpianus, an unius dantis, an utriusque, an unius accipientis utilitas versetur, unde tres culparum gradus latæ, levis & levissimæ definiti, atque multæ regulæ cum multis exceptionibus conscriptæ,

§. 8. Primo casu non nisi lata culpa præstanda dicitur interpretibus, quia alia vocabula adhibet Ulpianus *d. l. secundo casu levis, tercio levisima*. Sed primæ regulæ est exemplum depositi unicum, exceptiones plures, tercia rursus unicum commodati & binæ exceptiones. In secunda regula non convenisse * veteres ostendit *l. 40. locati* ubi dignissimi patrisfamilias cura exigitur, cui adde *l. 54. de A. E.* ut taceam, quod ad hanc regulam non quadret societas.

* Nota quidem sunt Doctorum in vestigia, nunc enim culpam in concreto, nunc in abstracto considerari, nunc positivum cum superlativo commutari volunt, *vid. Meier comment. de culp.* Sed quis non videt, hanc ratione non sensum ferri, sed inferri, scilicet supponitur omnes JCos Ulpiano consensisse, hinc omnia tentanda ut demonstretur hic consensus, cum tamen nec ipse Ulpianus sibi perpetuo consentiat.

§. 9. Hinc simplicius diceretur culpam esse unius generis & ex prudenti arbitrio iudicis ubique ex circumstantiis determinandam atque semper ab eo, qui committit præstandam, uti sane, si mentem attendis exserte vult JCos *in l. 25. §. 2. ad Scf. Trebell. Confer. omnino DN. Thomas. dissert. de usu distinct. culp.*

§. 10. Potest tamen prudens Juris cultor pro rixa evitanda vocabula communia

Dd

ad-

adhibere cuilibet negotio. Modo in eo potissimam sui officii partem sitam esse credat, ut ex circumstantiis probè eruat qua negligentia, quave diligentia actor vel reus usi sint. Hoc peracto facillime vel lata vel levis culpæ vel aliud nomen, quod ex usu erit in gratiam communis opinionis adjicere poterit.

§. II. Contractibus onerosis permutatoris adhæret obligatio, ut vitia indicentur à contrahentibus, Franzkius *ad tit. de edil. ad. n. 31.* Quales sunt v. c. do ut des, divisio, datio in solutum, quia in his quilibet justè intendit, ut pro re sua æquipollentem accipiat *arg. l. 52. §. 22. de furt.* Quod sanè obtineri nequit citra vitiorum confessionem.

* *Initio Roma sufficiebat prestare vitia nuncupata, sed postea nec reticentiam jus civile amplius immunem esse voluit.*

§. 12. Sunt tamen sola vitia rei indicanda, non alià circumstantiæ externæ, quæ revelata alteri contrahenti lucro futura essent. *vid. l. 1. §. 1. de edil. edict.* Neque vero hæc indistincte, sed quæ usum rei notabiliter impediunt *d. l. 1. §. 8.*

§. 13. Quin imo frustraneum esset vitia alteri jam nota indicare. Non enim videtur esse celatus qui scit, nec certiorari debet qui non ignorat *l. 1. §. 1. de act. emt.* Sub notis

non

non tantum intelliguntur, quæ v. c. sunt in re, quam paulo ante ab emtore comparavit venditor, sed quæcunque mediocri diligentia prohibita incurrunt in sensus *arg. l. 9. de jur. & fact. ignor.*

§. 14. Spectat hæc obligatio ad res omnes immobiles, mobiles *arg. l. 1. pr. de ad. ed. l. 4. C. eod.* quia impedimentum usus ubique attendendum *arg. l. quoties ff. d. r.* Non restringenda quoque est ad rem principalem tantum, sed etiam accessiones ejusdem. *l. 33. d. 2.* Modo de his in contractu dictum *d. l. 33.* Eadem dicenda si plures res in contractum venerint, ubi tamen præcipue respici solet, an separari commode possint *arg. l. 52. de evict.*

§. 15. In contractu autem benefico tale quid non exigendum. Ne v. c. donator suæ liberalitatis pœnam patiatur *l. ad res 62. d. 2.* Excipe si cum insigni alterius detrimento dolose versatus sit, ne quod benigne contulerit fraudis consilio revocet *sep. all. l.*

§. 16. Illud quoque natura eorundem contractuum exigit, ut rem alteri ita tradamus, ut habere eaque uti liceat ipsi, sive fiat ex causa. ad transferendum dominium habili sive ex alia. Hinc si tertium è jure potiore rem, cui dedimus, auferre contingat, quod evincere leges civiles dicunt, damnum datum ex hoc actu rescire, quod evictio-

nem præstare rotundius eadem dixerunt, omnino tenemur. *l. de evict. & dupli. stipul.*

§. 17. Requiritur autem ut res sit actu evicta *l. 3. C. b. t.* si evicta est pro parte, sive proxima sive remota, pro illa parte agitur. Neque amplius hic distinctione opus *vid. Brunnem. ad l. 36. & l. 56. §. ff. b. t.* sive partes sint homogenæ sive heterogenæ, cum hæc sit signum interpretum, *vid. Schilt. exercit. XXXIV. §. 23.* Idem obtinet, si plures res venditæ *vid. l. 32. b. t.*

§. 18. Debet res evicta esse per sententiam iudicis, non ex dominio eminenti, non laudo arbitri *l. 56. §. 1. b. t.* non ex negligentia possessoris, non ex injuria iudicis *l. 51. D. b. t. Franzk. ad h. t. p. 1. m. 4. 5. 7. n. 786.*

§. 19. Præcipue auctori i. e. à quo rem accepimus, facienda est litis denunciatio *vid. Franzk. d. l. n. 656. & seq.* Tutissimum est hanc denunciationem facere statim initio processus, transmissa copia libelli cum citatione, & in scriptis, *vid. Umnius diss. II. tb. 6. n. 29. Rivin. enunc. jur. p. 300. Franzk. d. l. Ubi VIII. ampliationes hujus cum epicrisi & totidem limitationes.*

§. 20. Illo non opus est, ut ipsum rei dominium evincatur, sed sufficit hypothecam, usumfructum, fideicommissum vel aliud insigne jus in re evinci. Quibus casibus
omni-

omnibus vel ex contractu, vel ex evictionis necessitate valide agitur : licet transferens dolose adjecerit, se teneri nolle *l. 13. §. 6. de A. E.*

§. 21. Non magis liberatur ab evictione, qui rem cum juribus, commodis ac servitutibus ad eam rem spectantibus vendidit. Quia in complementi stylum apud Notarios hæc clausula abiit, nec liberare potest ab eo, quod ex natura contractus sequitur. Hub. *d. l. §. 20.*

§. 22. Simpliciter hodie secuta evictione ab auctore datum restituitur. Dein interesse quoque, quod comprehendit damna, quæ inde patitur accipiens, & lucra, quæ moraliter jam certo ipsi delata *vid. l. 13. rem rat. hab. l. 6. b. t.* Ut tamen non excludatur arbitrium judicis, ne in immensum petitio excreseat *Molin. tr. de eo, quod interest.* Litis impensas non repetit, si obtineat, sin vero succumbit & hæc restituenda, *Franzk. d. l. n. 91.*

§. 23. Frequentabatur olim stipulatio dupli, adhibita distinctione inter res pretiosas & contentibiles. Ibi officio judicis continebatur, ut cogeret ad promittendum, hic vero simplum promittere liberum erat *l. 57. §. 1. b. t.*

§. 24. Cessat præstatio evictionis, si creditor pignus alienat, quia id procuratio,

rio, non suo nomine fecisse videtur. Nisi evictionem promiserit, vel periculum ante solutionem immineat, quo casu acquiruro suum retinere licebit, donec cautio ipsi præstita, idem *d. l. §. 21.* Eadem ad tutores curatores &c. qui alieno nomine agunt, extendenda. *vid. Fab. in Cod. l. §. tit. 31. def. 6.*

§. 25. Cessat ulterius, si res ante evictionem casu fortuito perit *l. 26. pr. b. it. in casibus, ubi desunt requisita §. 17. sequ. exposita.* Si comparans rem scivit, quod alii oppignerata, quod dedit, nihilominus ex æquitate repetit, modo sit in rem accipientis versum, *Gomez t. II. ref. c. 2. n. 42. f.*

TIT. VIII.

De usuris, interesse, & mora.

§. 1.

Usuræ sunt accessiones debitæ quantitatis à jure determinatæ. Comprehenduntur quantitatis vocabulo etiam aliæ res præter pecuniam *l. 12. l. 23. C. b. t.* Sed hoc loco eam fere unice designat. Nam si v. c. in deposito &c. usuræ exiguntur, id fit, si re amissa pretium solvendum *l. 3. §. f. b. t.* adeoque pecunia. Hinc, quoties aliæ res in pecuniæ solutionem desituræ sunt, usuras recipiunt *vid. l. 8. C. sicerta.*

§. 20

§. 2. In eo, quod à lege vel consuetudine usuræ mensuram acceperint, differunt ab eo, quod interest. §. f. *J. de V. O. l. un. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest, proferuntur.*

§. 3. Divisiones in lucratorias, compensatorias, punitorias, vel in mordentes & non mordentes, exactas & mentales &c. vix ullum momentum decidendis controversiis adferunt, *vid. Strauch. dissert. jur. univ. p. 292.*

§. 4. Debentur usuræ præcipue in contractu mutui, sed debentur etiam in contractibus aliis *prec. §. 1.* Imo debentur etiam in ultimis voluntatibus, fideicommissis *l. 3. d. 17. l. 34. b. t. l. f. C. de usu. & fruct. leg.*

§. 5. Non vero simpliciter propter debita usuræ debentur civili jure, sed tum demum, si pactum, si stipulatio, vel mora accessit *l. 3. l. 4. C. de usur. pacto debentur in continenti contractui adjecto, si bonæ fidei sit contractus l. 5. C. de pact. inter emt. & vendit. compos. Ex stipulatione demum in stricti juris contractibus. l. Titius P. V. d. l. 3. 4. C. b. t. Hodie ex omni pacto Hahn. b. l. n. 47.*

§. 6. Circa moram eadem est observanda distinctio *dd. ix.* Definitur mora: debiti solvendi vel accipiendi frustratoria dilatio *l. 32. b. t. Leuvv. cens. for. lib. IV. c. IV. n. 21.*

vel est : Culpa non respondentis ad conventionem opportunam creditoris , aut debitoris Cujac. *paratit. ad ff. b. t.* Aliter Forcatul. *tr. de mora p. 1. n. 1.* Ferretus *de eod. arg. princ.*

§. 7. Scilicet mora sumitur vel pro omni dilatione, ubi aliquid tardius fit ut *in l. cum postulass. de damn. infect. l. etiam ut legat. nom. cav.* Vel speciatim pro dilatione iniqua tantum inter actorem & reum *l. sciendum b. t.* Non autem requiritur, ut jam actio instituta, sed sufficit, ut institui possit *arg. l. in re furva l. ult. de condit. furt.*

§. 8. Constituitur quis in mora, vel à lege, vel ab homine, & rursus vel in iudicio, vel extra illud. Lex nunc in favorem creditorum, ut fisci, ecclesiæ &c. nunc in favorem causæ v. c. olim in iudiciis bonæ fidei, in solutione dotis &c. nunc in odium ejusdem v. c. in furto moram ipso jure introduxit. Quod hodie plane ad omnia debita extenditur. Frustra distinguente Brunnem. vid. omnino Schilt. *b. t. §. III. IV.*

§. 9. Facto hominis vel debitor, vel creditor, in mora esse incipit. Illud, si certus dies solutioni ab initio adjectus. *l. 12. C. de contrab. commiz. stipul.* si interpellatio accessit. Hoc si debitor rem creditori debito tempore debitive loco obtulit realiter *l. qui decem de solut.* Schultz. *tr. de oblat. s. 6. 7.*

§. 10. Interpellatio sufficit unica *l. illud de peric. rei vend. facta per alium l. 24. §. 2. de usur. modo non verbis ambiguis vid. Menoch. de A. I. C. L. II. cas. 461.* Plane non opus est interpellatione, si non extat, qui interpelletur. *sed etsi in f. b. t.* Reliquæ exceptiones v. c. si jurato promissum erroneæ sunt. *Ferret. d. l. p. 185.*

§. 11. Tandem in judiciis constituitur mora per L. C. quoad omnes effectus *l. videamus §. si actionem ff. de usur.* Item si iudex in sententia diem solutioni dixit *l. 2. C. de usur. rei jur.* Tessaure. *decis. 212.* Sed priore casu hodie per sæpius dicta sola oblatio libelli cum petitione citationis sufficiet, *vid. supr. p. 129. §. 8.*

§. 12. Effectus moræ commissæ sunt præstatio ejus, quod interest *l. si sterilis §. cum per vend. de act. emt. fructuum, usurarum &c.* Translatio periculi *l. 82. §. 1. de V. O.* non tamen indistincte Bachov. *V. II. D. 3. th. 5. l. 4.* Perpetuatio obligationis *l. 93. §. 1. de V. O.* Respectu creditoris morosi speciatim amissio juris petendi *l. si debitor. ff. de solut. & obligatio de solo dolo præstando impofterum à debitore. d. l. quid cum de solut.*

§. 13. Purgant moram difficultas faciendi modo sit insuperabilis *l. 2. §. pen. si quis*

in iudic. non affectata d. l. 2. Non liberat tamen ab obligatione præstandi æquipollens *l. 14. §. 2. de constit. pecun. vel pretium l. 137. §. 4. de V. O.* Nec lucrum quæsituro prodest *arg. l. f. C. de codic. l. impossibilis d. V. O.*

§. 14. Cum per oblationem cæteris partibus creditorem planè in mora constitui dictum sit, multò magis dicendum, quod moram debitoris purget. Potest hæc oblatio, modo fiat cum omnibus accessionibus, omni tempore fieri etiam post *L. C. §. 2. de perpet. & temporal. action. l. 14. de noxal. act.* Si tamen ipso jure res amissa v. c. non soluto vectigali merces, non soluto canone emphyteusis, jus per moram quæsitum oblatione non aufertur, creditori *l. 2. C. de jur. Emphyteut. Berlich. p. II. concl. 46. n. 47. l. 23. d. R. V.*

§. 15. Purgat autem oblatio non eodem sensu moram quo difficultas. Nam hæc plane à præterita mora excusat. Oblatio saltem à futuris moræ effectibus liberat. Interesse enim & jam debitæ accessiones nihilominus solvendæ sunt, atque hoc modo intelligimus Imperatorem in *cit. §. 2. de perpet. & temporal.*

§. 16. Præter conventionem & moram usuras ex singulari æquitatis ratione interdum præstari Jcti *ex l. 10. §. 3. l. 12. §. 9. mandati &c.* evincunt. Verum ad singularem æquitatem ratione certorum negotiorum hodie non amplius

Tit. VIII.
 plus recurren
 tionem solius
 in hodie à n
 plus moræ
 rum genera
 m §. 2 ex Schi
 cessus in præ
 serv. d. l. n.
 §. 17. C
 thetlichen C
 emilles toler
 & belles vid
 quoque me
 Christianos.
 Heig. p. II. qu
 ericulum, p
 periculi. Ch
 §. 18. Ju
 vel reperit
 la Condit. m
 ma de usuris
 quædam abro
 cedunt etiam
 d. libationem
 vium præi demu
 Lem. d. n. 38.
 Eius. l. §. 28.
 præp. facult.
 Francorum apu

plius recurrendum, cum legem seu consuetudinem solius carentiæ utilitatis rei suæ rationem hodie à primo momento habere, nec amplius moræ legalis certos casus recensendos, verum generalem regulam formari posse, jam §. 8 ex Schiltero adduxerimus. Rationem secessus in praxi à jure Romano, *vid. ibid. Leeuvv. d. l. n. 16.*

§. 17. Conceduntur R. J. 1577. *tit. von wucherlichen Contracten* quicunq; praxi tamen semisses tolerantur, plane alicubi septunces & beses *vid. Leuvv. d. l. n. 9.* distinguitur quoque inter mercatores & alios, *Judæos & Christianos.* Licet ultimum non arrideat, *Heig. p. II. qu. 2.* In pecunia trajectitia propter periculum, promittere licet usuras pro ratione periculi. *Christin. III. dec. 47.*

§. 18. Jure Civil. si sortem superant usuræ, vel repetuntur, vel sorti imputantur *l. 26. §. 1 de Condict. indeb.* Quod tamen intelligendum de usuris nondum solutis *l. 10. C. h. t.* quæ quidem abrogata est per *Nov. 121. c. 2.* ubi indistincte etiam particulariter solutæ usuræ ad liberationem debitori profunt. Sed prævaluit praxi denuo in usum revocata *d. l. 10. Leuvv. d. l. n. 38.* & quidem justis de causis *Huber. h. s. §. 28.* Quod ulterius confirmant præjudicia *Facult. Lipsiens. Witteberg. & Francofurtanæ apud Richt. dec. 74. n. 90.*

§. 19. Usuræ usurarum omni jure fere prohibentur *l. 28. C. b. Carpz. p. II. c. 30. d. 33. Richter. d. l. n. 82.* Ne quidem pupillo solvuntur *Sand. III. 14. 6.* Sed an non nova pactione inter debitorem & creditorem in sortem converti possint? ita non sine ratione videtur *Mevio discuss. Levam. inop. debit. cum allegatis* quæ enim de accessionis accessione sine absurditate non ferenda adferuntur, abstractiones inutiles nimis redolent. Adde *l. licet de jur. dot.*

§. 20. Qui dicta non observat incidit in crimen usurariæ pravitatis. Pœnas *vid. Comp. Lauterb. b. t. junctim omnes habere locum* docet *Beyer b. t.* sunt tamen multæ exceptiones v. c. Potest pœna contractui in casum violatæ fidei usuris longe amplior adjici à cauto creditore, ne incidat in usurariam pravitatem *Schilt. b. t. §. 10. excepto mutuo vid. supra.* Imo & quanta sit malitia debitoris, quis status creditoris prudens judex justa æstimatione ubique pensabit.

§. 21. Cæterum sunt jure communis ex natura accessoriorum usuræ sorti ratione prælationis &c. æquales, propter rationem *in l. 18. qui pot. in pignor. hab.* Quod non placuit Saxonibus *Richter de privil. cred. c. VII. n. 43.*

§. 22. Illud quoque ratio fori introduxit, extincta actione ad petendam sortem ordinata, nihilominus usuræ adhuc separatim peti

peti possint. Licet creditor accipiendo sortem protestando jus sibi non conservaverit, quod vult Carpz. *d. l. D. 12.* Ratio *supra* declaratur *L. i. t. 9. §. 16. not.*

§. 23. Qui usuris fortis contentus esse non vult, recurrit ad probationem interesse. Et vicissim, qui interesse probationem nimis difficilem existimat cæteris paribus legitimas usuras petit. *vid.* Carpz. *p. II. c. 30. d. 8. 9.* imo licet usuræ in stipulationem deductæ sint, nihilominus ad interesse probandum creditor admittitur. *Coler. de process. execut. p. I. O. n. 101.*

§. 24. Definatur interesse, quod ex patrimonio abest, *arg. l. 38. d. O. & a.* Quam locutionem perspicue explicat DN. Thomas. *de usu. act. pen. c. 1. §. 18.* Plenius describitur: discrimen, quod inter eam conditionem, quæ in re familiari alicujus, vel antea fuit, vel omnino futura erat, & eam, quæ nunc est, per alterius culpam interest, Hotomannus *de eo, quod interest ab init.* Non solum damnum emergens, sed & lucrum cessans complectitur *arg. l. 13. ff. rem rat. haber.*

§. 25. Quamvis vero sub interesse etiam ipsa res principalis intelligatur *l. 1. de act. emt.* plerumque tamen notat, quod extra pretium inest, *l. 139. de V. S. l. 4. §. in eum. de damn. infest.* sive lucrum, sive damnum.

§. 26. Requiritur autem, ut lucrum sit moraliter certum, non in futuro eventu positum & à fato dependens *l. 13. §. 3. de act. emt.* ut revera culpa contrahentis subversum non proprio facto, aut alia ratione. Ut ne peculiari affectioni & propensione debeatur, imaginarium velutiq; interesse sit *vid. l. 35. de minor. l. si servum ad L. Aquil.* His concurrentibus non amplius opus est videre sitne magnum an parvum interesse.

§. 27. Illud tamen jura attenderunt in casu, si ex rei vitio alterius interesse cœpit, ut scientiam exegerint à reo, *l. jul. d. e.* Nisi talis fuerit contrahens, qui artis peritiam profitebatur. *l. 9. de locat.*

§. 28. In aestimando interesse nunquam duplum veri pretii excedendum esse ait *l. un. C. de sent. quæ pro eo quod inter. prof.* Cujus exempla adducit Huber. *b. t. n. 32.* Restrinxit, autem regulam ad interesse ambiguum & obscurum Hotomann. *ad d. l. in interesse perspicuo* semper ad veritatem non ad duplum respiciendum esse monens. Quæ binæ regulæ pro aestimando interesse ex *l. 21. §. 3. de act. emt. & l. 133. ad L. Aquil.* desumuntur præoccupata sunt §. 26. *inter requisita.*

§. 29. Subnectenda esset doctrina de fructibus, sed actum est, de his passim sparsum. Reliqua vocabula v. c. causæ, accessio-

cessionis &c. *vid.* in compend. Lauterbach.
& hinc inde apud alios in Lexicis Juridicis explicata.

TIT. IX.

De Mutuo.

§. 1.

Mutuum est contractus realis, quo in res fungibilis in alium transfertur hac lege, ut vicissim rem ejusdem generis & bonitatis recipiamus. *l. 2. ff. b. t.* Res & contractus hic eodem nomine appellantur, id quod omni contractui reali v. c. deposito, pignori, commune. Vultej. *L. 1. jurispr. Rom. c. 30.* Treutl. *V. 1. D. 24. th. 1. L. A.*

§. 2. Dicitur contractus realis *v. t. 1. §. 14. 15. supr.* Hodie pari ratione quidem, quamdiu nondum ex meo tuum factum, mutuum dici nequit, *arg. l. 2. §. 2. b. t. vid. §. 6. t. 2. supr.* promissum tamen mutuum & promittens prestare, & promissarius accipere, propter vim pactorum, tenebuntur. *Recht L. 1. art. 7. jus Suev. c. 12.* Quamvis practice ultra interesse, cum efficacia vix agatur, ob diuturnitatem processus nostri.

§. 3. Contrahitur mutuum de re fungibili, cujus definitionem recensent communi-

ter:

ter : quæ pondere, numero, & mensura constat. Borcholt. *de reb. cred. D. 11. §. 2. Hunn. P. 1. q. 6.* Sed foro nostro accommodatior est allata *supr. t. 21. L. 11. §. f.* quæ solis rebus, in quas cadit affectio, fungibiles opponit. *vid. Huber. præl. ad I. de obligat. real. §. 1. inf.*

§. 4. Quod res ita detur, ut plane similis, non eadem recipiatur, scernitur mutuum à permutatione, quæ diversi generis rem reddere, & à reliquis contractibus realibus, qui eandem præcise restituere jubent. Figmentum Salmasii à Lectio denuo in scenam productum convellit Huber. *d. l. n. 3.*

§. 5. Quis mutuum dare & accipere possit, abunde præoccupavimus *t. XIII. L. 1. §. 1. 4. b. L. in princ. §. 3.* propius spectant huc ecclesiæ, civitatis, pupilli, minoris, personarum aliarum, quibus curator datus, privilegia. His enim omnibus tum demum cum effectu repetendi creditum, mutuo datur, si versio in rem earum probari possit. *vid. prolix. II. M. b. t. a §. 16. ad 45. Strauch. de mut. civit.*

§. 6. In favorem parentum & odium fœneratorum speciatim Macedoniano Scto constitutum est, ut ne quisquam, cujuscunque conditionis sit, filiofamilias pecuniam mutuam absque patris sui consensu dare audeat. Et si hoc neglexerit, ne ullam petitionem,

nem, post mortem etiam patris habeat. *C. b. t.*
 Franzk. *ad ff. b. t. n. 7.*

* Jam quidem lege Latoria minoribus 20. annis stipulationes & promissiones interdicebantur, & Hotomann. in indic. LL. Roman. Littera L. Ad ejus prohibitionem Terent. in phorm. act. II. sc. 1. alluisse verosimile est. Quo loco deceptus Alexander l. 1. gen. dier. c. 7. Scti nostri incunabula reperisse existimabit. Enimvero cum dicta lex senus & mutuum non ita diserte interdiceret, luxuria adolescentum & feneratorum avaritia denuo coercenda fuit. Quod fecit partim lex Claudia & Lipsf. ad L. II. annal. Tac. & ne in mortem. Distinctius autem Sctum nostrum tempore Vespasiani. & Hotomann. tract. de Senat. & Sct. verb. Sct. Maced. Extat similis prohibitio in capitular. Francic. L. VII. c. CCCIV. tom. 1. Baluz. p. 109 2.

§. 7. Requiritur solus contractus mutui propter l. 3. §. 3. b. t. pecunia, non alia res l. 7. §. 3. b. t. ignorantia creditoris l. 3. in pr. ut filiusfam. sit paganus l. f. §. 1. C. 1. Ne pater consenserit, vel in rem ipsius versa sit l. 2. C. d. t. comparatio ornamentorum non sufficit l. 9. §. 2. ff. d. t. Ne dolose egerit filiusfam. Ne, postquam paterfamilias factus est, denuo agnoverit creditum. l. 9. de reb. cred.

§. 8. Vim suam huic Scto hodiernum relinquendam esse statuit Gomez. II. Resol. 6. n. 2. Ita, ut plane intra mutuum dare non contineatur, sed ad omnem habilem contractus speciem,

Ee

em,

em, si modo fraus intentata fuerit, extendatur Dessel. *in not. ad Zoëf. Inst. h. t. n. 12.* De Saxonia testis est Carpzov. *p. 11. conf. 11. d. 44.* Ad de Leeuvv. *L. IV. c. 3. n. 11.*

§. 9. Attamen cum major factus, separatam œconomiam hodie instituendo, è patria potestate exire soleat filius: obtinebit tantum respectu minorum Greenevv. *ad pr. C. h. t. vid. pluribus B. Simon special. dissert. de cessatione hujus sèli Gothofr. de Jena tract. de hoc sèl. Richter. dissert. de eodem.*

§. 10. Obligatur itaque debitor ad restituendum secundum §. 4. Quodsi tamen mutato consilio eosdem nummos, præstito indemni creditore, reddit, nihilominus mutuum contractum est *arg. l. 8. pr. mand. l. 9. C. de resc. vend.* Et hinc cessat potestas vindicandi in concursu creditorum.

§. 11. Non potest creditorem cogere, ut particularem solutionem *l. 41. de usur.* accipiat. Nisi non liqueat de aliqua parte crediti *l. 21. de R. C.* vel debitor plures heredes reliquerit *l. 85. §. 5. de F. O.* vel propter insignem calamitatem antecedentem aliud ad tempus certum constitutum sit.

§. 12. Multo minus aliud pro alio solvi potest. Utriusque ratio est in *l. 2. de R. C. b. t.*

Et in indefin. supr. §. 1. Nec ante diem, nisi adjectus sit, debitoris gratia *l. 137. de V. O. l. 70. de sol.* Id quod in dubio præsumitur, *l. 41. de V. O. l. 17. de R. J.*

§. 13. Olim non plus condici poterat, quam datum *supr. d. 1. §. 14.* licet pacto promitteretur. Quod nec hodie mutatum censet Huber. *d. l.* quum nec olim stipulatione licet accedente, plus promitti potuisset. Enimvero hoc male probatur ex *l. 6. 7. de Novat.* ibi enim per unum contractum non mutuuum intelligitur, sed stipulatio Gothofred. ad *d. l.* In hac autem fundamentum obligationis non certa res, sed sensus verborum constituit. *arg. rubri. 1. de V. O.*

§. 14. Mutuum hodie suapte natura usurarium esse, non solum §. 9. *Et 15. tit. præc.* diximus generaliter, sed speciatim probatur per *R. I. 1654. §.* Unreichend die künstliche Zinsen. Quamvis ad rixas evitandas in chirographo soleat exprimi Landübliche Zinsen.

§. 15. In nummo tamen v. c. ne argenteus pro aureo, minutior pro grossa &c. solvatur, exprimendum est Stück vor Stück / harte Nthlr. *vid. ordin. monet. Ferdin. 1559. §.* die tezt gemelte Nieder-Sächsische Münz. *Edict. 1568. Bocer. de jur. monet. passim.* Si enim dictum nach gangbarer Wehrung / nach gänge und gäber Münze

Münke &c. vel nil conventum, sufficit in qualibet specie usuali corrente mutuum reddere. *vid. Carpz. p. 11. c. 29. d. 1. 2. 3. sequ. Thom. de mutuo §. 45.*

§. 16. Si mutati fuerunt nummi sive in Schrot und Korn / sive an der Wardirung inspicitur tempus contractus in Camera Imperiali Mynsing. *cent. 4. o. 1. n. 4.* Nec non in Saxonia *Carpz. d. l. c. 28. §. 3. 4. sequ.* Imo & alibi si nihil constitutum, quia communi consuetudine hæc decisio recepta dicitur, *vid. Hotomann. illustr. qu. 15. Molinx. de contract. usur. q. 92. Richt. dec. 72. Berlich. p. 11. c. 36. n. 1. Covarruv. de vet. numism. potest. c. 7. §. 1. n. 3.* Sed vix erit provincia, quæ non speciali constitutione in hac materia gaudeat. *vid. U. M. b. t. §. 12. ubi cautela re integra adhibenda.*

§. 17. Docet satis debitoris obligatio, quæ actio & ad quid ex mutuo detur. Vocatur certi condictio, quia certam æstimationem habet, quæ hæc petuntur, item actio si certum petatur *l. 1. de condict. trit. pr. 1. qu. m. re contr. o.* Sed hæc appellatio & aliis competit, *vid. DN. Thomaf. ad Hub. t. de trit. cond.* Hinc specialius dicitur nostra actio ex mutuo *l. 5. C. qu. non obj. long. temp.*

§. 18. Mutui species est Bodmeria seu mutuum sive domino sive magistro navis datum, ut cum usuris reddatur & interea carina seu

tu fundus q
constituta fir
Curike. Schi
§. 19.

feriore nau
creditoris, in
quod tamen
in se recipiat
& commere.
Quamvis u
culum incl
cen. de jur
lab §. 1. C. d.

Commod
Quem ad
modimus,
nobis restitu
tali repete
Nescenim h
determination
sua mento
tam.
Re
determinationem

seu fundus quamdiu superest pro hypotheca constituta sit *Ordin. naut. Hanseat. t. VI. & ibi, Curike. Schilt. Exercit. XXXV. §. 14.*

§. 19. Differt à pecunia trajectitia seu fœnore nautico, quod in hoc periculum sit, creditoris, in Bodmeria vero debitoris. Nisi, quod tamen dubio caret, exserte periculum in se recipiat creditor Marquard. *de iur. merc. & commerc. L. 11. c. 8. n. 68. l. 2. l. ff. de naut. fen.* Quamvis ut plurimum praxi Bodmeria periculum includat Huber. *de fen. naut. §. 1. Loccen. de iur. marit. L. 11. c. 6. n. 9. Grænev. ad l. 26. §. 1. C. de fen. naut.* Vid. pluribus de his *t. 23.*

TIT. X.

De Commodato.

§. 1.

Commodatum est contractus realis, per quem ad certum usum rem alicui gratis concedimus, sub lege, ut eandem profus nobis restituat. *C. I. A. b. t. n. 3.* De vocabulo reali repete integrum monitum *§. 2. tit. præc.* Neque enim hic amplius agi posse, quam de indemnificatione natura rei suadet vel mediocriter attento, si saltim promissum commodatum.

§. 2. Res quælibet, quæ usum citra sui destructionem præbet, in commodatum ve-

nire potest. Etiam aliena, ad acquirendam actionem commodati *l. 16. commod.* non vero, ut domino præjudicetur *arg. l. 31. depositi*, vel, ut si mala fide factum, ab omni ratione reddenda immunis sit *arg. l. 74. de R. I. l. 25. ad Sc. reb.*

§. 3. Commodatur etiam liber homo, quatenus operæ ipsius ad nos spectant v. c. commodatur à principe alii artifex. v. Sichard. *ad rubr. tit. C. de commod. n. 2.* De servis commodatis plurimi sunt textus. *vid. l. 2. C. b. f. l. 13. l. 18. l. 5. §. 7. ff. cod.* Qui propter idenditatem rationis ad servos germanorum seu homines proprios applicandi sunt, cum plane traditi legantur *vid. c. 10. Ziegl. de dot. eccles.* quod magis est commodato.

§. 4. De personis speciale non occurrit, sed è generali contrahendi facultate æstimantur *arg. l. 1. §. 1. l. 23. h. 1.* Si res pluribus commodata, tum demum singuli in solidum tenentur, si vel pacto ita conventum, vel socii sint, vel si unius tanquam sibi noti fidem commodans fecutus sit. *vid. supr. t. 7. sequ.*

§. 5. Jus commodatarii est, ut re possit modo convento uti. Si tempus non adjectum, æstimatur illud ex usu concessio, Richt. *de contract. disp. 4. th. 1. l. c.* Si adjectum & elapsum, contractus finitur Sichard. *C. ad l. 2. commod. n. 1.* Licet casu fuerit impeditus commodatarius Mozz. *quib. m. fin. comm. n. 6.* **Fin.*

¶ *Jure Saxon. & Recht L. 2. art. 60. art. 5. & 27. L. III. plane dominium in commodatarium translatum fuisse vult VVeſenb. ad ff. r. 7. Sed in dictis textibus saltem periculum penes commodatarium esse & jus vindicandi si alienaveris commodatum commodanti non competere, dicitur. Propter æquifimas rationes, licet non sint ad palatum Carpz. p. 11. c. 26. d. 5. Dominium autem adhuc commodantis esse perspicue definit d. art. 5. verbis: Vorladen seu Guth zu vertreten. & supra t. IX. L. 1. in f.*

§. 6. Obligatio commodarii est ut commodatum ipsum, finito temporis usu, illibatum restituat omnem diligentiam, ne deterioratur adhibeat, si deteriorata ipsius facto, damnum refarciat l. 3. §. 1. b. t. l. 13. de v. 5. Imo si commodans insigniter deterioratam recipere nolit, æstimatio erit præstanda & *Recht. d. art. 5. verb. unverderbt &c. vid. l. 50. de R. I. Bachov. ad Treutl. v. 1. disp. 24. ib. 2. l. f.*

§. 7. Tenetur merito ad omne interesse *arg. d. l. 50.* Hinc si res commodata ut oppignoretur, non tantum reluenda est, sed creditore moras neccente in restitutione, propriis sumptibus rem per viam juris recuperare tenetur l. 5. §. 1. 2. b. t. Inde & loci ratio habetur *Scacc. de commerc. §. II. Gl. 5. n. 196.*

§. 8. Neque sufficere puto, excipere commodantem scivisse commodarii fœcundiam. Cum, quod hæc scientia non fit vera

caussa damni, sed socordia alterius, tum, quod propriam turpitudinem inani ausu allegaret, qui de propria turpi socordia excipere vellet.

§. 9. Si utraque res commodatarii propria & commodata salva esse nequit, commodatam præferre tenetur. *arg. l. 13. C. mand. DN. Thomaf. de culp. c. 1. §. 41. c. 2. §. 17.* Absque distinctione sitne pretiosior, annon quia hanc distinctionem commendat tantum prudentia, non vero iustitia, quæ rem facto meo peris. se & hinc æstimationem præstandam esse indicat. *vid. DN. Beyer. h. l.*

§. 10. Cujus de jure Germanico periculum fuerit vidimus ad §. 5. sed in foro nostro periculum est commodantis, *Richt. de commod. d. D. th. 2.* Illud tamen usu servatur, quod furti non teneatur commodatarius, qui justo diutius re usus est. *Edrecht. L. M. art. 22.* quia nihilominus rem è manu sui commodantis accepit *de quo infr. tit. de furt.* Traduntur hujus variæ sed ineptæ limitationes v. c. si culpa præcesserit &c.

§. 11. Si actor rei culpam allegavit, eam probare tenetur, quia facti est. Hinc cautius agimus ad restitutionem rei simpliciter, ut reus de casu excipere cogatur, *vid. Schilt. ad tit. Naut. caup. stabul.* Sunt tamen eventus, qui culpæ præsumtionem elidunt, sunt

sunt qui regulariter culpam præsupponunt. Unde & è circumstâtiis temperanda probatio.

§. 12. Commodantis jus est, ut propria & inopinata necessitate superveniente, rem ante finitum usum repetere possit *arg. l. 8. C. de revocand. don. Hahn. b. t. n. 13.* Obligatio in hoc contractu benefico respectu ipsius est paulo remissior. Hinc tantum doli & insignioris negligentia, expensarum itidem majorum nomine convenitur. *l. 18. §. 2. b. t.* Restituit pecuniam pro re commodata furto ablata à commodatario acceptam in casu *l. 17. §. f.* & damnum ex intempestiva revocatione ortum *d. l. §. 3.*

§. 13. Hinc oriuntur binæ actiones, quæ ex dictis facillime intelliguntur. Dantur commodanti etiam furti & legis Aquiliae actiones sed prioris non usus est *ob §. 10.* posterior ideo, quia hodie non amplius pœnalis est de quo *infra*, supervacua pariter habetur. Inde frustra sunt quæstiones, an una electa pateat regressus ad aliam, vel annon minimum suppleri possit, quod in altera amplius erat &c. Aliter itidem sentiendum hodie de actione furti, contra furem rei commodatæ à commodante instituenda. Nisi enim inops fuerit commodatarius, vel res commodata rarior, & facilis recuperatu à fure, propter pinguedinem actionis furti, quæ sane moribus nulla,

nunquam fere ab actione commodati deficiet prudens commodator.

TIT. XI.

De Deposito.

§. 1.

Depositum est contractus realis, quo res alicui gratis custodienda datur sub lege, ut quando deponenti visum, eadem illa se restituatur. *vid. §. 3. J. qu. m. ne contr.* De voce realis nil addendum dictis §. 2. 1. 9. Gratis recipitur custodia, alias incideret in locationem, nec posset pro lubitu revocari *arg. l. 19. §. locat. nisi soluto promisso.*

§. 2. Custodia variat pro moribus regionis, seculi & rebus datis in depositum. Nunc enim exactior, nunc minus operosa diligentia sufficit, *vid. omnino Pufend. L. V. c. IV. §. 7. DN. Thomaf. de culp. c. 1. B. Schilt. h. 1. §. 42.* Inde frustra sunt, quotquot una generali regula rem efferunt. Prudens iudex optime ex dictis & aliis circumstantiis arbitrabitur. Plura exegerunt jura Germ. *vid. Schilt. h. 1. sed obsoleta.*

§. 3. Restituenda est res pro lubitu deponentis, cum depositarius nihil lucri capiat ex hoc contractu, sed potius officium amoris deponenti exhibeat, quod invito fieri nequit.

arg.

arg. l. 69. de R. I. Habet tamen regula nostra non unam exceptionem, ut: in l. 31. pr. §. 1. c. ne quis C. 22. q. 11. vid. Cic. L. III. de offic. 6. 25.

§. 4. Est facienda restitutio in loco ubi convenit, si nil dictum in loco, ubi depositarius habitat. Fit autem sumptibus deponentis licet depositarius promiserit se v. c. Romæ restitutum l. 12. pr. h. t.

§. 5. Regulariter commune temperamentum ex l. 105. de sol. in reddendo deposito non habet locum, sed celerrime, ocissime restitui debet, l. 3. l. 11. C. b. Croc. de depof. v. 8. p. 218. Nisi natura rei ut in Casu §. præc. & similibus suadeat, ut ob loci distantiam &c. certus terminus iudicis officio præfigatur.

§. 6. Neque sub prætextu compensationis morari licet restitutionem, quippe quæ plane in deposito prohibita §. 30. j. de act. Nov. 38. h. Si autem res ipsa deposita amplius non extet culpa depositarii perempta, ut pretium nunc solvendum, compensatio ceteris paribus locum habebit, quia favore rei unice interdicta erat, qui re extincta cessat d. §. 30. f. Quod ibidem dicendum videtur, si quis pecuniam deposuit & ejus usum depositario concessit, quia nec hoc casu favor rei, inesse potest quæ alterius usui & abusu relicta est. vid. Balduin. ad d. §. 30. j. de act. Lauterbach. h. tit. §. 11. n. 9. Et ibi alleg.

§. 7. In depositarium citra pactum nec possessio nec utendi potestas transit *l. 9. de R. V.* Tacite tamen concessio videtur etiam facta, si pecunia non obsignata tradatur, vel numeretur *l. 25. §. 1. l. 31. b. t.* Nihilominus hæc tacita concessio non usque adeo immutat depositum, ut omnia privilegia amittat. Sed concedens, omnia emolumenta atque jura, quæ expresse concessio non destruit, sibi reservasse videtur, vid. *Molin. tr. de usur. n. 690.*

§. 8. Quod itidem dicendum si ab initio expresso pacto utendi potestas facta, tunc enim licet in mutuum transeat *l. 9. §. f. de R. C.* fit tamen, quoad periculi præstationem, salvis depositi privilegiis aliis *L. B. de Lynk. de privil. depos. §. 20. Struv. Exerc. XXI. th. 36.*

§. 9. Jure civili, qui re deposita utebatur proprio ausu nec consensurum sperabat deponentem furti tenebatur, ob distinctionem furti in rei, possessionis & usus semel receptum *vid. §. 6. l. de obl. ex del. ibique Dd.* Sed hoc Germanos non agnoscere *§. 10. t. præc. dictum.* Insigni dolo tamen accedente depositarium infamia notari posse tradit *Grœnev. ad d. §. 6. vid. Constit. Carol. art. 170. ibique Stephan.*

§. 10. Deponitur res propria & aliena *uti tit. præc. §. 2.* De re immobili non conveniunt *DD.* deponi posse negant *Guldinast.*
de

de depof. §. 17. Wissenbach. *b. t.* Huber. *ad 7. qu. m. re contr. obl.* Struv. *d. Exerc. ab. 35.* Giphan. *in l. un. C. de probib. sequ. &c.* Affirmant Franzk. *n. 6. b. t.* DN. Thomaf. *ad Huber. d. l. Bachov. l. 26. 4. lit. d.* Lauterbach. *compend. b. t. ibique alleg.*

* *Momentum controversiæ est in præstatione culparum, si enim intervenius rei immobilis mandatum constituit, erit præstanda culpa levissima à custodiente, sin depositum manet, sufficit dolum cum culpa lata præstitisse. l. 32. b. t. Sed vid. supr. t. VII. Caterum posterior opinio in dubie verosimilior est, cum non possit solida differentiæ ratio ostendi. Imo rei servanda causa immittimur in immobilia l. 3. §. f. de A. A. P. servare autem idem significat ac custodire Ilabn. ad IV. b. t. n. 4. Ubi autem custodia locum habet ibi est depositum. Neque verendum, quod peritura sit differentia mandati et depositi, nam hoc traditione demum perficitur illud consensu et verbis mandatum inferentibus. Inanis quoque est ratio Cortreji de depof. quod utilius sit mandatum inire quam depositum. Hoc enim respectu mandatarii aperte falsum est. Ut taceam et illud falsum esse, quod homines ubique utilissimum sectentur.*

§. II. Deponitur etiam persona tam sui, quam alieni juris *l. 17. b. t. l. no. et V. S.* res dividua & individua. Usus in eo est, quod posteriori casu res non restituenda, nisi omnes deponentes adsint, quod heredes depositarii hic obligationem non dividant, sed
pos.

possidens in solidum teneatur *vid. l. 1. §. 24. h.*
 priori autem casu & cuilibet deponenti sua
 portio dari potest, & heredes pro rata con-
 veniuntur. Hic, qui suam portionem aufert,
 eam lucratur, ibi vero, quod & dicendum si
 plures species depositæ, semper tenetur ad
 communicationem propter singulorum con-
 dominium, quod citra proprium factum ipsis
 auferri nequit.

§. 12. Hodie si alius deposuit, ut mi-
 hi actio acquiratur valebit contractus. Pro-
 curatore deponente itidem necessitate ceden-
 di actiones caremus. Quatenus fœminis
 contractum hunc inire liceat, *vid. Schilt. b. t.*

§. 13. Oriuntur hinc geminæ actiones,
 principalis & secundaria *l. 17. §. 1. b. t.* Illa de-
 ponens rei restitutionem cum fructibus & ac-
 cessionibus *l. 31. §. 1.* Resarcitionem damni,
 pro re nata *jurej. in litem Goldast. d. l. §. 48.*
 Usuras ex mora, vel pacto *l. 2. C. b. t. l. 29. ff.*
eod. urget. Plura extant. l. 1. §. 38. l. 43. eod.

§. 14. Dabatur & ad pœnam in casu de-
 positi miserabilis *Franzk. d. l. n. 99.* quæ pœna
 generaliter quidem cessat. *Grænev. ad l. §. 1.*
b. t. speciatim tamen jure *Wurtemberg. & sta-*
tut. Norico renovata est. Infamiam con-
demnationem hodiernum sequi probat Carpz.
§. IV. c. 45. d. 10. Richt. II. d. 80. De privilegiis
depositi, vid. L. B. de Link, d. l.

§. 15. Secundaria datur depositario, ad
refusionem expensarum & ut fervetur inde-
mnis. Sed hodie potest rei depositariæ in-
cumbere, donec ipsi satisfiat. Quod nec con-
trariari §. 30. *l. de act.* solide ostendit Balduin.
Idem prolixius demonstrat Schilt. *b. t. §. 60.*
ubi ratio *inf.*

§. 16. Species depositi sunt, regulare,
irregulare, miserabile &c. vid. Giphani. ad §. 3.
l. eo m. re. contr. sed adjiciamus saltem seque-
strum, quod est depositum rei litigiosæ apud
tertium à litigantibus factum, sub conditione,
ut diligenter custodita victori aliquando resti-
tuatur Richt. *de sequ. c. 1. n. 1.*

§. 17. Requiritur ut res à pluribus de-
ponatur *l. 17. in solidum d. l.* Neque obstat,
quod unus saltim possederit & factum depo-
nendi obierit, sufficit enim, quod alter liti-
gans se quoque dominum dicat *l. 9. §. 3. de
dol. mal.* Tandem, ut sit litigiosa *c. 2. §. 3. X.
de sequestr. poss.* vel, ut litis causa minimum sit
deposita. *arg. l. 6. b. t.* conf. Huber. *b. t. n. 2.*
Mobilis sit immobilis, corporalis incorporalis
non interest *d. c. 2. 3. X.*

§. 18. Dividitur in voluntarium, quod
partium consensu & necessarium, quod au-
ctoritate judicis constituitur. Ultimum regu-
lariter pro contractu non habent Huber. *b. t.*
Wesensbec. *conf. 7. n. 7.* Sed auctoritas magi-
stra-

stratus accedens non tollit naturam contractus *arg. t. t. de divis. stipul. Gædd. ad c. 5. n. 80. x. de sequestr. poss.* Imo & parti inde actio sequestraria quaeritur sicuti in conventionali, *vid. Cujac. in paratit. ad l. 1. de prohib. sequestr. pecun.*

§. 19. Regulariter sequestratio judicialis est prohibita, quia nil debet auferri ei, qui nondum plene convictus & judicatus est, *vid. Gothofr. ad t. de prob. sequestr. C. Theodos. sine distinctione sit ne pecunia an res alia, uti adversus Cujacium solide monstrat Gothofr. d. l. Add. Ungep ad t. de sequ. poss. in 6.*

§. 20. Excipiuntur tamen casus, ubi periculum dissipationis *Gail. l. c. 147. 148. Fugæ Decius conf. 75. n. 1. ne partes veniant ad arma, Bachov. D. 26. th. 2. Berl. concl. 73. n. 106. Item si pars nec comparere, nec cautionem præstare velit Gilhaus. in arb. jud. c. 10. n. 13. Si fisco debetur l. 3. C. de execut. R. I.*

§. 21. Fit judicialis præcedente citatione, cum summaria causæ cognitione & probatione *Berlich. d. l. præcedente juramento calumniæ petentis Clud. de sequestr. c. 6. inf.*

§. 22. Sequester tenetur rem custodire more boni patrisfamilias *c. 2. X. d. t. Hinc fructus colligit, res pro re nata vendit &c. Clud. d. l. c. 11. Sequester non possidet arg. l. 6. depos. l. 39. de acq. poss. vid. tamen Struv. Exerc. 37. th. 31.*

Tene-

Tenetur finito sequestro rem cum omni causa restituere, rationes reddere.

§. 23. Sequester indemnus servandus. Hinc in rebus magni momenti plane salarium ipsi constituitur. Pro cuius consecutione uti potest retentione, vel actione præscriptis verbis seu in factum. Bocer. *b. th. 30.*

TIT. XII.

De pignoratitio contractu & jure pignoris.

§. 1.

Pignus denotat rem alteri in securitatem debiti datam §. f. de obl. real. Vocatur etiam hypotheca arg. rubr. *Quæ res pign. aut. hyp. l. 5. §. 1. eod. tit.* Quamvis exactius dicatur pignus in re mobili & quæ traditur, hypothecam in re immobili, quæ tantum assignatur consistere §. 7. de act. l. 238. de V. S. Confer Pufend. *L. V. c. x. §. f.* & distinctius Balduin. *ad §. 7. d. 1. n. 26.*

§. 2. Sumitur utraque vox etiam pro jure, quod creditori competit in re oppignorata ut in rubr. *1. 1. 2. 6. L. XX ff.* Hoc jus autem securitatem potissimum pro norma habet, quam pignoris finem esse diximus. Quæ complectitur facultatem agendi omnia, quæ ad

FF

ad

ad receptionem & affecurationem crediti faciunt.

* * *

Dominium jure Germanico in creditorem transisse contendit Straub. de oppign. Imper. Verum illud quidem constitutum jure eodem fuisse ex infinitis LL. apparet, ut cujus contrahendo fidem elegeram, ei quoque dein precise adharerem. Ideo, ut custodes rerum alienarum, cum ipsi soli respondere cogentur, eo magis obligarentur ad fidem diligentiam. Sed de dominio translato nil exserte dicitur conf. not. ad t. x. §. 5. Interim creditores, uti hodiernum fit, sepius rem sub lege retrovenditionis accipere maluisse, non raro contractus plane irregulares initos fuisse, de fructuum quantitate lites cessasse &c. non eo inficias. Minimum jus sane rationis, quia pignus tantum accedit in securitatem, que ab utraque parte intenditur, huic vero satis consultum, si creditori potestas vendendi competat æquis conditionibus; dominium quod sepe v. c. si res casu perit ipsi noxium, creditori non addicit. Cui respondet jus Ebraeorum sed de his forte alibi susus.

§. 3. Primum est jus vindicandi, sive actio hypothecaria, qua creditor rem oppignoratam adversus quemcunque possessorem persequitur. Dividebatur olim in Servianam & quasi servianam §. 7. de act. Sed practice inter utramque non interest.

Ini-

* * *

Initio Romani utebantur contractu fiduciario, quo res tradebatur & eventuale creditori dominium addicbatur v. Strauch. de oppign. Imper. Postea contractu pignemtitio invalescēte dabatur quidem actio ex hoc contractu contra debitorem ad pignus restituendum, sed non contra tertium. Inde praetor in edicto jus agendi dedit. Jctus Servius Sulpicius formulam conscripsit, vid. Balduin. ad d. §. 7. ut contra tertium agere liceat. Hotomann. de pign. p. 29. f.

§. 4. Secundum jus creditoris est, ut possit vendere & quidem vel rem, ne re sapius ipsi inutili oneretur & ut suum consequatur. Venditio extrajudicialis multis ambagibus implicita est. Hinc expedit auctoritate judicis vendere, vid. Struv. XXVI. 48. Vel quoque tantum jus suum pignoris, quæ venditio solemnibus caret Hotoman p. 89. d. l.

§. 5. Quandoque necessario vendere cogitur jus suum, si adsit, qui jus offerendi habet, quo casu iudex auctoritatem suam interponit v. l. scienda ff. b. t. jus offerendi autem habere dicitur dominus l. 5. l. 8. C. eod. creditor alius seu concreditor l. 5. §. i. l. 6. b. t. possessor rei pigneratæ quilibet, extraneus licet sit, l. paulus qui pot. pign.

§. 6. De prerogativa tenendum, quod

pignus ex instrumento publico, præferatur. Carpz. p. 11. c. 13. d. 9. si privatim constitutum ubique attenditur prioritas temporis Gail. 11. 25. vid. tamen Carpz. l. 28. 120. Simul si constitutum, tunc melior est conditio possidentis, nisi sit constitutum per partes, vel plane nil dictum l. 10. de pign. l. 16. §. 8. eod.

§. 7. Divisiones sunt in pignus proprium de quo hætenus & improprium seu fiduciam. Sed hæc obsoleta est, vid. Hotomann. d. l. p. 17. sic arrha aliquatenus, si non in pecunia consistit huc referri potest arg. l. ex emto §. 15. qui vina ff. de A. E.

§. 8. In generale & speciale. Quamvis hæc distinctio magis sit hypothecæ. Hæc enim vel in omnibus bonis debitoris, vel in quibusdam tantum constituitur. Sub illa continentur etiam acquisitiones futuræ l. i. C. quæ res pign. Excipiuntur tamen quædam res ut: in l. b. b. t. de pign. Nisi speciatim comprehensæ sint vid. Sand. L. III. t. 12. d. 9. Quod quæ revocabiliter possidet debitor, non in perpetuum generali hypotheca teneantur, per se patet vid. l. 16. §. f. de pign. act.

§. 9. Sunt hujus variæ differentiæ, in generali, si res singulas petit creditor, potest excipere debitor, quod non sint ipsius, donatio uxori facta, non revocata censetur, si res postea generaliter oppigneratæ, alienatio
pro-

prohibita in generali hypotheca, non reddit venditionem rei singularis nullam, & in genere minus rem afficit, ut v. c. si res pervenit ad tertium aliqua, debitor principalis prius excutiendus. Quæ omnia in speciali hypotheca se secus habent, *vid.* Negufant. *de pign.* p. 4. *sequ.* Cautelas habet DN. Stryk. *de C. C.* p. 198.

§. 10. Pignus est vel voluntarium, vel necessarium. Illud vel ex conventionem vel ex testamento seu generalius, ex ultima voluntate. Hoc ex lege, vel ex auctoritate judicis *vid.* l. 26. *de pign. act.* descendit Balduin. *de pign.* c. III.

§. 11. Conventionem bifariam constituitur, vel accedente traditione l. 1. *de pign. act.* vel nuda conventionem. Nam & si quis constituit, se pignus daturum, propter utilitatem valet l. 14. §. 1. *de constit. pecun.* Hinc & inter absentes recte pignoratitia obligatio contrahitur l. 12. §. 1. *de pign.*

§. 12. Speciatim ubi traditio accedit, contractus vocatur pignoratitius. A quo iniri possit, declarat finis pignoris, securitas. Unde & de rebus judicari potest: in quibus creditori securitas constituitur in iis hypotheca seu pignus contrahitur. Recte itaque futuri fructus, fetus pecorum l. 15. *de pign.* superficies, ipsum pignus l. 13. §. 1. *Et in superficie.*

d. t. pignori subjiciuntur. Non autem servitutes personales arg. l. 6. C. de usufr. De universitate obligata vid. Hotomann. c. l. p. 61.

§. 13. Nomen recte pignori datur. Consequitur autem pignerator utiles actiones illud exigendi. In tantum autem saltem in quantum sibi deberi & debitorem oppigneratum debere probaverit. Ne vero pignerans interea nomen exigat denuncianda est debitori oppigneratio vid. l. nomen C. qua res pign. obl.

§. 14. Pignore pignori dato, primo debitore solvente pignoris nexus utrinque tollitur, si tamen diversa species debeantur, tunc pignus respectu primi quidem liberatur, res vero ipsa data secundo creditori loco prioris, pignori est vid. l. 13. §. cum pign. de pign. l. debitor §. f. de pign. act. l. 20. de pign.

§. 5. Liberi hominis oppigneratio jure civili prohibita l. f. ff. qua res pign. Socin. Reg. 218. Exceptionem adjecit Constantin. ratione parentis summa egestate laborantis l. 2. C. de a. patr. qui fil. de statu libero est in l. 13. §. 1. ff. de pign. Est tandem & aliud in obsidibus, de quibus Schilt. dissertat de jur. obsid.

§. 16. Jure Germanorum novum genus accessit per introductum pactum obtagii. Definatur conventio jurata, vel aliter data fide confirmata de sistendo & non recedendo ex certo

certo loco donec conventis satis fiat, Richt. *de obstag.* §. VI. vel est pactum moribus introductum & legibus provincialibus stabilitum, quo debitor aut ejus fidejussor promittit creditori, si ad tempus conventum non solvat, se cum certo comitatu in locum assignatum venturum neque inde discessurum, donec plenissime creditori satisfactum, Strauch. *de obstag.* Tabor. *de obstag.* c. 2. n. 7.

§. 17. Habet hoc pactum omnino effectum pignoris, & qui se obligat illo, corpus suum pignori obligat, ut solide ostendit Schilt. *de jur. obsid.* c. XI. n. 10. Hinc & si obstagiatus in obstagio decedit, corpus defuncti tamdiu detinetur donec creditor plene suum consecutus, Richt. *d. l.* §. 38. Mey. *discuss. levam. inop. debit.* c. 4.

§. 18. Propter abusum autem obstagia, utut olim *vid. Constit. polit.* 1548. tit. von wucherl. *Contract.* §. Dr. L. II. art. 11. permitterentur, successu temporis abrogata sunt *Constit. polit.* 1577. tit. 17. §. wiewohl auch *Constit. Saxon. P. II.* §. 22. *vid. Hering. de fidej.* c. 17. n. 69. Carpz. *d. pen. d. constit.* Gail II. 46.

§. 19. Recentum tamen idem jus in Holstatia *vid. Constit. apud Volcmann. p. I. c. 33.* In Electoratu Brandenburgico. Ducatu Megapolitano &c. *vid. Tabor. d. in d. c. 4.* Nec opus de justitia hujus retentionis vel injustitia

disputare, quod facit Tabor. *d. l.* Cum talis legislatoria potestas, statibus Imperii imperii competat, *vid. DN. Thomaf. de potest. stat. condend. LL. Rec. Imp. contr.*

§. 20. Adjiciuntur saepe pactum antichreticum & Commissorium &c. Illud in pignore proprie dicto, ut plurimum immobili. Non in hypotheca, nec regulariter in re mobili. Consistit autem in conventionem de mutuo pecuniae & pignoris usu *l. ii. §. de pign. l. si ea lege l. si ea pactione C. de usur. l. si pecun. de pign. act.*

§. 21. Antichresis ad modum legitimarum usurarum tacite quoque inest, si res quae fructus fert pignori accepta, pecunia gratuito data. Neque interest, quod civiles saltem fructus percipiuntur Cujacius *O. XVII. L. VIII. arg. l. cum debitor ff. in quib. causf. pign. tac. contrab.* Si nimium usuras fructus superant in omni antichresi imputantur in sortem, Rauchbar. *l. 20. 38. Carpz. II 30. 41.* Sin certi redditus, omnimoda aequalitas requiritur, Rauchbar. *d. l. Berlich. O. II. dec. 170.* Confer C. C. DN. Stryk. *II. 4. 21.*

§. 22. Pactum commissorium, quo convenitur, ut credito suo die non soluto, res maneat apud creditorem, jam per Constantinum *l. f. de pact. pign.* rejectum fuit. Valet tamen si adjectum fuit: justo pretio. Vel magis utiliter

tiliter, pro rixis evitandis ; pretio à Titio definiendo. Vel pretio jam à bonis viris ante traditionem definito, &c. Confer Merlin, *L. 4.*

l. 4. §. 123.

§. 23. Pactum constituti hypothecæ tantum convenit, in hoc promittitur, quod in casum non servatæ fidei debitor non suo, sed creditoris nomine hypothecam possidere velit, *vid. Mev. p. V. dec. 158. Et sequi.* Competunt hinc creditori statim remedia possessoria retinendæ vel recuperandæ possessionis, pro diversitate circumstantiarum de quibus *L. 1. t. ult.*

§. 24. Sed hæc plerumque in gratiam creditorum. Debitor autem adjicit pactum de non alienando. Sed cum hoc naturæ pignoris securitatisve contrarietur, non excludit alienationem judicialem. Vel quoque privatam, si quis ter denunciare velit debitori intra spatium arbitrarium. *vid. Hahn. ad W. de distr. pign.*

§. 25. Oritur gemina actio ex hoc negotio pro creditore & debitore. Hic agit è pignoratio contractu, ut creditor soluto debito pignus reddat, cum omnibus commodis *l. 12. §. 1. de distract. pign.* Ut damnum datum resarciat, si culpa factum *§. 1. l. qu. m. re contrab.* Speciatim, si res frugifera oppignerata ad reddendam rationem non obstante antichresi,

vel renunciatione. Si debitor pecuniam deposuit, ad usuras propter moram in restituendo *l. 9. §. 1. b.* Si venditum pignus ad superfluum pretium itidem cum usuris *l. 6. §. b.*

* * *

Suadent hic ut quis potius rem sub pacto retrovendi emat v. DN. Stryk. C. C. D. 1. Sed hic monendum, si quis utitur hoc remedio caveat, ne faciat ad eludendas leges usurarias. Tunc enim parum sibi consulat, v. Bachov. V. I. d. 28. th 7. L. C. Tuld. ad C. tit. plus valet quod agitur &c. Interim si quis judicialiter utatur eo, saltem, ut rationum molestias & disputationes de fructibus percipiendis declinet non carebit insigni utilitate, pra intricatissimo contractu pignoratitio. Modo propter laudemia &c. faciles essent homines ad hoc ineundum.

§. 26. Vicissim agit creditor ad sumtus utiliter factos, *l. 12. §. 9. b.* si jure retentionis uti nequeat v. c. quod res aliena fuerit & evicta, ad restitutionem damni *vid. Bachov. de pign. L. III. c. 9.* Si res aliena pignori data locum quoque habet haec actio *l. 9. pr. b.* Sed melius consilium suggerit Schilt. §. XV. b. 1.

* * *

Datur hac actio, quia est ex contractu tantum contra debitorem Schilt. d. l. Negusant. p. 22. n. 6. d. l. sed annon in factum actio detur onerarium b.e.

b. c. talis in qua sufficeret rem actorem oppignoraſſe, atque ſolviſſe probare? ita ſane videtur per l. ſi cum venderet b. t. Uſus eſt ut quis ſuſpedere poſſit, vel probatione dominii ſapiffime moraliter impoſſibili, vel deducendis publiciane re- quiſitis.

§. 27. Quot modis legale pignus conſtituatur exponit Schotan. *in exam. b. t.* ubi quatuordecim modos recenſet. Ultra leges non eſt extendendum. Comprehenditur tamen ſub lege conſuetudo. Caſum habet Schilt. *ad t. qu. m. tac. pign.*

§. 28. Pignus à judice conſtituitur per arreſtum ante ſententiam & proceſſum. Vel poſt ſententiam, ſi pars condemnata ſententiz parere recuſet, per captionem pignorum, miſſionem in poſſeſſionem *l. 2. 3. C. ſi in cauſſ. judicat.* Utrumque commodius explicatur in materia proceſſus.

TIT. XIII.

De Emtione & Venditione.

§. I.

Introducto rerum pretio eminenti five pecunia, introducta eſt emtio venditio. Definitor contractus conſenſualis *vid. ſupr. t. 1. §. 17. b. de re pro certo pretio in alium transferenda.*

§. 2. Perficit ergo unicus consensus dicto modo contractum. Inde ubi hic deficit adhuc contractus censetur imperfectus i. e. ut partes nondum invicem exinde agere possint, nec periculum transferit. Deficit vero dupliciter, vel quod partes adhuc versentur in tractatibus de quibus *tit. II. §. 10. supr. b.* Vel quod speciali negotio tacita conditio subsit.

§. 3. Quamvis vero tractatus non sint emptio, tertius tamen non debet intercedere. Imo si venditor iis abruptis cum tertio concludat, tenetur ad interesse *vid. Schilt. Exercit. XXX. §. 134.* Licet multum hic dandum esse circumstantiis atque probationem sæpe difficilem fieri facile videamus.

§. 4. Tacita conditio subest in rebus, quæ sensu prius explorandæ v. c. vino, odoriferis &c. de quibus DN. Stryk. *de jur. sens.* Dein si ad mensuram res vendita. Igitur in his omnibus supponitur: emam si gustavero, si appensum mensuratum &c. præcipue hic formulæ, quibus quantitas adjecta secernendæ. Tres refert idem *de C. C. p. 343. v. Fr. d. A. E. n. 104.*

§. 5. In immobilibus praxi variorum locorum accessit judicialis resignatio. Non quidem, ut ea nondum secuta, pœnitentiæ licentia competat, *Mev. ad Jus L. 3. a 61.* Sed, ut in concursu præferatur cui resignatio facta, *vid. Carpz.*

Carpz. *L. V. Resp. II. & XL*. Item, ut dominium in censiticis transeat. Carpz. *dd. II. Accesserunt* *Leu. Kauff und Hauff Pfennig moribus vid. Besold. ib. pr. v. Hauffpf.* Neque simile quid jure Romano plane incognitum *l. II. §. 6. de act. emt. vend.*

§. 6. Sed talibus non absolute opus, adhibentur tantum in majorem securitatem *l. 35. de emt.* Inde multo minus pœnitendi licentiam, arrhæ spontanea amissio parit. Ni expresse ita conventum *l. 6. C. de resc. vend.* Lauterbach. *dissert. de arrha §. 100. sequ.* Vel consuetudo, aut statutum ita definiant.

§. 7. Opus est secundo pretio, quod in pecunia minimum ratione conventionis ab initio consistere debet, licet post alia res detur. Imo licet communi consensu confestim alia res æstimata interveniat, quo casu pretia mutuo compensari censentur. Secus tamen dicendum si res inæstimatæ utrinque apportantur, quod permutationem constitueret, *vid. l. 1. §. 1. b. t. l. 6. §. 1. de act. emt. l. 1. de R. permut. C. ibique.* Wissenbach. Si partim res partim pecunia data, nec de intentione contrahentium constet, præsumitur emtio Huber. *pral. ad l. §. 8.* Aliter Franzk. *b. t. n. 211.* B. Struv. *Exerc. XXIII. ib. 16.* Usus hodie non est in jure pœnitendi, sed laudemio jure retractus &c. *vid. Franzk. de laudem. c. 18. n. 34.* Carpz. *II. 32. 15.*

§. 8. Requiritur in pretio quoque iustitiam, propter *l. 2. C. de rescind. vind.* Vid. de *bis, supr. t. III. §. 9. sequ.* Certum autem sit oportet *l. 35. §. 1. b.* Imo ex definitione liquet §. 1. adducta. Est hæc certitudo vel ex lege, consuetudine loci, vel ex relatione ad determinatam jam quantitatem *l. 7. §. 1. b.* aut arbitrium tertii certi, modo hic illud postea definiat *l. f. C. b. t.* Vel tantem ex conventionem contrahentium. Potest tamen augmentum esse incertum, modo pretium certum, exemplum est in *l. 7. §. 2. b. t. v. Mudæ. ibid.*

§. 9. Ultimo in pretio opus veritatis, alias enim emtio foret imaginaria *vid. l. 54. de O. & A.* Subsistit tamen contractus jure donationis *l. 9. C. b. t.* Modo contrahentes donare non prohibeantur. Exceptio tamen venditionis uno nummo factæ validæ est in *l. 66. de jure dot.*

§. 10. De merce, repetenda sunt dicta generatim *tit. V. b. tit. XIII. L. 1. §. 2.* Speciatim huic contractui eximuntur frumenta, quæ in herbis sunt, uvæ pendentes Reformat. 1548. 1. von Verkauf. der Frücht. &c. 1577. ubi certa forma præscribitur, *vid. Grœnev. ad l. 78. §. f. b. t. Sand. L. M. t. 4. d. 7.*

§. 11. Hereditatem viventis jure Romano pactis non subjacere distincte vidimus *t. XXIII. XXIV. L. præc.* Unde & de emptione
ju-

judicandum. Hereditas autem delata omnino efficaciter venditur, ita, ut emtor idem jus habeat, quod apud venditorem fuit *l. 2. de Her. vend.* Computantur in hanc obligationem, quæ ex ipsa hereditate, usque ad tempus contractus ad heredem pervenerunt, vel pervenire, si ipse impedimento non fuisset, potuerunt *d. l. vid. Franzk. b. t. n. 6. sequ.*

§. 12. Vendi possunt & actiones *l. 23. d. 1.* verum sola venditio non sufficiebat, sed necesse erat, ut accederet cessio, quæ instar traditionis gerere credebatur Perez. in *C. b. t. n. 13.* Unde venditio tituli, cessio modi acquirendi rationem habere non inepte dixit Sand. *de cess. act. c. 11.*

§. 13. Cedere autem hoc loco mandare est *arg. l. 76. de solut. l. 1. C. de magistrat. conven.* Imo alia nuda quacunq; voluntate v. c. assignatione §. 20. *de pign. plane & tacita ex titulo interveniente collecta cedi cœperunt actiones l. 16. de pact.* Modo titulus verus esset non simulatur *l. 55. de C. E.*

§. 14. Ufu fori nulla fit mentio mandati, nec opus, ut tacitum forte in ipso contractu, quo actionem in alium transferimus, subesse putemus. Quia illud quantum quantum erat, mera subtilitate juris civilis nitebatur. Hinc unica formula hodie: *solche Forderung Erb- und*

und Eigenthümlich übergeben / Lauterbach. h. 2.
§. 11. n. 21. Richt. de priv. cred. 2. n. 30.

“ Scilicet actionum natura esse credebatur, ut offibus inhererent. Inde alterius nomine exigere quidem poterat cessionarius, non vero suo proprio, ergo procurator dicebatur. Cum autem solvisset jam creditori actionis pretium, atque hinc æquum esset, ut exactum retineret, accessit: in rem suam. Concessit quidem jam cessionario actionem dixit Pius, sed ne nimium circulos antiquitatis turbaret, adjecit utiles, non directas, qua manerent apud cedentem. Vides simul, hodie minus concinne de cessione ad tit. mand. agi. cum Hubero. Cum olim rectissime Lex Anastasii t. C. mand. extet.

§. 15. Actiones quæ vindictam sapiunt, vel ad nos non jure proprio spectant, cedi nequeunt v. c. injuriarum, criminales, populares &c. De litigiosis supra t. V. L. 1. dictum. His adde jura mere personalia v. c. jus ex tractu gentilitio, jus alimenta percipiendi, usus, prælationis in re emphyteutica vid. c. v. Sandii. d. l.

§. 16. Circa personas cautum, ne actio cedatur potentiori t. t. C. ne liceat. pot. potentia magis est, ut æstimetur ex persona rei, quod vult Duaren. ad t. de alien. jud. non actotis, ceu existimat Sand. d. l. c. IV. §. 9. Dein nec patri contra filium, nec filio contra patrem cedenda l. 7. de O. & A. Nec tutori, vel curatori contra pupillum vel minorem, Nov. 72.

§. 17.

§. 17. Quam solemnitatem exigit alienatio rei per actionem petendæ, eandem requirit cessio ipsius actionis. Exempla varia sunt in cessione actionum minorum, ecclesiæ, generaliter fere earum, quibus res immobiles vindicantur, Tiraquell. de retract. c. 1. §. 1. gl. 7. n. 1. 2.

§. 18. Transfit in cessionarium omne jus cedentis arg. l. 2. C. de donat. jus pignoris, fidejussionis & quicquid ad facilius exigendum debitum vel ex lege & statuto, vel ex conventionione cedenti competeat, Donell. L. XV. comment. c. 43. Non tamen privilegia personalia arg. l. 12. de admin. tutel. Hinc v. c. in dote jura realia hypothecæ quidem transeunt si uxor actionem cedit, non vero prælationis vid. Sand. c. IX. Lauterb. §. II. n. 25. b. dissentit Schilter. §. LIX. b. i. cum allegat.

§. 19. Propriis non utitur privilegiis in præjudicium debitoris Cujac. L. X. o. 10. Non tamen omnes exceptiones, quæ cedenti obstant, obstant etiam cessionario. Excipiuntur enim mere personales, quæ ad actionis naturam non pertinent Sand. c. XIII. §. 7.

§. 20. Sufficere nomen verum, licet non exigibile communiter tradunt, vid. DN. Stryk. C. C. IV. H. §. 3. Nisi nomen in dorem datum l. 48. ff. solut. matrim. Vel adjuncta clausula: bonum nomen esse, vel reservatus

Gg cessio-

cessionario contra cedentem regressus. Vel aliunde liqueat ex formula cedentem fidejussoris munus subisse.

§. 21. Præcipue cavendum ne legis Anastasianæ 23 *C. Mand* immemor sit cessionarius. Nam hanc in Germania receptam esse fecus ac Giphanius ad *d. l. 23.* existimat, testantur Groenev. ad *eand. l. Finckelth. o. 17. f. Mev. c. 7. discuss. lev. inop. d. bit.*

§. 22. Pro evitanda tamen disputatione §. 18. & tricis legis Anastasianæ potest hodiernum cessionis utiliter mandatum jungi. Tunc enim omnibus privilegiis fruitur cessionarius cedentis, nec operosa probatio, quantum pro nomine dederit ipsi injungi potest.

§. 23. Eximuntur præterea commercio venena mala *l. 35. §. 2.* Libri prohibiti & generatim omnia, quæ venui exponi civitas non è re sua esse ducit, sive propter superstitionem & artem magicam, sive propter noxietatem perpetuam, aut temporalem. His accedunt potissimum merces, quarum mercatura hostis validior redditur ac instructior.

§. 24. Vendere prohibentur milites arma atque vestes licet meliores comparare se voluisse contendant. Emere, magistratus prædia. Quod apud nos non receptum. Certo respectu forenses, vel ratione temporis

tiquo jure civili læsiones infra dimidium non curabantur. Postmodum autem Jætorum interpretatione, actiones emti venditi ad præstationes vitiorum extendi cœperunt M. d. deus *ad t. de A. E. V. rubr. rem trad. qualit. non vitios. n. 9.* Inde priorum vix hodie usus est. Praxin tamen non observare rigorem juris Romani in indicendis omnibus minutis vult Schilt. XXXIV. §. 15.

§. 29. Tradenda est res ab omni servitute, pensitatione, annuo reditu, censu & alio onere libera. Licet talia ignoret venditor *l. 16. de eo.* Si servitutum sciverit venditor tenetur ad interessè, nec liberatur formula: *vendo rem qua conditione est, vel protestatione, quod teneri nolit, vel pacto in eundem finem interposito l. 10. de hered. vend. l. 1. §. 1. l. 35. de A. E. V.* Quæ distinctio & ad pensitationem &c. applicanda.

§. 30. Excipiuntur sine dubio onera publica omnibus subditorum bonis regulariter imposita. Sine his enim emtor ipse scit, rem comparari non posse. Prohibitum quoque est omne pactum, quo venditor, vel omnia onera rei venditæ retinere, vel rei propriæ in emtam transferre intendit. Insuper habita distinctione inter fiscum & contrahentes, vid. Rauchbar. *l. qu. 18.* Tulden. *ad G. sine cens. & reliqu. n. 2.*

§. 31. Tradenda est res libera à pignoris nexu. Qui sciens rem pignori obnoxiam vendidit, non tantum ad liberationem & interesse emtori tenetur, sed simul in crimen stellionatus arbitrariamque pœnam incidit. *l. 3. de crim. stellion.* Competit emtori ante solutionem & exceptio doli *l. 5. C. de evict.* Non tamen à contractu ea propter recedere licet, Carpz. *II. 34. 21.*

§. 32. Tradenda porro est res cum suis accessionibus & pertinentiis. Quid sub his comprehendatur jam præoccupavimus *L. I. 2. II. §. 41. sequ.* In nostro argumento & ex quantitate pretii aliquatenus conjectura duci potest, an partes hic sub generali pertinentiarum nomine hoc vel illud intellexerint. Adde mores regionis, cum hi quoque sæpe determinent, quid emtori in ædibus relinquendum à venditore. Regulariter fructibus opponuntur. Verum in hoc contractu etiam fructibus continentur. De instrumentis authenticis ad rem venditam pertinentibus, v. Carpz. *II. 23. 20.*

§. 33. Scilicet post contractum perfectum *l. 25. de C. E. V.* Omnes fructus etiam maturi & mox colligendi *l. 13. §. 10. d. 1.* Licet colonus possideat rem venditam. Licet venditor, post contractum eos separaverit *l. 13. §. 18. ff. d. t. l. 13. C. cod.* vel mora nulla com-

missa *d. ix.* Fructuum jus sequuntur etiam pensiones *L. f. vers. sed columnum de jur. firc.* Mantic. *de tacit. & ambig. conveni. LIV. t. 16. n. 44.* distinguendum tamen an pro fructibus naturalibus an pro civilibus pensiones solvantur, *Franzk. d. l. n. 221.*

§. 34. Tandem si res aliena tradita, vel vendita, sed nondum tradita, tunc vel per actionem emti *l. ii. §. 2. g. d. t.* vel per exceptionem de cautione praestanda, retentionem pretii, aut renunciationem contractui, si periculum evictionis satis evidenter imminet, sibi prospicere potest emtor. *vid. Tulden. ad tit. C. de act. emt. n. 3.*

§. 35. Emtor vicissim tenetur solvere pretium, atque in casum pretii tardius soluti usuras *l. 13 §. 19. d. t.* Fide habita, post interpellationem. Fide non habita, statim post factam traditionem. *vid. l. 13. §. 20. d. t. Maul. de emt. vend. t. 9. n. 6.*

§. 36. Interesse secundum regulas *t. VIII.* explicatas hic utrobique debetur. Quamvis enim respectu emtoris negetur *l. f. peric. commod. rei vend.* tamen quia merito venditoris & emtoris eadem ratio esse debet & hoc peti posse, ait *Schilt. §. 124. d. exerc. arg. l. un. C. de sentent. que pro eo quod interest.*

§. 37. Periculum rei venditæ, postquam contractus perfectus est emtoris. Quid perfectio
notet

denotet vidimus §. 2. 3. 4. Licet ante traditionem non fiat dominus. Imo nec per hanc, si fides non habita de pretio Carpz P. 1. O. 28. d. 18. 19. Quod itidem rursus non sufficit, si emtor dolose fidem sibi conciliavit idem *ibid.*

§. 38. Exceptiones sunt, si res ex procedenti vitio perit. Venditoris dolus accesserit, vel tradendi mora. Vel res certi generis vendita, nondum demonstrato individuo, Perez. in C. b. n. 12. vid. plura apud Voët. ad l. b. t. §. 3. n. 2.

* * *

Rationem huius anxie inquirunt. Si inspicimus, quod res est, videmus venditorem in quibusdam saltem v. c. vindicatione, actione furti &c. jure civili haberi pro domino. Sed practice nemo ipse obelum credit in rem, rem non perdere, nec alienare, nec servitutem impune imponere potest &c. Unde juri naturæ convenientius dicitur emtorem esse pro domino. Cujus regulam jus civile in definiendo periculo retinuit.

§. 39. Pacta contractui huic multa adjiciuntur. Quo magis ad fidem servandam partes se adstringant, de certa pœna conveniunt. Quæ nec si pro coercendo emtore adjicitur intra legitimas usuras necessario continetur. Quia pluri interesse potest & hic non de credito, verum magis de pœna fidei ruptæ agitur, vid. Schilt. d. l.

§. 40. Potest & conveniri de pœnitendi licentia sub certo pretio redimenda, vel arrha perdenda &c. *vid. l. f. ad L. Commiss. Berlich. dec. 44.* Simile continet ipsa lex commissoria, ut pretio suo die non soluto res sit inemta & quod datum est committatur. *vid. l. 5. d. t.* Quo vero aliquatenus succurratur emtori, fructus interim perceptos retinet *l. 4. §. 1. b.*

§. 41. Venditoris commodum respicit addictio in diem, ut scil. vel dum demum, traditio promittatur, si intra diem definitum non melior conditio venditori oblata, vel ut quidem rem in præfenti recipiat, sed ampliore ab alio pretio dicto restitutus. *d. l. de addict. in diem.* Tacite interdum tale pactum inest, *vid. l. f. de jur. fisco. l. 4. C. de fid. & jur. bast.* Requiritur autem, ut actu melior conditio allata, non in meris promissis *l. 9. b. r. dissent. Philipp. de sub bast. cap. 3. comm. 16. n. 108.*

§. 42. In ejusdem venditoris usum accedit pactum dominii reservativum. Ut licet fide de pretio habita res tradita, tamen venditor ad solutionem maneat dominus. Quo adjecto, periculum quoque manet penes venditorem. Quia pactum non ex jure civili, sed naturali æstimandum, *Schilt. d. l. §. LVIII.*

§. 43. Emtor circa onerum evictionem aperius interesse & liquidius sibi stipulatur. Pertinentias distinctius exprimit. Rem cum fini-

finibus perspicue designat. Vitorum obligationem planius describit. Periculum ad traditionem in venditorem rejicit. Sub evictione rei, comprehendit casus alias sub ea non comprehendi solitos. Est exemplum, apud Sand. *L. III. t. IV. V. &c.*

§. 44. Competit certis personis jus protimiseos seu retractus, vi cujus quis idem pretium offerens emtori rescisso contractu præfertur. Sedes potissima ejus est *II. Feud. 13.* Statuta tamen multa adjecerunt Tiracquell. *de Retract. L. II. §. 35. gloss. 1. n. 1.* Sand. *L. VII. t. V. d. 1.* Ipsa statuta recitat Leuvv. *L. IV. c. 21.*

§. 45. Oritur etiam ex conventionne, dum contrahentes pacti sunt, ut emtor rem denuo venditurus, venditori eo pretio, quod alius solveret, vendat *l. 75. de C. E.* parit tale pactum saltim obligationem personalem, ut denunciaret emtor novam venditionem venditori suo. Quod si hoc insuper habito rem vendat retractum quidem exercet venditor, sed tantum usque ad traditionem, post eam enim unice ad interesse agit. *vid. Maul. t. 7. n. 81. d. tr.*

§. 46. Neque majoris efficacix est jus protimiseos à testatore alicui concessum, quod itidem jus reale non tribuit Carpz. *II. 32. 9.* Utrumque tamen alteri cedi potest in

heredes transmittitur *arg. tot tit. de hered. vel act. vend. Gail. L. II. o. 2.* Ni certæ personæ qualitas, vel familia causa concessionis fuerit, quo casu vera erit decisio, *Donell. ad L. 2. C. de pact. inter emt.*

§. 47. Datur ex lege jus prælationis domino directo *l. f. C. de jure Emphyt.* quod tamen ad sola immobilia pertinet *Rauchb. II. q. 22. Debitori v. Grœnev. ad l. 22. C. mand. casus est in l. 6. de distract. pign. Creditori in bonis debitoris sub hasta venditis. l. 16. de reb. auct. jud. possid.* Quod tamen non ubique observatur, *Carpz. d. l. d. 42. Convicano l. unic. C. non lic. hab. metroc. Vicino, jure congrui, ubi scil. receptum Richt. dec. 86. n. 59. Socio in re communi Huber. prel. ad ff. p. 450.*

§. 48. Præcipuum jus legale protimi-
feos, est consanguinitatis sive gentilitium, vi
cujus proximiori consanguineo intra certum
tempus facultas conceditur, rem in extrane-
um alienatam redimendi, *vid. L. II. feud. c. 111.*
jure civili fuit simile jus in usu, *vid. l. 7. C.*
Theod. de contr. emt. ibique Gothofr. § l. 14. C.
cod. tit. sed mox exolevit.

§. 49. Vocantur hic ad retractum con-
sanguinei secundum ordinem edicti succes-
sorii. *Richt. dec. 76.* Hinc uno eo uti nolente
sequens proximus in solidum admittitur,
Carpz.

Carpz. II. 31. 10. Si plures, plures admittuntur. Si quidam nolint, unus rem totam solus retrahit, Carpz. d. l. Respicitur sola, proximitas, non fictiones representativæ vid. *supr. not. ad §. 8. t. XV.*

§. 50. Nititur totum consuetudine, sola enim receptione valet, *dict. constit. Frider. Leeuvv. d. l.* Inde in Saxonia non extenditur ad collaterales nequidem fratribus exceptis, Coler. p. 1. dec. 15. n. 43. Duo vincula tamen hic fortius jus pariunt v. c. si idem simul cognatus & creditor alter vero quidem in eodem gradu constituitur, sed non creditor sit Huber. d. l. §. 15. Tenentur heredes stare venditioni defuncti. Quod si tamen vivo parente alienante filius retrahere velit, auditur, rationem vid. *apud Sand. d. l. d. 7.* Aliter B Struv. *Exercit. 23. tb. 58. vid. DN. Thomaf. ad Hub.*

§. 51. Locum habet jus hoc tantum in immobilibus, non in mobilibus, vel incorporalibus Sand. d. III. d. l. Reinking. *de retract. q. 3. n. 74. sequ.* Plane ad bona quæ ab avo ac parentibus ulterioribus descendunt, multis in locis restringitur. Uti in Saxonia, Carpz. H. 31. 14. Excipe Thuringiam & Ducatus, Richt. d. dec. 76. n. 39. Coler. d. l. dec. 15. & 23.

§. 52. Spectat ad solam venditionem, non ad hereditates, vel alios contractus v. c. per-

permutationem, transactionem &c. Matth. de Afflict. de jur. protim. §. licet enim 3. n. 33. Imo in ipsa emptione ante rei traditionem nasci non videtur, ut hinc mutuo dissensu partium retracturus à retractu prohibeatur. Huber. p. 454. d. l.

§. 53. Si omnia bona vendita, quibus bona retractui obnoxia insunt, pro parte jus retractus exerceri nequit, nisi novus emtor consentiat, alias enim vel totum retrahens recipere, vel totum derelinquere cogitur. Sand. d. l. d. 5. Struv. jurispr. III. n. 34. Nec aliter dicendum puto si bini una emptione rem emerunt & alter cognatus sit, quia coemtor, qui cognatus non est, ad retrahentis societatem cogi non debet. Licet aliter existimet, Huber. d. l. §. 17.

§. 54. Retractus debet se offerre debito tempore, quod in retractu conventionali sunt 6. anni, in aliis annus Tiraquell. d. l. §. 1. gl. n. n. 17. Reink. d. l. q. 7. ut tamen tempus utiliter computetur Richt. d. l. n. 147. Deinde offerendum est idem pretium, restituendæ emtori impensæ Gail. II. O. 19.

§. 55. Tollitur emtio modis 2. III recensitis. Uti & mutuo dissensu arg. l. 35. de R. I. Nec non pacto de retrovendendo ab initio adjecto. Quo vel certus terminus à quo v. c. nach 4. Jahren / vel ad quem binnen 4. Jahren wie

wieder aufflich) adjicitur. Si tempus plane non adjectum, præscribitur intra triginta annos, qui terminus ordinarius est juri ex contractu quæsito *arg l 30. C. de præscr. 30. vel 40. ann.*

§. 56. Sunt & certa vitia ementium vendentium, quæ legibus coercentur, uti: monopolium, coemptio & translatio in aliam regionem. Vel pertinacia opificum certas necessarias merces plane advehere recusantium. Vel conventiones illicitæ de mercibus non nisi certo inter se definito pretio vendendis. Sed talia non actione emti venditi, quæ ad mutux obligationi inter contrahentes satisfaciendum datur, verum denunciatione ad pœnam arbitrariam vindicantur.

§. 57. Illud salubriter in emporiis constitutum, ut stabilita sint certa judicia mercatoria *Handels-Gerichte*. Vel ut causæ mercatorum statim ad supremum tribunal pertrahantur ac summariæ sint. Ut peregrini fruantur jure hospitali, v. *Scriptores thesaurorum*, v. *Gastrecht*.

TIT. XIV.

De Locatione.

§. 1.

Locatio est contractus consensualis, quo vel rei, vel facti usus alteri pro certa mercede

cede conceditur. Sive locatio conductio sive locatio simpliciter, vel conductio efferatur, non interest. *l. 5. b. t.* Imo pro venditionis & emtionis vocabulis antiquitus synonymice, his usi sunt *arg. l. 29. b. t.*

§. 2. Est consensualis, solo consensu perficitur, quod ratione obligationis producendæ nil peculiare, quia catenus omnes contractus hodie sunt consensuales. Illud patet, quod de mercede & re, vel facto certi quid conclusum esse debeat. Alias enim, partes versantur adhuc in preparatoriis. *vid. tamen §. 3. t. præc.* Sicuti & supposita conditione, ut, interdum scriptura per modum conditionis *l. 17. de fid. instr.* supponi solet, quamdiu non evenerit, vis obligandi cessat.

§. 3. Expressus consensus circa initium locationis ex natura rei & communi loquendi consuetudine requiri videtur. Quamvis, si suppositis certis circumstantiis ab unus conducentis facto contractus oriatur & postea debita merces solvatur, non adeo de nomine rixandum putem.

§. 4. Renovatur autem notorie solo facto pro diversitate tamen rerum in mobilibus regulariter pro tempore exiguo, in immobilibus pro longiore. Generali regula dici potest: respectu omnium rerum, imo & factorum renovatum censeri debere contra-

ctum

Etum ad tempus tantum, ad quantum alias regulariter iniri solet, *vid. supr. L. I. t. 2. §. 24. Sand. III. 6. 1. De controversiis legum civilium, v. Franzk. h. t.*

§. 5. Initur locatio de rebus & factis. Locatur res, quæ alteri citra sui consumptionem usum præbere potest. Hinc judicandum de servitutibus, scilicet non locantur, si dicta ratio obstat, *vid. l. 44. ff. locat* Locantur si non obstat. Jus monetæ eudendæ Edict. monet. 1559. §. Ferner als sich auch. jurisdictio, *arg. art. 2. P. H. G. D. jus patronatus &c.* quia magis ad dignitatem spectant, minus idoneum locationis objectum constituere videbantur. Sed praxi servatur contrarium. Facta quædam religio, quædam decorum, quædam honestas à vocabulo locationis exemit, licet prioribus accedat honorarium, sæpe amplius omni mercede.

§. 6. Quæ certæ personæ concessa, uti: usus, alimenta &c. quæ ratione certi officii obeundi competunt, ut: arma, equi militum, vestes, ades &c. ad munus aliquod expeditius, vel splendidius exsequendum concessa, locari nequeunt. Obstat & interdum religio, ut: si quis subsellium in templo locare velit.

§. 7. Dominium in locante non requiritur. Unde & res alienæ in hunc contractum

Etum veniunt *l. 7. 9. §. f.* Non tamen tales quarum possessionem non habet locans, his enim conductor frui non posset. Nisi locentur in futurum, sub conditione adipiscendæ aliquandò possessionis.

§ 8. Merces consistit regulariter in pecunia, ut tamen loco ejus & aliæ res dari possint *l. Et hæc distinct. in f. b. t. l. si olei C. b. r.* De certitudine, veritate & justitia repetè dicta §. 7. 8. sequ. tit. præc. Interdum merces lege, vel consuetudine definita est, de quo *vid. Novell. 122. ibique DD.* Tale quid passim quoque in ordinationibus provincialibus ratione famulitii factum est.

§ 9. Locator est qui accipit mercedem, *vid. Schilt. §. 1. b. t.* Inde parum proficua subtilitas est quam habet cum communi schola, Cujac. *II. O. 28.* Quod locator operæ sit conductor operis &c. Etenim hoc posterius per lusum verborum & improprie dici accurate animadversum est à DN. Thomaf. ad Huber. *b. t.* Neque vero unquam utraque locati & conducti actio tali locatori applicabitur. Ni omnia hujus contractus jura noxia confusione quis miscere velit.

§ 10. Locatoris non exigitur peculiaris conditio, præter communes contrahendi regulas *arg. l. 42. §. de procurat. Lenvv. b. t. §. 8.* prohibentur tamen famuli novo domino ope-

operas locare, nisi testimonio honestæ missionis a priore domino, vel hoc sine ratione recusante, a magistratu loci rite impetrato *R. I. de anno 1548. §. 23. vid. Tholos. synt. jur. univ. p. III. L. 27. c. 1. n. 16. seq.*

§. 11. Officium locatoris est, ut rem locatam cum instrumentis & accessoriis *l. 19. b. t.* ad usum commodum & sufficientem tradat, secundum conventionem & mores regionis *l. circa locationem l. legem l. b. 1.* Hinc ædes tradendæ sartæ & tectæ *v. l. 25. §. 2. b. t.* Reficiendæ fenestræ, januæ &c. *l. 15. §. 1. d. l.*

§. 12. Abstinentum ab omni impedimento, etiam licito & ubi suo jure *v. §. 21. infr. utitur conductor.* Non obstat, quod impedimentum non a locatore, sed tertio procedat *d. l. 25.* Licet hic tertius fuerit conductoris inimicus, modo non causam inimicitiz dederit, vel præcavere potuerit, aut reconciliationem recusaverit. Sic enim limitat glossa *l. si merces §. culpa vid. Pantzschm. §. 14. n. 60. de locat.*

§. 13. Fert quoque locator casum, qui contingit circa rem ipsam ex natura domini & ratione §. 11. Tumque conductori prærata temporis vel merces remittenda, vel restituenda *l. 15. §. 2. l. 19. l. 33. b.* Neque admittito communem limitationem, si conductor

Hh

præ

praesciverit casum v. c. si aedes ruinosas conducit. Nam & hoc casu rei periculum spectabit ad dominum, cum scientiae tantus effectus nullibi adscribatur. Facienda indeque erit aliqualis remissio pensionis, quia tunc ubique rei usus, adeoque rei existentia praesupponitur *l. 9. §. 4. b. t.* quam & taliter contrahens in dubio sperasse praesumitur.

§. 14. Si circa fructus casus contigit, distinguendum inter fructus perceptos & percipiendos, quorum differentiam v. apud Carpz. II. 37. 20. De illis securus est locator *arg. l. 7. ff. qu. in caus. pign. tac. contrab.* In his autem remittit mercedem, si damnum accidat à causa externa forinsecus *Franzk. b. t. n. 96. inconsuetum Valasc. de jur. employe. q. 27. n. 34. non in valore fructuum, nec post collectionem, sed in eorum corpore Fr. d. l. n. 104.* & sit alicuius momenti, cujus determinatio nullibi definita relinquatur arbitrio iudicis *arg. l. quidam de legat. 2. Pantzschmann. d. l. q. I. n. 33. ubi variae opiniones recensentur.*

§. 15. Opus insuper est ut ne locatio sit ad plures annos facta, tunc enim exceptio, quod nemo debeat alterius damno locupletari, per replicam, quod unius anni ubertas alterius sterilitatem compenset eliditur.

tur v. Pufend. *L. v. c. VI. §. 3.* si annus uberior præcesit. Vel plane rescinditur fertiliore segete posteriore anno secuta remissio Franzk. *d. l.* Si vero communi & unica locatione in plures annos una mercede res locata, demum post omnium annorum decursum læsionis æstimatio inicitur confer Valaic. *d. l. q. 27. n. 29.*

§. 16. Fluit porro ex dictis *§. 11. t. 7.* quod locatoris sit pensare damnum, quod propter rei vitium, defectum, morbum &c. conductor accepit. Modo culpa ipsius subfit *v. l. 19. b. t.* Atque malitia alterius non possit argui v. c. si servus locatus furtum fecit, vel horrea vi effracta *v. l. 45. l. 58. ff. b. t.* Hæc enim non præstat locator.

§. 17. Sed præter remissionem mercedis, interdum plane ad omne interesse, locator tenetur. Si ipse injuste impedimento fuit, quominus conductor re plene uti posset *v. l. pr. b. t.* Si factum tertii justum, quod providere potuit, vel quod avertere plane in potestate locatoris erat *l. 9. §. 1. l. 13. §. 7. b. t.*

§. 18. Expensæ, quas fecit conductor refundendæ sunt à locatore. Modo factæ sint in perpetuam fundi utilitatem, sive plane novum ædificium extruendum sive vetus rescindendum esset. Ratio iterum est in *§. 11.*

supr. v. l. 7. §. 17. solut. matrim. l. 15. §. 1. b. t. Licet propter non solutam mercedem conductor ejectus fuerit *l. 61. b. t. Valasc. d. l. 9. 25. 26. Garfias de expens. c. 14.* Absque discrimine inter magnas & modicas, quia contractus est onerosus. Hinc secus erat in commodato.

§. 19. Collectæ & tributa, cum onus fructuum sint, quos revera locator percipit, ab eodem solvi debent. Si conductor solvit, solum ipsi restituendum *Bocer. de collect. c. 10. Carpz. 11. 40. 5.* Refer huc sumtus metationum *Einquartirung / Durchzüge. Thabor de metat. c. 3. 1b. 17. Hahn. b. t. 11. 19.*

§. 20. Speciatim locator operarum obligatus est, ut operas fideliter præstet. Neque præstando interesse liberabitur *v. supr. t. V. §. 10.* Integram mercedem exigere nequit, licet casu impeditus opus perficere non poterit, vel ante finitum tempus mortuus sit. *Bachov. ad Treutler. disp. VIII. 1b. 3. l. c.* quod itidem dicendum, si opus factura nondum approbatum vitio artificii rursus corrui. *l. 36. b. t. Lauterbach. Comp b. t. p. 382.*

§. 21. Jura locatoris operarum sunt, quod possit v. c. durum dominum deserere &c. Rei autem quod conductorem etiam ante tempus expellere certis casibus, quod cum incommodo ipsius, modo nimium ne sit rem reficere *l. 27. b.* quod vendere duran-

te lo-

te locatione *l. 9. C. h. t.* quod res! ipfius pro mercede debita & aliis debitis retinere poffit; quod habeat in prædio urbano in illatis *l. 2. 4. 7. uu. m. pign. tac.* in ruftico in fructibus ibi natis tacitam hypothecam *d. l. 7. vid. §. 11. fupr.* Habet beneficium *l. 3. de R. V.*

§. 22. Cafus illicitæ expulfionis funt, fi moraliter, vel phyfice conductor re abufus fit. *l. 3. C. b.* Omne intereffe hic peti potefl, non obflante pacto de non expellendo conductore. Si ipfe locator propter cafum non provifum re fubito egere incipiat Chriftin. *Vol. III. Dec. 118.* Si mercedem folvere ceflet conductor. Tempus biennium hic effe contendunt, fed rectius relinquitur arbitrio iudicis Richt. *Dec. 81. n. 3.*

§. 23. Sitne ratione indigentia: propria differentia inter prædia urbana & ruftica non convenit inter Jctos. Carpzovius *p. 11. 37. 6.* ex generalitate legis utrobique eandem rationem effe contendit. Sed B. Struv. *jurispr. h. t.* in prædiis rufticis non concedit expulfionem, cum hic non tanta neceffitas, quanta in habitatione. Verum optime totum litigium iudici committit Schilt. *in f. §. 26.* Cum circumftantia: neceffitatis funt infinita:

§. 24. Propria tamen auctoritate nunquam invitum conductorem ejiciet locator.

arg. l. non est singulis de R. I. Neque juvat, quod pacto, locatori hæc libertas concessa *d. l. ff.* Sed ubique implorandum est officium judicis. Qui tamen præcipue in casu ubi pacto inter contrahentes conventum, celesiter auxilium suum impertit. Exceptionibus altioris indaginis in reconventionem re-jectis *Coler. Process. execut. Part. II. c. 5. n. 54.* *Anton. Fab. L. IV. C. 41. d. 11.* *DN. Stryk. C. C. II. 9. 9.* Licet quoque in prædio locato, locatori jurisdictio competat, tamen persona, conductoris excipitur *Mev. p. IV. Dec. 246. v.* tamen *Schilt. Exercit. XI. §. 18.*

§. 25. Quod rem locatam reficere liceat dubio fere caret. Ut tamen recipere, cogendus sit conductorem, si tempore refectionis in ædibus habitare non poterat. *Fr. n. 148. b. t.* Sed de venditione nuper prolixa disputatio inter eruditos orta est. Præcipua difficultas in eo est, quo genere actionis conductor expelli queat ab emtore. Sed cum hodie laxior sit judicium quam Romano jure potestas, potest imploratio officii judicis locum sibi hic vindicare vid. *Schilt. Exerc. VI. §. 5.* vel actio ex moribus & consuetudine notoria, quæ etiam in proverbium abiit. vid *Carpz. II. 37. IV. n. 4.*

* *Apud Belgas contrarium obtinet secundum proverbium: huur gaet voor coop. Modo non ultra*

*ultra decennium locatio extensa Grænew. ad
ad l. 9. h. t.*

§. 26. De iis, qui ex jure ante contractum quæsito rem locatam vindicant, facile constat, quod expulsionem uti possint. Sic mulier marito dotis locatore mortuo, sic proprietarius finito usufructu, sic qui sub pacto de retrovendendo ad certum tempus rem alienavit &c. non obstante contractu rem a conductore statim recipiunt. Quid re legata & publicata obtineat *v. l. 32. l. 33. h. t.* Aliud dicendum si fiscus successor *l. 51. §. f. de fideic.*

§. 27. Conductor est, qui dat mercedem, pariter expulso commento de quo §. 9. Tenetur hic re uti, ne abutatur & secundum leges specialis conventionis, adhibita debita diligentia, quam pro rei natura variare, aliquoties dictum. Quod & agnovit Faber ad §. pen. 7. h. t. Accedit & personæ ratio, sic artificis major aptitudo & industria desiderantur, quam hominis ignari *v. l. 13. §. 5. h. t.* Illud forte ridiculum, quod vitulos pascere inter artificia referatur *l. 9. §. pen. h. t.* Sed suppositis certis circumstantiis *v. c. ne pecus è promiscuo pabulo morbum contrahat, præcavere scire &c. non adeo absolum est.*

§. 28. Quod si conductor insuper

Hh 4

babi

habitis promissis, quid egit, licet omnem diligentiam adhibuerit, ne damnum inde oriretur: nihilominus postea de omni eventu merito tenetur *v. l. n. §. 1.* Cum eo ipso dum fidei datæ parum memor est culpa non vacare videatur. Famulitii autem negligentiam non luit, nisi in eorum electione in curia, vel malitiæ argui possit. Vel stulti aliquid ipsi injunxerit *v. Caroc. de locat. & conduct. p. IV. q. 14. n. 40.*

§. 29. Dein tenetur finita locatione rem eandem restituere. Adeo ut non possit locatori quæstionem dominii referre *l. 29. C. b. t.* Nisi seipsum dominum esse alleget, & in continenti probet *Faber in C. b. t. d. 10.* Si tertius interveniat & rem sibi restitui possulet, ex circumstantiis *v. c. si a locatore vi dejectus, si dominium incontinenti demonstrari potest &c. defumetur decisio v. l. 31. ff. deposit. Molin. D. 498. in f. tract. de J. & J.*

§. 30. Est res restituenda cum omnibus accessoriis & instrumentis, quæ tempore contractus accepit conductor, vel quæ rei *v. c. alluvione &c. postea accesserunt.* Si quædam non amplius extant, culpa perditorum pretium verum, dolo interceptarum affectionis, si quod in eas cadit, casu extinctarum nullum pretium restituit. Sive
res

res principalis, five accessoria perierit.
 Franzk. n. 291.

§. 31. Præcipue mercedem & mora
 commissa quidem cum usuris, tempore, quo
 convenit, vel quo natura rei aut consuetu-
 do regionis suadet solvere conductor de-
 bet l. 27. C. b. t. In loco, ubi locator habitat,
 Edr. II. art. 5. Carpz. L. i. Resp. X. c. 11. Jure
 civili expedit tantum creditoris ædes adire,
 non adeo necessarium est. Strauch. Exercit.
 XVII. §. 3. ad jus univ.

§. 22. Expensas in fructuum colle-
 ctionem ipse facere tenetur. Nec repetit,
 quæ injussu locatoris inutiliter, vel ultra
 modum in rem facit v. C. c. dist. §. 27. Neque
 statim plena probatio habetur, si contractus
 cum operariis initos in scriptis producat. CC.
 sect. II. c. IV. in f. Neque incivilius interpre-
 tanda est facta a locatore restitutionis expen-
 sarum promissio Pantzschm. q. 7. n. 18. Ne-
 que imputare potest servitia rusticorum Bau-
 Fuhren &c. ni damnum inde passus.

§. 33. Quod si tributa vi hostili citra
 domini territorii consensum exiguntur. Si
 direptiones conceduntur &c. damnum est
 conductoris. Mey. p. II. dec. 90. Multo magis,
 quæ ratione personæ Kopfgeid / Handwercks-
 Steuer &c. solvuntur Hahn ad W. b. t. Qui-
 bus jure accensentur onera quæ de fructuum

corpore penduntur, qualia sunt decimæ Klock. *de contribut. c. 11. n. 169.*

§. 34. Periculum fructuum perceptorum itidem est conductoris, licet mercedem nondum solverit, quia jam factus est eorum dominus *l. 12. Q. b. t. Carpz. 11. 37. 20.* Percepti autem dicuntur postquam à solo separati in horreum deducti sunt, vel qui propter moram conductoris in fundo remanserunt *Carpz. d. l.*

§. 35. Neque sterilitas semper redundat in locatorem. Excipitur enim, vel quæ propter vitium soli naturale accidit, cum hoc explorare debuisset conductor *Pantzschm. qu. 5. n. 5.* Item si consueta sit, quale quid de grandine in Lombardia refert Alberic. *in l. licet C. b. t.* Vel si plane acciderit ex conductoris inertia & oscitantia. Vel saltim valor fructuum sit imminutus *Franzk. n. 104.*

§. 36. Imo si casu perierunt tantum pauciora animalia in inventario descripta, quæque facili opera & impendio è reliquo grege suppleri potuissent, casum ferre debet conductor. Spectat tamen ad arbitrium judicis definire pro circumstantiarum ratione quantitatem *Rauchbar. II. 29. 48.*

§. 37. Est quoque in eo deterioris præ locatore conductoris conditio, quod familia aucta, vel alio eventu superveniente, rem
licet

licet non amplius sufficientem deserere nequeat. Quamvis aliorum vocetur à superiore, frustra dissentiente Socino jun. *conf. 120. v. l. sed addes l. si mulierem h. t. §. f. f. h. t.* Rationem differentiae reddunt, quod locator fit dominus rei, conductor autem ex solo contractu jus infirmius habeat *v. Cyn. ad l. eadem C. locat.*

§. 38. Tandem certae personae plane conducere prohibentur certo respectu *v. c.* sic opifices, qui cum strepitu exercent opificium habitaculum juxta aedes litteratorum sibi parare prohibentur *Carpz. d. l. def. 23.* Quod & ad Studiosos extendit *Rebuf. privileg. sed quam bene vid DN. Ludov. in not. ib.* Minimum nulla juris ratione probari potest, quod si opifex prius sedem sibi elegit, à litterato superveniente ejici possit, Dependet insuper res ex statu urbis, an academia, an emporium &c.

§. 39. Speciatim conductor operarum jubetur famulis & aliis uti legibus & rationi conformiter. Neque vero statim propter morbum domo eos ejicere, vel omne auxilium, medicamenta &c. ipsis denegare *vid. Lugo. Disp. 29. de I. & I. sect. 3. n. 60.* Si expulsi ante tempus conventum, mercedem integram solvere tenentur *v. Lugo d. l. Frantzk. n. 190.*

*** *Erat*

* * *

Erat & pœna jure Romano constituta in conductorem perseveranter ad sententiam usque restitutionem & detentionem negantem, ut præter rem ejus insuper estimationem persolvere cogetur Tholos. Synt. jur. d. l. c. 3. §. 9. Erat & alia pœna in conductorem veterem, qui novo conductori molestiam inferebat. Sed utrumque que parum hodie usu servari testatur Grœnew. l. 32 34. C. b.

§. 40. Jus Conductoris rei est partim in petendis iis ad quæ Locatorem obligatum diximus, partim in potestate sublocandi & rem deserendi. Possessio enim multo minus aliud jus in re ipsi non competit. v. §. 6. L. 1. t. 15. supr. Remedio tamen can. redintegrand. certo casu eum uti ibidem §. 28. arg. l. t. C. si per vim diximus.

§. 41. Fruitur conductor ratione primi re conductæ quiete & ad usum conventum. Hinc propter hostium, pestis, * spectrorum ** metum rem impune deserit v. l. 27. §. f. h. t. ibique. Gothofred. Ratione temporis tamen quo inhabitavit, merces omnino solvenda est Pantzschm. 13. 23.

* Inania sunt, quæ Ripa tract. de peste & Lugo de 77. d. l. monent scil. peste cessante conductorem ad aedes redire teneri v. Pantzschm. d. l. cum.

cum peste enim cessante non statim cessat iuror, qui sufficit per d. l. 27. §. 1. ** Disputatio an dentur spectra, annon est questio facti, non juris. Ictus iudicat hic secundum acta & probata examinatis circumstantiis. Sicuti idem agit in omni phanomeno, quod contradictionem non implicat.

§. 42. Pariter, si vel factio locatoris promissa non servantis, aut alia ratione turbantis, vel casu, factove tertii ad solitum usum amplius nequeat rem conductam adhibere, migratio ipsi indulta. Pro rata tantum mercede solvenda v. l. 28. h. t. l. 28. 33. de damo. infect. Leeuvv. IV. 22.

§. 43. Jus rem ulterius relocandi exferre quidem conductori tribuitur l. 6. C. h. Verum infinitæ circumstantiæ eveniunt, ubi tale quid non licet, v. c. si locator plus incommodi passurus ex nova conductoris persona. Si divisim reloceatur, quod conjunctim locatum. v. Schilt. d. Exercit. XXXI. §. 10.

§. 44. Adjiciuntur huic contractui, uti præcedenti plurima pacta. Scilicet, uterque locator & conductor suo commodo studet. Inde ille hujus, hic illius jus restringere & coarctare allaborat v. c. ut renunciet locator potestati propter proprium usum, cessationem solutionis &c. expellendi. Ut ne alienet constituta jurata pactione

Etione in hunc finem hypotheca &c. Ut
 Conductor non relocet, ut casum fortuitum
 quemcunque in fructibus ferat & similia *vid.*
C.C. Schilt. d. Exercit. § 20. & multis sequ. præ-
cipue de disputabilibus v. c. Spectris, sterili-
tate, tributis, expensis, perceptione fru-
ctuum atque aliis conventio initur. Optan-
dum esset partibus singulis; ut semper pars
adversaria tam facilis esset in admittendis
cautelis, quam felices sunt in earundem fa-
brica cautelarum magistri. Generatim: con-
trahentium boni mores plus valent, quam
juris doctorum multæ & proluxæ leges.

§. 45. Oritur ex hoc contractu gemi-
 na actio. Conducti, quæ conductori & lo-
 cati, quæ locatori datur. Ad quid osten-
 dunt dicta in utriusque officio. Competunt
 non tantum ipsis contrahentibus, sed illorum
 quoque heredibus, secundum communem
 contractuum naturam per legem famosam
9. de probat. Si plures locarunt, vel conduxerunt,
 datur pro rata contra eos actio, modo
 omnes sint præsentés & solvendo *Christin.*
V. III. d. 114. Grœneyveg. ad authent. hoc ita
E. de duob. reis & ad l. 47. ff. h. t.

*De Contractibus circa prædia loca-
tioni adfinibus.*

§. i.

Non solum pro certa pecuniaria merce-
de prædia alteri concedimus, sed in em-
phyteusin, superficiem damus, ammodia-
mus, censui, annuis redditibus, perpetuæ co-
loniæ &c. subijciemus. Huc refer die Halb-
Meyerey / das Behend-Schneiden / Schauffel-
Recht & si quæ sunt similia.

§. 2. Contractus emphyteuticius est
contractus * juris gentium, ** quo de prædio
rustico in alium sub lege meliorationis ***
& annui canonis **** transcribendo conve-
nit, ita ut variæ dominiæ particula *****
apud dantem maneant, varia quoque in ac-
cipientem transeant. ***** *conf. dicta §. 28.
sequ. t. II. L. i.*

* Solo consensu apud Romanos jam perficieba-
tur, quia mixtum ex emtione & locatione
credebant. §. 3. t. de Locat. Apud nos, quin-
idem fiat dubio caret, propter plura capita ta-
men quæ continet sapissime, ne forte obliivis tra-
dantur scriptura intervenit. Quod plane in
re ecclesiastica necessarium v. l. i. C. de jur. em-
phyt. ** quod vel populi germanici instituta
docent

docent. *** dicitur enim ab implantando, inde nescio an proprie in ædibus urbanis emphyteusis constituatur, licet vocabulum hoc ad eas extendat Nov. 7. c. 3. §. scire cum Nov. 120. c. 1. in f. vid. Franzk. de laudem cap. 9. n. 30. sequ. **** qui regulariter cum fructibus perceptis proportionem non habet, indeque propter sterilitatem non remittitur. Quomodo differat à censu vid. Franzk. d. l. c. 10. n. 71. sequ. qui duplicem differentiam ab effectu juris censitici & emphyteuticarii desumptam exhibet. **** de quibus supr. L. 1. d. l. potissima est laudemium, per quod dominum quasi laudat seu demonstrat Franzk. c. 1. n. 6. 7 unde allodium quasi allodium Budæus ad L. Herenn. ff. de evict. ***** v. c. quod subemphyteuticare, pignori in usum fructum dare &c. possit Franzk. c. 14. Constat ex dictis peculiari objecto, effectu prestationibus & forma veluti contractum hunc constare & à reliquis magis differre, quam commodatum à locatione, mandatum à deposito & hinc recte à Zenone peculiarem contractum statutum & constitutum esse, præcipue illud apparet, si quando sub tot oneribus initio prædium sterile conceditur. Non enim donatur, quia accipiens implantationem, laudemium, canonem &c. præstat, non gratis rem habet. Non venditur, quia pretium non solvitur. Non locatur, quia dominium aliquatenus transfert.

Quam-

Quamvis autem postea tale prædium per culturam in melius redactum variis contractibus transferatur tamen hoc æque eius primam originem non tollit, ac v. c. venditio, donatio pignoris non probant, pignus peculiari contractu non constitui.

§. 3. Contractus superficiarius, quo non solum ipsum, sed suprema ejus facies in alium ita transfertur, ut certum salarium quotannis solvatur, superficiem autem immutandi v. c. ibi ædificandi potestas vicissim superficiario competat. Unde vides nec locationem esse, quia majus jus transfert, nec venditionem, quia ad solum tantum spectat, nec tantum juris v. c. acquirendi thesauros &c. quantum emptio, transfert, vid. cit. d. l. c.

§. 4. *Ammodiatio* definitur contractus, quo certi redditus, annuæ præstationes, fructus jurisdictionis, pro certa pensione ad certum tempus alteri conceduntur, de qua Tabor. *special. dissert.* Sed quis hanc ipsissimam locationem esse non videt & quidem prædiorum nobilium. Quod tamen non variat naturam rei juridicam v. DN. Stryk. *sect. II. c. IX. §. 32. de C. C.*

§. 5. Contractus censiticus est, quo constituitur, annuus census. Divisiones census dedimus supr. p. 84. §. 35. Quatenus

in prædio recenter dato reservatur, peculiariter contractum constituit. Dividit in Saxonia dominium inter censuarium & dominum census. Unde laudemium in alienatione solvendum v. Franzk. *L. 1. Res. 1. n. 15.* Quod extra Saxoniam non obtinere communiter asseritur DN. Stryck. *U. M. si ager vectigal.* Atque ita cape assertum §. 35. p. 84. *supra.*

§. 6. Quatenus autem in prædio censiti proprio promittitur, ab emtione annuorum redituum non distinguitur*. Modus usurarum hic itidem observandus & debitori semper potestas onus hoc redimendi relinquenda est. Molin. *de usur. quest. 5. n. 128.* plane si ad certam rem non respicitur, unde census præstandus, sed persona obligatur, refertur verius ad mutuum. Franzk. *d. Resol. 1. n. 60.*

* *Emitur enim hic res incorporalis jus reale scilicet, rei annexum onus.* Binsfeld. *de usur. quest. 12. §. dubium hic esse potest.*

§. 7. Utrum partes hunc contractum inire & censum sibi reservare an emphyteusim constituere voluerint, ex intentione hæc vero ex circumstantiis judicanda. Ex post facto, an caducitatem urserit dominus census, an jus promissos &c. an vero hæc neglexerit, videndum. Cum regulariter hæc e censuali negotio non fluant. Mores regio-

nis sensum sæpius quoque hic supplem̄,
cum admodum hic varietur, *Coler. process.
execut part. 1. c. 12.* Quid in dubio præsumen-
dum præter Menochium *p. 84. cit.* exponunt
Franzk. *de laudem. c. 10.* Schilt. *Exerc. XVII.*
§. 84.

§. 8. Colonia perpetuaria secundum
jus civile non differt à reliqua locatione *v.*
Cujacius *ad rubr. C. de jure emphyt.* Species hu-
jus deprehenditur in *Las. Guth* quo per
contractum jus percipiendi fructus fundi in
incertum tempus pro pensione certa einet
Las. Zins alicui conceditur, donec genuina
revocandi causa existat *Schilt. d. l. §. 86.*

§. 9. Habet sua peculiaria die *Land
siedelehye.* Definitur contractus, quo domi-
nus prædia rustica indefinite, scriptura de-
super confecta & acceptis à Colono rever-
salibus, pro certa pensione; ut ædificium
conservet, prædia colat omniaque ad nor-
mam juris colonarii provincialis faciat, con-
cedit. *vid. L. B. de Lynker, Tabor, B. Struv.
aliique de jure col. provinc.*

§. 10. Jus emponematum sive bipaliū
explicant *Berger, Schilter dissert. ad constir.
Argentor. subject.*

§. 11. Est & contractus, licet ad pe-
cora spectans socidæ, in quo colono pro
certa mercede pecora æstimata locantur, ut
li 2 peri-

pericula & casus illorum ad eundem spectent. Unde Eisen Vieh. Si casus tamen eveniat plane fatalis, ubi grege per socidam alteri dato, ejus insignis pars pereat, remissionem petenti secundum aequitatem subvenitur v. Rauchb. P. II. 29. 13. Tabor. diff. de socid. ubi plures modi, quibus initur.

TIT. XVI.

De Mandato.

§. 1.

Mandatum est contractus, quo negotium alicui gratis gerendum committitur.

§. 2. Divisio ejus recensetur *pr. f. b. t.* Sed vereor ne inutilis sit, in omni enim mandato, alias à consilio non differret *arg. §. 6. d. l. nec actio inde mandanti nasci possit, arg. l. 31. ff. locati l. 3. de O. & A. mandantis interesse debet. Atque in hunc finem mandatum præcipue cœpit Franzk. b. t.*

§. 3. Quamvis per naturam rei sæpissime fiat, ut nostræ utilitati aliena innectatur. In nostram tamen primario contrahimus *arg. §. 19. de inutil. stipul. Neque obstant l. 6. §. 4. & §. 3. f. b. v. Franzk. d. l.*

§. 4. Dividitur tamen utiliter in tacitum & expressum, prout vel jussu exsertis verbis factum initur, vel ex facto v. c. præsentia

tia & taciturnitate colligitur *l. 6. §. 2. d. l. 40. b. 1.* Circumstantiæ hic probe examinandæ *v. l. 8. §. invitus de procur. Bachov. ad Treul. I. 27. §. L. F.* Rationem ipsi dedimus *l. III. §. 5. supr.* dividitur ulterius in iudiciale & extra iudiciale. Ab illo dicitur procurator, ab hoc mandatarius. Illud nomine heredum concipiendum *R. I. 1654. §.* Damit auch zum vierden ten. In camera ad omnes causas dirigendum *Blum. ad Proc. Cam. 1. 67. n. 25. vid. Processuist.* In hoc sufficit seria voluntas citra tales actiones, vel similes clausulas. Est etiam vel universale vel generale vel speciale *vid. Mozz. de contract. 1. de mandat. c. de divis. mandat. ubi plenior horum declaratio.*

§. 5. Negotium quod mandatur, tale esse debet, ut commode per alium obiri possit. Hinc iuramentum, comparitio in criminalibus &c. regulariter mandari nequeunt. Excipiuntur jure Romano legis actiones & actus legitimi *l. 77. de R. I. l. 2. §. 6. de O. I.* Sed utilius adjicimus hos, quod etiam jura personalia per alium exerceri possint, ceteris paribus *Schilt. b. 1. §. 77. 78. ubi & de comite palatino per mandatarium creante §. 79.*

§. 6. Non tamen alteri mandare possum, quod mihi mandatum, si simul speciatim meam industriam, primum mandantem

elegisse credibile sit, id quod ex negotiū
magnitudine alias & capacitate mandatarii,
artificio &c. colligitur *vid. l. 8. §. 3. ff. h. ibi-
que commentat. Salycetum aliosve.*

§. 7. Gratis expediri debet, ne man-
datum incidat in locationem & conductio-
nem *l. 36. h. t.* Honorarium hic non excludi-
tur *l. 6. h. t.* Consultum est, illud distinctius
describere propter §. 6. *l. 56. §. pen. h. t.* Sive
incontinenti adjiciatur sive ex post facto,
non interest *Franzk. 26. 36. h. t.* petitur & non
promissum eo casu, ubi mandatum tali, qui
sine honorario propter vivendi genus, se
non accingit ad mandatum, vel mores de eo-
dem disponant. *v. l. 1. §. 10. de extraord. cognit.*
Carpz. L. III. Resp. 1. n. 17.

§. 8. Insuper omni diligentia, ne le-
visissima quidem culpa admissa mandatum
exequendum est *l. 21. C. h. t.* quandoque in
propria persona per §. 6. *præc. & præcipue ad
mandati tenorem.* Neque per æquipollens,
nisi prorsus idem sit, hic aliquid audendum.
v. l. 1. §. 1. h. t. & Pufend. de I. N. & G. IV. 5.

§. 9. Hinc expedit personas, locum,
tempus, actus singulos exprimendos cura-
re, ne re in pejus desinente, mandans in
alium sensum mandatum torquere, in * con-
siliū vel commendationem resolvere, plane
negare &c. possit. Confer hic §. 20. *C. C. p.*

461. Si tamen generalis formula adhibita, sufficere credibile est, si mandatarius more aliorum hominum prudentum speciale medium eligat, hac referrem casum, si dictum mit chester sicherer Gelegenheit zu schicken / ubi publico tabellario credidisse satis erit, vel alii idoneo. Aliter C. C. d. l.

* Est horum sepe à mandato difficilior distinctio. Consilii characteres sunt, utilitas consulentis, precedens petitio, generalitas, omissio crebris instantiæ &c. Commendatio est quoque rerum laudatio apud alium, citra accedentem jussum, quid agere debeat. Subsistit in generalibus quamvis inter mercatores, ceteris sine dubio paribus, mandato equiparetur, vid. Carpz. p. 11. Const. 18. d. f.

§. 10. Semel licet susceptum mandatum, attamen renunciatione iterum declinari potest, modo tempestive fiat. Vinn. ad §. 11. 7. b. 1. si scilicet, non adsit causa renunciationis, nam si adsit justa causa semper renuntiatio locum habet. Modo exorto impedimento, statim illud mandanti indicet, alias indemnis servandus foret v. l. 27. §. 2. b. 1.

§. 11. Qui mandati fines excedit, non tantum versus mandantem agere nequit, sed & ipsi ad interesse tenetur l. 10. C. vid. diff. procurat. obligat. §. 4. sequent.

§. 12. Tandem mandatarius restituere jubetur omne id quod mediante mandato atque ejus ope lucratus est, licet contra mandantis voluntatem *l. 10. §. 3.* Modo ex re ipfius. Unde usuras solvit propter moram, vel pecuniæ usum vel culpam *l. 32. §. 2. 1. 11. §. 1. de usur.* Actionum acquiritarum cessio hodie frustranea Schilt. X. 47.

§. 13. Vicissim mandans mandatarium indemnem servare debet, unde spoliato à latronibus vestes restituendas volunt. DN. Klein. not. ad Lauterb. b. t. Refundendæ ipsi præcipue expensæ cum usuris *d. l. 32. de usur.* quæ quidem æstimandæ sunt ex persona mandatarii non mandantis *l. 27. §. 4.* Licet res non feliciter processerit & mandatarius salarium acceperit *l. 10. §. 1. l. 56. §. f. h.*

§. 14. Finitur mandatum præter renunciationem, revocatione mandantis & morte. Revocatur mandatum non solum expresse, sed etiam tacite v. c. statu mandantis mutato v. Baeb. I. 27. 6. L. S. Modo revocatio innorescat mandatario, nam si ignorans eam mandatum implevit, indemnificandus est *l. 15. b. t.* Quomodo procurator judicialis ab officio exoneretur, tradit Gail. L. 1. O. 46.

§. 15. Morte, quia singularem amicitiam supponit, sive mandantis sive mandatarii, evanescit *l. 57. b. t.* Modo res adhuc sit integra

integra & mandatarius sciat mortem. Nam re inchoata semel connexa adimplenda sunt, etiam ab heredibus mandatarii *arg. l. 13. de tutel. & rat. distrab.* Franzk. n. 101. b. t. Alia exceptio traditur *l. 12. §. 1. l. 13. b. t. v. Vinn. ad §. 10. J. h. t. n. 2.*

§. 16. Competit mandanti actio mandati directa seu è perpetua atque primaria obligatione orta, ad executionem mandati descriptam & interdum ad interesse, plane restitutionem in integrum, si procurator non solvendo concedunt *Gail. l. 45. Carpz. I. l. d. 23.*

§. 17. Competit mandatario actio contraria, seu ex secundaria obligatione orta ad consequendam indemnitatem & interdum honorarium. Si b. f. fines mandati excessit & mandans locupletior inde factus est, datur mandatario actio negotiorum gestorum *arg. t. t. de N. G.* Neque divisionis beneficium, si plures ipsis denegatur. *vid. supr. t. IV. §. 8.*

T I T. XVII.

De Societate

§. 1.

Societas est contractus de rebus factisve inter aliquos lucri atque quæstus causa communicandis initus itidem expresso tacite

li 5

tove

tove consensu *l. 4. h. t.* Sed opus est, ut factum sit valde palpabile, ut vix aliam, quam societatis conjecturam admittat, *v. Carpz. L. V. Resp. 20. n. 8. Cujac. in paratit. h. t. f.*

* * *

Quamvis de hoc non conveniat inter JCtos v. DN. Thomaf. ad Hub. h. t. consuetudini hic multum tribuendum, quæ societatem ipso facto sepe introducit. Leeuv. 624.

§. 2. Pro finium, temporum & objectorum diversitate varie dividitur. Vel enim ad defensionem tempore belli initur etiam inter privatos, quorsum refer admiralitatem, quam plures navium domini communis defensionis ergo constituunt *vid. Grot. introd. ad jus Belg. c. 2.* Vel tempore pacis Maskope mercatoribus dicta.

§. 3. Est vel universalis, vel generalis, vel rei specialis. Universalis exemplum, quia vix aliud suppetit, adfertur conjugum. *v. late Huber. ad ff. h. t. Leeuv. IV. 23.* qui tamen minus commode conjugum communionem societatem dici adductis differentiis ostendit *n. 22. sequ.* Imo notissimum totam hanc communionem non ubique practicari, sed emporiis fere includi.

§. 4. Generalis sive bonorum simpliciter spectat ad ea, quæ ex quæstu & negotiatione proveniunt, non ad bona fortunæ

v. c. h. x.

v. c. hæreditates l. 9. b. Particularis in certa re certave negotiatione terminatur l. 5. pr. Hæc utraque, non autem universalis in dubio præsumitur v. c. si inter fratres, qui in communiōne manserunt &c. his sit, Carpz. III. 15. 45. seqq.

§. 5. Circa personas nil speciatim notandum. Imo cum Judæis societatem inire, licet, coram magistratu tamen R. I. 1558 §. diesen zu begegnen. Si mercaturæ ergo initur, excluduntur personæ, quibus commercia exercere interdictum. Generatim ex fine liquet sine licita an non certis personis Unde v. c. tutor non potest inire societatem cum alio de vestigale conducendo. l. un. C. ne tut. cur. vestigal.

§. 6. Initur Societas, ut vel ab utraque parte res vel ab altera operæ, vel utrinque operæ in commune conferantur. Struv. h. t. XXII. §. 21. Traditio hic non requiritur, quæcunque societas sit inita arg. l. 3. b. t. Nec actionum cessio ut communes fiant, quia, hodie facilius illas in alium transferimus, uti jam aliquoties vidimus.

§. 7. Quid communicatum sit docet partium conventio, quæ nunc sola accessoria, nunc rem principalem complectitur. Frantzk. n. 45. b. t. Si nil dictum, res sunt in communi dominio revocabili tamen, & periculo

periculo *vid.* Schilt. *b. t. §. 3. sequ.* Quod si una pars operas, altera sortem contulit, collatio factim qua lucrum, non qua ipsam sortem facta intelligitur. *vid.* Felic. *de societ. c. 9. n. 48.*

§. 8. Habet societas jus quodammodo fraternitatis *l. 63. b. t.* hinc maxime æqualitas in eadem attendenda est. Æstimatio ejus desumitur à collatis rebus operisve, sive conventum inter contrahentes de partibus sive non sit conventum. *l. 6. b. t.* Sed annon per modum donationis aliter res ordinari potest? *N. l. 5. §. 2.* Scilicet jura noluisse videntur, ut quis recte & veluti per insidias bonis suis exueretur. Verum, ut donatio esset generosa & aperta liberalitas. Finita societate itaque de sorte collata liberum erit promittere ac stipulari sicuti partibus æquum videbitur, Aliter Franzk. *prolixè b. t. DN. Stryk in C. C. b. t.*

§. 9. Obligatio sociorum inter se est, ut bona conferant, vel interesse præstent, Bachov. *ad Wesenb. b. n. 2.* ut collata fideliter & debita diligentia administrant. Pro illo incumbit socio omnem quæstum sincere inferre *l. 77. l. 74. b. t.* Ratione eorum, quæ solus administravit designationem juratam conficere *Richt. d. c. 58. n. 13.* reddere rationes

nes, moribus etiam non finita societate DN. Thomaf. *ad Huber. b. 1. §. 4.*

§. 10. Diligentiam adhibere debet, quam suis rebus * adhibere suevit. §. 9. *J. b. 1.* si damnum culpa levi dedit illud restituendum Carpz. *II. 26. 12.* Neque compensare potest lucrum industria quæsitum cum dato damno *l. 25. 26. h.*

* *Repete dicta ad tit. VII. & X. §. 8. ne crude nimis hoc intelligas.*

§. 11. Impensæ, quas socius utiliter fecit restituendæ. *l. 38. §. 1. h.* Neque plus à se invicem exigunt, quam salvo competentia beneficio dare possunt §. 38. *J. de act. nisi socios se esse negaverint vid. plura Felic. d. tract. c. 31.* Hoc verè beneficium ad debita, ex societate orta Jcti restringunt v. Klein *not. ms. ad Lauterb.*

§. 12. Exigunt autem socii descripta à se vicissim actione pro socio. Qua & cautio petitur, si forte societate finita lucrum, aut damnum futurum esse credatur vid. Tholof. *jur. univ. p. III. c. 9. n. 22.* Doli condemnatum socium plane infamia sequitur *l. 1. de his qui not. infam.* sicuti dolosum mandatarium. Quod & hodie obtinere nec à iudice famam reservari posse testatur DN. Stryke *U. M. de his qui not. infam. §. f. vid. Carpz. cit. ad §. 14. tit. XI.*

§. 13. Te-

§. 13. Tenentur quoque socii extraneis, si vel unus tanquam institor sive tacite sive expresse præpositus *Mev. ad jus Lubec. l. III. t. 9. a. 5. n. 7.* Vel si res comparata in usum societatis versa *Felic. c. 31.* Vel unus sociorum societatis nomine & secundum legem societatis contrahit *Felic. d. l. n. 7.* Sed hoc casu, an in solidum? *A. Carpz. ll. 17. 12. N. Mev. ad jus Lub. d. l.* quem sequitur *Lauterbach. dissert. de obligat. soc. & Schilt. b. t. §. 9. sequ.* ubi & de beneficio divisionis ratione casuum priorum §. 12.

§. 14. Solvitur societas morte etiam unius è sociis licet plures fuerint. Neque pro heredibus societatem contrahere licet, ne quidem juramento accedente vid. tamen *Schilt. d. l. §. 5.* Renunciatione modo tempestive & absque dolo fiat *Felic. c. 35.* Rerum publicatione. Negotio finito propter quod inibatur *l. 63. l. 65. b.* Tempore à contrahentibus præfinito.

§. 15. Divisio rerum non potest peti actione pro socio, sed iudicio communi dividundo. Usus est in eo, quod in iudicio hoc locum non habeat beneficium competentia, quod actioni pro socio certo effectu obstabat. *v. Franzk. Re ad tit. commun. divid. n. 4. sequ. & b. t. n. 93.*

TIT. XVIII.

De Contractu Chirographario.

§. 1.

Contractus chirographarius est contractus, qui data confessione in scriptis obligat scribentem ad agnoscenda in scriptis contenta. Confitemur in scriptis autem varia v. c. acceptionem dotis, depositi &c. Sed in hoc contractu agitur de numerata pecunia adeoque de mutuo tantum.

§. 2. Obligat autem scriptura demum post biennium, non ante, quod solide demonstrat Huber. *ad I. b. t. §. 4.* Inde est quod antea exceptio non numeratæ pecuniæ opponatur, quia ante actor se fundat in numeratione. Indeque simul constat, quod post biennium exceptio hæc plane non quadret, quia tunc actor se fundat in scriptura, non in mutuo. Falsa igitur est limitatio, quod post biennium reus audiatur, modo exceptionem probare velit. Opponenda est tempore elapso exceptio chirographi non scripti, hæc enim fundamentum ferit. *vid. l. 4. authent. sequ. C. de non num. pecun.*

§. 3. Est igitur plane à reliquis distincta species hæc obligatio §. *un. J. b. t. l. 8. C. de t.*
Nec

Nec chirographum transfert post biennium probationem, sed novam obligationem producit *distis ixxx*. Atque officium suum, quod alias in probatione consistit, in toto hoc negotio perdit.

§. 4. Alias de scriptura regula est, quod probet contra scribentem, donec ille evidentissime contrarium ostenderit *l. 13. C. d. t. l. 25. de prob.* Sed hic in gratiam facilium debitorum aliud constitutum, quia propter pecuniæ spem quavis scribere ac promittere præsumuntur.

§. 5. Quamvis vero obligatio chirographaria mutui cancellos non egrediatur: exceptio tamen non factæ numerationis etiam in aliis contractibus opponitur, sic pignoris constitutioni *l. 1. 2. C. si pign. convent. num. pecun. secut.* confessioni dous, apochæ &c. eadem obstat *Lauterbach. compend. p. 170.*

§. 6. Excluditur autem hæc exceptio tempore à lege definito elapso, quod nunc biennium, decennium &c. Agnitione expressa & tacita ex post facto *l. 4. C. b.* Non autem renunciatione, nisi statuto introductum, *Sand. III. 2. 1.* Neque jurata hic obest, nisi juraverit quis in chirographo se accepisse, non autem se restituere velle. Renuncians quoque ex post facto hac exceptione amplius non utitur.

§. 7. Ho-

§. 7. Hodie literæ per se obligationem non pariunt Stryk. c. c. 5. 2. 7. Ubi tamen processus executivus viget, actori ex instrumento guarentigato agenti nullæ exceptiones, nisi quæ in continenti probari possunt, efficaciter opponuntur. Ubi vero chirographa ad probationem ordinariam remittuntur, ibi reo salva est consueta reprobatio Carpz. 1. 32, 65. vid. *distincte* Schilt. XXII. 19. & multis sequent.

§. 8. Quotiescunque vero reus causa confidit, potest per conditionem indebiti in reconventionem suam recuperare. Quia, ceu dictum, literæ quidem executionem faciunt & accelerant, non vero solæ sufficiens obligationis fundamentum moribus constituunt.

TIT. XIX.

De Permutatione.

§. 1.

Permutatio est contractus de re sub hac lege danda, ut vicissim alia recipiatur. Initur hodie, solo consensu ad res certas determinato. Idque ex naturali connexionem dogmatis de validitate pactorum semel recepti p. §. 1. t. u. b. L. Leeuvv. IV. 13. 7. quamvis

forte permutatio tale negotium minus com-
mode & rectius contractus de permutando
dicatur. Dissentit Carpzov. II. 33. 23. sed vid,
Stryk. ad Lauterb. b. 1.

§. 2. Permutantur res in commercio
omnes, etiam pecunia cum pecunia, vel pe-
cunia cum rebus aliis, modo hoc casu non,
ut pretium & mensura valoris, sed ut nuda
res seu corpus detur Mantic *de tacit. & ambig.*
convent. XXV. tit. 3. n. 4. Nec obest huic con-
tractui, quod res fuerint venui expositæ, re-
spicienda enim est contrahentium intentio,
v. Pinel. ad l. 1. 2. C. de resc. vend. p. 2. c. 1. n. 15. se-
quent.

§. 3. Permutatio tota valde ad finis est
emtioni præcipue hodie pœnitendi licentia,
exclusa. Hinc re aliena, vitiosa, oneribus,
servituti, pignori obnoxia tradita &c. eadem
dicenda quæ §. 28. seq. tit. XIII. allata sunt.
differt tamen ab emtione, quod laudemium
hic non solvendum, nec jus retractus sibi
locum hic vindicet. Tholof. *jur. un. III. 25. t.*
12. 3. Carpz. II. 31. 16. II. 39. 15.

§. 4. Annotari solet & hæc differen-
tia, quod in emtione usucapiendi conditio-
nem transferri sufficiat, hic autem ipsius do-
minii translatio exigatur. Sed titulus per-
mutationis refertur inter justos titulos usu-
capiendi l. 4. §. 17. vid. DN. Thomas. ad Hu-
ber.

ber. pral. b. 1. n. 3. Nec obstat *l. 1. §. 3.* quia & ex post facto emptio venditio rei alienæ nulla dici potest.

§. 5. Illud verosimilius, quod hic dominium non transeat, nisi alteri fides de re vicissim danda sit habita. Item quod periculum sit ejus, qui accipere debuit per argumentum Aristonis *in l. 2. b. 1.* Quod hodie adhuc stat imo auctum est per §. *prac. 3.* Cessat quoque conditio ex capite pœnitentiæ. Unde satisfit Celso *in l. f. cond. caus. dat. caus. non secut.*

§. 6. Possunt permutationi fere eadem pacta p. c. de re permutando, legis commissoriæ addictio in diem &c. adjici, quæ in emtione vidimus. Sunt non alia contraria. Obstant eadem exceptiones agenti ex hoc contractu. v. c. rei non traditæ, læsionis ultra dimidium &c. quæ vel mediocriter cogitanti sponte occurrunt.

§. 7. Datur ex hoc contractu actio præscriptis verbis seu hodie in factum, quæ contrahentes petunt à se mutuo, quæ hujus negotii indoles ipsis injungit. Ad quæ actiones ex contractu emti extensæ, ad eadem & hæc porrigitur, nisi manifesta diversitatis ratio demonstretur *arg. l. 2. b. 1.*

De Contractu æstimatorio.

§. 1.

Contractus æstimatorius est, in quo res certo æstimata pretio datur, ut accipiens, vel rem illam reddat, vel pretium conventum solvat *l. i. b.* Competit hic danti rem revocandi licentia, quamdiu non est vendita, cum in geminum eventum contrahatur. Modo circitor indemnus servetur.

§. 2. Obligatur itaque, qui rem dedit, ad mercedem, quæ nunc moribus civitatis determinatur, nunc in eo, quod ultra æstimationem circitor accepit, constituitur *l. i. b. i.* nunc expresse definitur ab utroque contrahente. Quo ipso tamen penitus non incidit in locationem, quia hic periculum transfertur in accipientem circitorem, si rogatione sua contractui initium dedit *l. 17. P. V.* quod non obtinet in locatione.

§. 3. Tenetur circitor ad dandam operam, ut rem vendat, aut ut solvat id, quod interest, si negligens apparuit *arg. l. i. b.* Imo ad periculi præstationem in casu mox explicato *v. d. l. i. §. 1. b. collat. l. 17. Præscr. verb.* Re vendi-

Ti. XI.
 præstata pretio
 in mora fuit
 §. 4.
 diligenter vide
 quis dicit, le r
 rem accipere v
 alium non sec
 possit, proxim
 pretio de re
 rem recipere
 tantæ præscri
 lato, nunc
 prout vel g
 missam exec
 bus præstati
 v. Ulpiani l. 7
 §. 5. Ad
 timatio & q
 præstabitur va
 vendendum for
 æstimatio a
 quo dominium
 præ. Burgund
 præstata dilig
 Præscr. ad tit. 17.
 Sed in præscr. ad
 §. 4. Acti
 tur, dicit ad præ

vendita pretium restituit, cum usuris plane, si in mora fuit. l. 32. de usur.

§. 4. Ceterum in toto hoc negotio diligenter videndum quid actum, si enim quis dicat, se rem pro hoc vel illo pretio quidem accipere velle, ita tamen, ut alteri in casum non secuta venditionis remancipare possit, proxime accedit ad emtionem, cum pacto de retrovendendo. Si circitor dicat se rem recipere & experiri velle, an pretio ad dante praescripto vendere possit, nunc mandato, nunc locationi similior contractus erit, prout vel gratis, vel accepta pecunia promissum executus fuit. Variabit & his casibus praestatio periculi aequae ac in iis, quos ex Ulpiani l. 17. de P. V. jam indicavimus.

§. 5. Adjicitur in aliis quoque negotiis aestimatio & quidem vel taxationis * gratia, zur Nachricht/vel venditionis, quantum pro re praestandum foret. Si ex verbis non liquet, quae aestimatio adjecta, praesumitur in translativo dominium contractu posterior, in aliis prior. Burgund. tract. de peric. & culp. cap. 12.

* An gradus diligentiae minimum haec augeat A. Franzk. ad tit. commod. n. 44. N. Burgund d. l. Sed tu confer dicta tit. VII § 6 7. 8. sequ.

§. 6. Actio aestimatoria, quae hinc oritur, datur ad praestanda descripta §. 3 4 mi-

tatur naturam negotii ac conventionis. Ut more actionum in factum saltem facti circumstantiæ probe sint explicandæ.

* Propter necessitatem formulæ, quæ minus feliciter adhibita actor causæ cadebat sudat Ulpian. d. l. i. b. de negotii nomine. Cum vero non uno eodemque modo illud geri animadvertisset ad Titios contrahentes ablegat, ut genuinam sibi præscribendam curarent. At hodie ipse actor vel ejus advocatus formulam scribunt, & judicis sufficit videre, quod actio competat; licet nomen ejus accurate dici nequeat.

TIT. XXI.

De reliquis Contractibus innominatis.

§. i.

Definitionem dedimus tit. I. §. 10. Refèruntur scil. huc negotia, ubi res cum re, factum cum facto, & mixtum factum cum re commutatur. Unde quatuor articulos. Do ut des, do ut facias, facio ut des facio ut facias producuntur. Pluries enim hæc vocabula inter se transponi nequeunt. Licet rei veritate inspecta saltem bini in effectu sint. Nam primus est ipsa permutatio,

v. Cu-

v. Cujac *ad C. parati. b. t.* Strauch *XVI. §. 1.*
Franzk. *n. 23. b.* Secundus solo verborum vel
præstationis ordine difert à tertio.

§. 2. Disputatio, quomodo do ut fa-
tias à locatione differat practice inanis est,
cum uterque hodie solo consensu perficiatur.
Hoc interest quidem, quod non pecunia, vel
factum locabile, sicut in locatione exigatur,
sed res omnis, factum honestum omne suffi-
ciant. Verum unice ad efformandas utrius-
que definitiones, non ad ostendendos diver-
sos juris effectus hæc spectant.

§. 3. Hinc ejus, qui factum promisit
eadem erit obligatio quam descripsimus §. 20.
iii. XIV. §. 39. Neque necessarium esse pu-
to, ut dans dominium rei transferat, præci-
pue cum ratio adduci soleat, quod alias non
subesset causa, in qua fundari possit obliga-
tio. Hodie enim obligatio consensui inniti-
tur, sicuti in locatione, ergo eadem præce-
pta hic veniunt applicanda. Nulla hic am-
plius commemoranda causa.

§. 4. De formula actionis, si post fa-
ctam unius contrahentis, alter cesset, dare
non convenit inter auctores *l. 5. §. 3. l. 15. §.*
22. P. V. Sed propter actiones in factum se-
mel in Germania receptas caremus his tricis.
Accedit in favorem aëtoris libello sæpius al-
legata clausula salutaris.

§. 5. Illud naturam pacti apud Germanos necessario consequitur, quod qui dedit, non ad repetitionem agere possit, sed ad implementum facti. Stryk. *ad Lauterb. h. t. & supr. tit. V. §. 9. 10.* Modo dantis interfit factum adimpleri. Nam alias negotium habebit rationem donationis sub modo, quæ deficiente modo deficit. *t. t. C. de don. que sub mod.* Neque putarem distinguendum hoc casu, an malitia humana, an vi majore quis impediatur facere. Quia modalis donatio non est pura hoc casu, sed conditionalis, licet figura verborum desit. Præcipue in communi exemplo: Dabo 100, ut Cajam ducas, in quo datum rationem dotis habet, quæ sine nuptiis non intelligitur, verosimilius dicitur, quod indistincte repetitioni locus sit.

§. 6. Sed quid si casu impediatur factururus. Sane non consensisse veteres ultro fatetur Carpz. *II. 35. 24.* Ulpianus *in l. 3. §. 2. & l. 5. pr.* videtur respicere ad damnum, quod factururus passus est, ut si nil interfit ipsius casu fuisse impeditum repetitio competat, cui consentit Paulus *l. 5. §. 2. P. V.* Atque ad hanc æquitatem hodiernum, quotiescunque factum locari insolitum in obligatione est respiciendum puto. Quod si vero factum sit locari solitum repetitio dabitur, ni per

per dantem steterit, quo minus effectus secutus l. 15. §. 6. de locat. v. l. M. de cond. caus. dat. §. 6.

§. 7. Facio ut facias articulus est non tantum ubi contrahens aliquid rursus exigit, sed quoque, ubi permittitur aliquid, ut, aliud vel idem permittatur v. l. §. 4. b. Sed quid opus omnes species recensere, sufficit conventionem talem esse, ut inde detur, actio.

* *Ipsi Romani hunc in usum paraverunt tit. praescriptis verbis, ut deficiente actione civili, deficientibus contractu nominato & innominato ad eam tanquam sacram anchoram confugere possent, modo conventionis aequitas dandam esse actionem suaderet Huber. de P. V. §. 7. prol. Multo magis Germania nostra non sine remedio dimittat, qui suum petiturus est Schilt. XI. 21. f.*

TIT. XXII.

De Cambio.

§. I.

Cambium est contractus, quo primus ad tertium literas dirigit, ut solvat secundo, qui eas adfert, certam pecuniae summam secundum tenorem literarum avisoriarum recipendam.

Kk 5

§. 2. Pri.

§. 2. Primus seu literarum scriptor dicitur trassans, & actus ipsius trassa. Secundus præsentans. Tertius acceptans, si scilicet acceptat.

§. 3. Formula est, ut exprimaturs receptio valoris. Bisariam ordinarie, vel valorem à me ipso, den Werth von mir selbst / vel valorem accepti: den Werth von N. empfangen. Istius usus est, si literæ trassantur ad debitorem. Hujus autem, si præsentans valorem solvit. Adeoque pro cessionario habendus est hoc casu, illo autem pro procuratore.

§. 4. Si literæ valorem receptum esse testentur à trassante per manus præsentantis, acceptatio infecuta indistincte stringit acceptantem, quidquid postmodum accidat trassanti per infortunium, aut fallimentum.

§. 5. Non autem sufficit exprimere valorem generatim, sed quoque genus adjiciendum. Tum ut trassans literas in subitaneo fallimento vindicare possit, si valor in literis cambii, vel datis vel promissis constitit. Tum ne acceptantes, quibus trassantis status notus alias, decipiantur temere acceptando.

§. 6. Acceptatio fieri debet sine conditione, nec pro parte, nec oretenus, sed sub-

Subscriptione.
 pus, ut ne
 enim his requ
 locum protel
 quod vel liter
 aliquid mensi
 sum, vel certo t
 vel ex consue
 communiter
 stans ne in
 habeat accep
 §. 8.
 quod indol
 non saltem
 acceptans m
 que valores
 tum. Alias
 dominus,
 diuere pos
 venat. Pra
 ter.
 §. 9. Pra
 tera vel acco
 ra, ut solu
 rupa. Quo
 regionem serve
 accipis, vel
 §. n. P
 tes vel accepta

subscriptione. Observandum itidem tempus, ut ne tardius acceptentur. Omnis enim his requisitis destituta acceptatio, facit locum protestationi. De tempore tenendum, quod vel literæ trassentur ad certum diem, alicujus mensis solvendæ, vel statim post visum, vel certo tempore post visum præterlapso, vel ex consuetudine, vulgo: a usu. Quod communiter de mense accipitur. Caveat præsentans ne indulgeat dilationem, vel insuper habeat acceptationem illegitimam.

§. 8. Sæpe præsentans literas alii cedit, quod indossare vocatur. Hic opus est, ut non saltim perscribat in tergo schedulæ, ut, acceptans novo præsentanti solvat, sed quoque valorem hoc vel illo modo fuisse receptum. Alias enim indossans manet schedulæ dominus, ut ipsius creditores de eadem, disponere possint, si fallimentum forte interveniat. Præsentans enim hic procurator habetur.

§. 9. Præsentantis munus variat, prout literæ vel acceptatæ vel rejectæ fuerunt. Illo casu, ut solutionem sucto arresti processu urgeat. Quo tamen sibi contra trassantem regressum servet, utrique casu de litteris non acceptatis, vel non solutis protestari debet.

§. 10. Protestatio obtinet toties, quoties vel acceptatio non facta, vel non debi-

to mo^s

to modo v. §. 6. facta, vel facta, sed solutio dilata. Prorsus non attenditur sub quo prætèxto literæ recusata, indultæ sunt tamen certæ dies, si literæ acceptæ postquam dies solutionis venit prorogandæ protestationi. Tempus hic est continuum, ut tamen proximo die post terminum hujus indulti adhuc valide protestetur. Quarum dierum usus quoque est, si literæ sub specie non recepti avisorii, vel non receptæ provisionis planæ recusata fuerunt.

§. 11. Modus protestandi non unus est, vel coram Notario & testibus, vel coram iudice in scriptis, quæ continent ipsas litteras cambiales. recusatorem cum causis, vel frivolum solutionis morum. addita insuper indossatione. Authenticum cautius retinetur & exempla tantum communicantur, interdum tamen solutio recte recusat v. g. si acceptanti innotescat trassantem, qui litteras hic pro litteris accepit mox decocturum, præsentantem dolose agere. Et quod præcipuum atque maxime necessarium, si sibi conscius sit, quod trassanti nil debeat.

§. 13. Effectus protestationis est, ut trassans vel indossans interesse solvant, cum præmio trassationis vel retrassationis *Auf Wechsel und Wieder Wechsel*. Trassans regulariter tenetur ad præmium trassæ primæ, si ad

si ad alia loca litterarum transcriptarum solutio incumbit indossanti. Exceptis quibusdam casibus. Interesse hic nunquam peti potest, petitur tamen interesse dicti pramii. Finitur hæc petitio, secundum ordinationes.

§. 14. Trassanti patet regressus contra acceptantem, interdum & contra acceptare nolentem, si trassam expetit. Ceteroquin enim, licet sit trassantis debitor, ad indemnificationem non tenetur. Quia debitor auctoritate judiciali, non trassatione ad solutionem cogendus est.

§. 15. Adeo necessaria est protestatio, ut nullo alio actu suppleatur vel scriptura. Si tamen acceptans ad quem litterarum dabantur, non sit debitor trassantis & presentans valorem solvit, recte omittitur protestatio.

§. 16. Protestatio interposita notificanda est certo tempore trassanti vel indossanti, ut hic litem veluti denunciaret trassanti. Petenda simul executio, contra ultimum indossantem, quo ad primum trassantem deveniri possit. Tempus hic pro ratione indossationis variat & multiplicatur.

§. 17. Actionis ex negotio ortæ sunt actio presentantis contra acceptantem hujus contra trassantem. Licet saltem litteras acceptaverit honoris ergo de actione presentantis contra trassantem est in §. 13. processus

sus summarissimus, per arrestationem fit initium.

§. 18. Affinia sunt Credit, Brieffe/Wechsel, Scheine und disconte. De illis in explanatione ut & de cautelis. Disconte autem sunt contractus, quo Mercator tabernario merces fide ad certum tempus habita, ita vendit, ut si solutione particulari citius præfinito minutatim nomen expungere velit, semper certa pars ipsi remittatur.

TIT. XXIII.

De Contractibus, qui aleam continent.

§. 1.

Quid sint contractus, qui aleam continentre dicuntur, significat satis ipsa vox aleæ adjecta. Huc refero sponsonem, quæ consistit in mutua conventionione, ut ei qui de certo casu verum dixit, præstetur aliquid in præmium.

§. 2. Cum species sint conditionalis mutux donationis, ineuntur ab iisdem personis, quibus rem suam gratis in alium, transferre, seu donata licet. Ineuntur de quovis eventu, factove honesto, nec reipublicæ nimis fatali *vid. suor. tit. V. §. 4.* Ut eventus ali-

quate-

quatenus civitati sit noxius non obest, uti
quotidie videmus & audimus.

§. 3. Opus nihilominus est, ne fallacia in fit conditioni & in verbis ludatur. Tum ne pars una manifesto sciat veritatem, debet enim res esse incerta. Tandem leges provinciales sæpe modum sponsonibus præfinierunt, pro personarum statu & conditione, vid. *U. M. tit. de aleat.*

§. 4. Oritur inde actio ex sponsonem ad petendum rem promissam. Pro illicito negotio quidem habet omnem sponsonem Voet. *ad d. t. ff.* sed ratione plane incongrua à conditione captatoris desumpta in ultimis voluntatibus, quippe hic non vitæ infidiæ, mutatio voluntatis fraudulenta &c. timendæ sunt, vid. quos citat *Leeuvv. IV. XIV. II.*

§. 5. Cum sponsonem valde conveniunt ludi, ut ejus speciem plane dixeris, videntur enim partes spondere in casum victoriæ, ut ipsi à victo certum præmium detur. Adeo ut ludi per se nihil turpitudinis contineant, modo facta turpia non interve-
niant.

§. 6. Jus Romanorum distinxit inter licitos & illicitos. Ad hos referebant ludos ubi sola fortuna dominatur ut *alex t. t. de aleat.* Ad illos ludos, quibus corporis agilitas exercetur & ad bellum preparatur. Vir-
tutis

tutis causa, quæ certationes fiunt uti loquitur Paulus *in l. 2. §. 1. π. h. vid.* exempla plura *in l. 1. & f. C. d. t.*

§. 7. In illicitos multas pœnas constituebant: ut denegationem actionis quaesitum petendi conditionem indebiti ad repetendum solutum, etiam à magistratu instituendam, immunem læsionem hospitis *vid. t. t. C. b.*

§. 8. Apud Germanos summa ludorum licentia fuit antiquitus Tacit. *de M. G. c. 24.* Actio tamen denegari cœpit *Utrecht 1. 6. Weichbild art. 101. vid. R. I. 1570. §. 211.* Repetitio autem non indulta. Quod & hodie ita se habet *Leeuvv. d. l. n. 10. Coler. 173. n. 7.* Ubi tamen invalida est donatio v. c. si inofficiosa non insinuata, ab inhabili facta &c. ibi quoque invalida erit ludi obligatio, seu quaesitum retinendi potestas. Quid si chirographum datum, vel literæ cambiales, vel transcriptum de pecunia in ludo perditæ? *vid. U. M. d. t. 7. sequ.* Scilicet mores variant in doctrina de instrumento guarentigiato.

§. 9. Præcipue aleam contineat aſſecuratio. Quæ est conventio, qua quis rei alienæ, vel quaesitus periculum ea lege recipit, ut re salva manente, ipsi certum præmium solvatur, fatali arte casu accidente ille vicissim domino damni æstimationem præstet.

Latet

Latet in hoc contractu itidem sponſio, quam æqualis periculi cogitatio æqualem reddit.

* Sine nominatus an innominatus contractus, quod prolixè inquiriſ Textor Diſp. XIX. non intereſt, cum penes Romanos non fuerit uni-verſalis contractuum apud Gentes inventorum, & inveniendorum meſura. Unde fruſtranea quoque eſt queſtio, ſine licitus Jure Romano annon.

§. 10. Requirit incertitudinem ex natura ſponſionis v. §. 3. præc. Merlin. Dec. Rot. Rom. 597. n. 5. ſola partium ignorantia hic non ſufficit, ſed opus eſt, ut nec ex poſt facto liquido conſtet, quod jam ante initum contractum res interierit, vel periculum eluctata ſit Merlin. d. l. n. 15. 19.

§. 11. Initur non ſaltim de mercibus trans mare vehendis, ſed quoque de rebus in continenti exiſtentibus, ita ut vel omne periculum in ſe recipiat aſſecurans, vel ſaltim certos caſus, Marquard. de jure mercat. l. 11. c. 13. Scacc. de commerc. c. 1. q. 1. n. 133. Priore caſu non ſaltim quæ raro accidunt, ſed & quæ rariffime recepta videntur. Cum non tantum locutio uni-verſalis id ſuadeat, verum ipſe promittens, ſi initio interrogatus fuiſſet, facilius ferre voluiſſe videatur, quæ rariffime feruntur. vid. tamen Textor. d. l. §. 21. ſequi.

LI

§. 12.

§. 12. Examinandum quoque pro interpretatione hujus contractus v. c. an certa navis nominata, an in genere merces, an certus magister navi præpositus, an vero minus, an de certo itinere conventum, an de tempore certo &c. Idque non tantum eo fine ut sciamus an affeurator obligetur affeurato, sed quoque an, si mutatis dictis circumstantiis res nihilominus feliciter cesserit, lucrum five præmium peti possit. Conf. *l. actione §. 3. pro socio.*

§. 13. Præstat ergo casum affeurator, & quidem si deteriorata res, non plane perempta, ad supplementum pretii, non ut retineat res deterioratas, quia indemniratem saltim promississe videtur, ni aliud conventum. Respicendum in æstimatione ad tempus damni dati *arg. l. quoties de V. O. vid. Scacc. d. l. n. 169.* Si de loco nil dictum, videtur partes sensisse de loco, ubi navis solvit, quia hodie quæstus separatim affeatur.

§. 14. Similiter affeaturus tenetur solvere summam conventam affeauranti. Neutri tamen pro sua petitione pignus in rebus alterius competit. Nisi specialis extet consuetudo. Actiones vero tractantur processu summario, ut nec appellatio suspensivum effectum hic habeat. *R. I. de anno 1654. §. als auch bey denen.* Exceptiones interim tanquam defen-

defensionis species audiendæ. Dissolvitur eodem candore assecuratio, quo primitus inita est.

§. 15. Si quis pecuniam alteri mutuo dandam & suo periculo transferendam promittit, contractus fœneratitius licitus est, nec intra cancellos vulgarij legum de usuris continetur. Voet. *t. de san. naut. ff.*

§. 16. Si speciatim inter partes conventum, ut navis obligata sit pro pecunia, dicitur Bodmeria. Hanc enim periculum in mutuantem transferre, non supra saltem diximus, sed idem probant etiam infinita loca statutorum Hamburg. & Strypm. *de jure marit. p. 4. c. 2. n. 99.*

§. 17. Neque vero subtiliter hic inter varios casus distinguendum, quia plane fundamentum receptionis majorum usurarum est periculum. Competit mutuanti tamen in casu captæ navis, jus exigendi navis cessionem vel partis L. B. de Lyncker *ib. 22. de Bodmer.* Imo si culpa nautæ periculum navis conciliatum, creditor à præstatione damni casu dati immunis est. Loccen. *de jure marit. l. II. c. 6.*

§. 18. Si plures unius navis domini, singuli non plus in Bodmeriam recipiunt, quam pro qua parte navis ad eos spectat. *dist. stat. t. 18. p. 2. Loccen. II. d. c. 6. §. 8. Potest*

tamen nauclerus in locis peregrinis i. e. ubi domini navis non habitant, modo necessitas id suadeat, mutuum accipere jure Bodmeriæ. Ubi illud singulare, quod posterius instrumentum præferatur priori *vid.* Marquard. *de jure mercati l. II. c. 8. n. 77.* de Bodmeriæ cum aliis debitis privilegiatis concursu, consulendæ leges & consuetudines speciales.

§. 19. Quod si nauclerus citrà necessitatem pecuniam in Bodmeriam accepit, quia dominis suis onus infert, infamia notatur in loco domicilii. Statut. Hamburg. *d. l.* Ceterum nascuntur ex hoc negotio actio realis per §. 16. & personalis. quibus creditor suum petit.

§. 20. Tandem olla fortunæ vel ipso nomine indicat, quod alea ibi subsit. Si dolus & fraudes absint, nil iniqui hic deprehendis. Potissimum si in publicum usum, vel pauperum gratia olla adhibetur. Nam hic quod pro inanibus schedulis erogatur, tributi hilari ratione elicit instar habet. Delrio *disquis. magis l. IV. c. 9.* Quod si ad privatorum merces vendendas adhibetur, omnino cavendum, ne numerus tesserarum junctim sumptarum, multum pretium mercium exsuperet *vid.* Pufend. *V. IX. 7. de J. N.*

TIT. XXIV.

De Contractibus varioribus.

§. 1.

HOS contractus voco, qui vel in tota Germania rarissime ineuntur, vel factim in certo districtu nascuntur. Hujus farinae potissimum sunt varii contractus circa bona iniri soliti, colligendi ex *tit. II. L. 1. & tit. XV. hujus L.* Ad istam classem referendus est contractus Mohatræ, & si quis alius similis occurrit.

§. 2. Contractus Mohatræ est contractus, quo quis pecuniæ egens emit à mercatore fide sibi habita merces infano pretio & statim eadem pecunia numerata, sed vilissimo pretio revendit. *vid. Ziegl. de Mohatr. §. 29. 30. & quos alleg. Anton Escobar. &c.*

§. 3. Totus inventus est ad palliandam usurariam pravitatem, transformato mutui contractu, in emtionem & venditionem simulatam. Defenditur tamen à Moralistis varie, *v. c.* quod commerciorum natura hoc suadeat, ut eadem merx non uno semper modo ematur & vendatur. Sed fucus hic nimis crassus est. Emuntur enim ac venduntur, res, non hac intentione ut emtori damnum

āferatur, quod hic fit, sed ut uterque contrahens quāstum exerceat. Licet temporum injuria saepe aliter res cadat, tamen malitiā humanā hic non est indulgendum. Possunt ad hoc caput referri alia, si quā inveniuntur insolita negotia.

TIT. XXV.

De Donatione.

§. I.

DONATIO est contractus beneficus, quo res gratis in alium confertur. Noluerunt quidem JCI definire contractum. B. Struv. *Exerc. 40 §. 3.* Leeuvv. *II. 8. 2.* Late Bachov. *II. 19. 1b. 1 L. A.* Sed commodissime hoc fieri ex pervetusto institutionum codice probavit Apellus apud Balduin. *ad 7. b. 1.* & Cujacius *L. 10. o. 28. inf.* unde inter usitatas distinctiones contractuum, beneficos retulimus *supr. tit. II. §. 12.* eandem v. Pufend. *V. II. 8.*

§. 2. Dividitur in donationem inter vivos & mortis causa. Sed differentia & alia huc spectantia expofita sunt *Lib. II. t. 13.* Est alia divisio in simplicem & non simplicem, sive relatam. Huber. *præl. ad 7. b. 1. §. 4.* Refertur autem hæc vel ad beneficium antecedens & vocatur remuneratoria,

toria, vel donatio propter nuptias, item donatio sub modo *v. tit. C. de Don. qua sub mod.* Fiunt omnes vel sola conventionem per *L. 31. C. b. vel traditione.*

§. 3. Requirit oblationem & acceptationem per dicta *tit. III. b. L. §. 2. 37.* sive per se, sive per procuratorem mandato ad hoc instructum. An & acceptetur efficaciter per extraneum. *vid. tit. IV. §. 2.*

§. 4. Requirit Donatio simplex infirmationem, * si quingentos solidos excedit. Alias est nulla, qua excessum tamen saltem *l. 3. t. C. b.* Excipiuntur hinc donationes relaxatæ *§. 2. f.* Quæque fiunt in redemptionem captivorum, ædium combustarum restitutionem *d. l. 34.* Non autem juramento firmatæ, quia per hoc jus superioris interverti nequit. Licet aliud velit *Gail. 11. 39. & Richter dec. 22.* Nam *vid. Carpz. II. 12. 14.*

* *Quam varia fuerit Romanorum nomothesia hic explicat Schilt. 73. 74. sequ.*

§. 5. Donari possunt res omnes, præsentis & futuræ. Neque enim apud nos tantus favor est testamentorum, ut necessario in hunc finem certa portio separanda esset. *v. not. ad §. 2. t. 2. L. II. §. 4. t. 24.* Lauterbach. *compend. b.* Omnium tamen bonorum donationem de solis præsentibus, non de futuris explicari tradit *Leeuvv. II. 8. 15.* Hinc

futura speciaticim exprimenda. Sub quibus rursus non intelliguntur secundum interpretes futura hæreditates. *v. t. 29. §. 1. de Donat. b. t.* adde tamen *§. 6. tit. V. b. L. III. t. 24. L. II.* De gerada *vid Schilt. 42 §. 14.*

§. 6. Ipsum donationis argumentum suadet, ut in favorem donantis verba non nimis extendamus. *v. t. II. §. 12. supra.* Hinc usura non debentur ob aliqualem moram, nisi specialiter promissa. Neque enim donator ad duriores leges se adstringere voluisse præsumendus est. Eadem dicenda de fructibus accessoriis &c. quia quilibet liberalitati suæ legem dicere potest, quæ hic præsumitur. *arg. l. 7. b. l. 25. de probat.*

§. 7. A donatione præter patrem & filium inter se, arcentur tutores, curatores, nisi res modica, vel pupillus dives & illustris. Removentur etiam conjuges. Ne fictis blanditiis in fraudem sive liberorum, sive familiarum pecunia se invicem emungant. Neque commodè adfertur alia ratio, quod uxor fuerit antiquitus in potestate mariti. Nam his universaliter acceptis obstant, quæ habet Förster *L. 9. c. 1. 2. de success.* Tot denique effectæ sunt exceptiones, ut fere absorpserint regulam. *v. c. donatio remuneratoria, reciproca, xenia &c.*

* * *

Ægrotum paucissima donare potuisse supra t. XIII. §. 24. L. 1. docuimus. Neque hic pestis, vel alia lues ullum favorem continebant L. II. Edv. art. 12. Instinctu Pontificis tamen elemosynæ & donata piis causis excipi caperunt. vid. Bull. Gregor. XI post specul. Sax. Speciatim immobilia sine iudicis auctoritate & heredum consensu transferri non poterant. Quod in Electoratu Const. II. p. II. è jure Romano valde correctum & immutatum.

§. 8. Ex natura beneficorum contractuum donatio varie revocatur. Propter ingratitudinem. Cujus quatuor species referuntur in *L. f. C. de revocand. donat.* Neque plures * admittendæ, nec indistincte quilibet actus sub nominatis comprehendendi debent Philipp. *L. II. Ecclog. 38. n. 18.* Carpz. *II. 12. 21.*

* Plures admittit Schilt. §. 22. Scilicet omnia facta e quibus impia ingratitudo colligi potest. Idque ideo, quia donatario nequam & improbo non favendum. Sed hæc ratio spectat ad Jurisprudentiam Legislatoriam, quæ inquirat cui favendum. Non ad interpretationem Jctorum, quæ inquirat, cui actu faverit Legislator, non cui debuerit favere.

§. 9. Aliæ causæ sunt supervenientia liberorum, modo rem magni momenti con-

cernat. *l. 8. de revoc. don.* Addidit interpretatio usualis inopinato accidentem paupertatem donatoris. Licet dimidiam bonorum partem hoc casu donatam requirat. Tiraquel. *ad d. l. 8. fol. 99. 101. arg. l. 164. de V. S.*

§. 10. Sed præter donatorem ipsius liberi quoque donationem revocant, si inofficiose facta, ut legitima ipsis non superfit casu an consilio non interest. Neque aliud dicendum si per insidias hic quid gestum, v. c. venditio simulata. Taxatio vilissimo pretio facta &c. Non obstat renunciatio à patre facta.

§. 11. Tandem notandum, quod quotiescunque donatio reciproca est, vel magni meriti remuneratoria, revocationi non subjaceat, quia tunc non est contractus beneficis, neque proprie dicta donatio, sed onerosa conventionis species. *v. l. 27. ff. b. Carp. II. 12. 34. Faber C. L. VIII. 1. 38. d. 3.*

TIT. XXVI.

De Fidejussione.

§. 1.

Fidejussio est contractus, quo quis pro alio fidem suam ita interponit, ut creditori satisfacere spondeat. Bina hic intercedunt

dunt regulariter negotia. Negotiorum scilicet gestio, aut mandatum inter fidejussorem & debitorem, prout, vel in fidejussione. In initio consentit, vel eadem, ipso quidem, ignorante, non tamen invito contracta est. Et dein pactum, quo creditori fidejussurus fidem suam adstringit. Neque enim moderno jure opus est, ut stipulationem, vel constitutum subesse singas. *vid. omnino Schilt. XXIV. §. 76. in f.*

* * *

Inde quoque non opus in differentiam constitutoris, fidejussoris, sponsoris &c. inquirere.

§. 2. Perinde quoque est respectu creditoris, sive quis ipse mandaverit, ut credat, sive ex post facto ratihabuerit, vel fidejusserit Ant. Fab. *ad L. f. mand.* Licet naturali ordine mandatum precedat actum, fidejussio sequi possit. *v. §. 3. J. h. t.* modo intelligat Judex solutionem tertium in se recepisse.

§. 3. Dividuntur fidejussores in necessarios & voluntarios, prout vel obligationi, quæ ex legis dispositione necessario cautionem requirit. *v. l. 8. §. 4. de his qui satis satisd. cog.* vel cui libere ex partium conventionem fidejussio adjicitur, accedere solent. Hodie fidejussores nullibi præcise ad satisdandum requi-

tur.

runtur sed etiam in futura incerta obligatione pignoratitia cautio admittitur. v. *Besold. in de libat. jur. ad L. VIII. t. 9. ff.*

§. 4. Fidejussor est vel primus vel secundus seu succedaneus, qui in casum, quo à primo creditor suum consequi non potest, supplementum promittit, germanice *ein Rück-Bürge*. Datur & indemnitas, * qui promittit fidejussori, se ipsum servaturum esse indemnem. *vid. Lauterbach. diss. de fidejuss. indemn.*

* *Est quidem dissensus in harum vocum acceptione inter DD. vid. Hering. de fidej. c. 4. n. 62. sed facile patebit ex conventionione partium, quid actum.*

§. 5. A fidejussione speciatim excluduntur feminae per Sctum Vellej. & Authent. *si qua mulier* quia fidejussio est species defensionis *l. 2. §. 5. l. 3. ad Sct. Vellej.* adeoque virile officium *l. 1. §. 1. b.* Accedit rei familiaris periculum, non adeo praesens, adversus quod alias feminae se satis munire sciunt. *l. 6. C. de donat. ante nupt.*

§. 6. Sub fidejussione omnis intercessio continetur v. c. si pignora dedit pro alio, si mutuum sumit alii datura, si expromisit, si constituit, si mandavit, si cum alio tanquam correa se in solidum obligavit, *Gail. II. 89.* scilicet, quotiescunque uxor

nou

non principaliter pro se contrahit, sed alium liberatura à sua obligatione, obligationem aliquam in se recipit Scto tuta est.

§. 7. Opus est ut obligationem in se recipiat, ergo si donat de suo, si solvit de suo, ad Sctum non recurrit, quia hac ratione non intercedit, aut obligationem in gratiam alterius in se derivat. Ratio diversitatis est in *d. l. 16. C. de Donat. ante nupt.*

§. 8. Adjecit quoque Justinianus *l. 23. §. 1. C. h.* ut se obliget mulier in instrumento publico à tribus testibus subscripto & ne pro marito intercedat. Cæteroquin enim negotium plane nullum est *d. l.* ut non tantum iudex, nullitatem hanc ex officio attendere, Sand. *L. 1. t. 7. d. 2. 3.* sed quoque ut repetitam post biennium fidejussorem pro nulla declarare debeat, Brunnem. *ad. d. l. 23.*

§. 9. Cessat bene multis in casibus hoc privilegium. Non enim tantum in emporiis fœminæ mercatrices *v. Mev. ad jus Lubec. L. 1. t. 10. art. 3.* & illustres, quæ consiliarios alunt, eo non utuntur; sed alix insuper vel propter causæ, cui accesserunt, vel personæ, apud quam fidejusserunt favorem, vel propter adhibitum dolum, repetitionem promissi post biennium adjectionem juramenti *arg. c. 9. X. de jurejur. eodem* carent.

§. 10. De renuociatione non convenit

nit an ab initio valide interponatur. Negat magna caterva stipatus *Mev. d. l. n. 69. & Fab. ad l. 32. §. 4. b. t.* Verum contra rationem beneficiorum, quibus renunciari semper potest ab iis, quorum in gratiam introducta sunt, v. *Gail. II. 77. Pacius in rubr. C. b. t. n. 39.* Licet extrajudicialiter atque sine iuramento instrumentoque publico *Gædd. de contr. stipul. c. 7. 298.* Modo certioratio præcedat, quæ præcessisse præsumitur si jurato à femina renunciatum. *Brunnem. ad l. f. ff. b.*

§. II. Alias in casibus sub regula comprehensis, adeo vis omnis intercessioni mulieris adempta, ut licet durante processu, imo in ipsa executione non adhibita exceptio *S&ti*, tamen pro soluto repetendo indebiti condictio competat *l. 40. de cond. indeb. Quo-* modo creditori succurratur. *v. l. 7. §. 8. C. J. A. b. th. 12.*

§. 12. Arcentur à fidejussione milites *l. milites C. de loc. l. de die §. 1. qui fatid. cog. quod* ipsis interdictum in favorem publicum *d. l. milit.* Hinc nec volente creditore admittendi sunt *arg. l. 7. de postul.* Nec distinguendum inter eos, qui strenue munere suo funguntur, & qui desidiosè rem agunt, quod vult *Caroc. de locat. & conduct. t. quib. non permit. loc. u. 8.*

§. 13. Civitates & universitates valide fidejudent *c. quod. quibusd. X. b. t.* fieri tamen debet

debet secundum ductum *l. civitas ff. si certum pet.* Coler. *de Process. execut. p. 2. c. 3. n. 337.* Obstat tamen quandoque specialis prohibitio, vel transactio cum civibus. Quale quid extat jure Lubec. *L. 2. art. 4. t. 3.*

§. 14. Supponit fidejussio obligationem principalem. Non autem interest, an ea naturalis & civilis simul, an vero naturalis tantum sit, modo non in sola saltim subtilitate civili, quam mere civilem dicunt, subsistat, Voet. *ad J. h. §. 1. n. 4.* Nisi hoc casu plane expromittat fidejubens, ita cape *l. 9. C. de præs. min.*

§. 15. Illud autem requiritur, ut obligatio talis sit, cujus executio contra fidejussorem peti queat. Unde non admittitur in casu matrimoniali, vel criminali, si pœna vel ignominia, ut in palinodia, vel corporis afflictiva inferenda est. Nisi agens utroque casu pœna pecuniaria contentus esse velit. Thol. *synt. jur. univ. L. 24. c. 3. 4. 5. 6.* vel reus sit in fuga & quis de solo judicio sistendi non judicato solvendi caveret *l. 1. §. 3. de cust. reor.* Magistratus tamen recepta summa, de ea satisfacere tenetur læso.

§. 16. Dotis servandæ causa, quia decori ratio diffidentiam non admittit inter conjuges in pecuniaria causa, qui vitam sibi plane concedunt *v. t. C. ne fidej. dot.* fidejussor

for dari non debet. Nisi ad inopiam vergat maritus. Hering. *c. 6. n. 184. de fidej.* vel hodie in pactis ante nuptialibus, Grœneyv. *ad d. t. C.* vel matrimonio finito pro restituenda dote detur, quia his casibus ratio prohibitiva cessat.

* *Plane totam civilem dispositionem cessare vult Wesenbec. in addit. ad Bart. ad. l. c. C. d. t.*

§. 17. Obligatur fidejussor in tantum, in quantum est in obligatione principali tempore fidejussionis, usura non excluduntur, Carpz. *II. 19. 8.* Si ad omnem causam se obligavit, tenetur etiam ad ea, quæ obligationi ex post facto accesserunt. *l. 54. pr. loc.* Actione ex pacto fidejussorio orta *vid.* Hering. *c. 24.*

§. 18. Num statutum de debitore loquens etiam extendendum ad fidejussores, nec generaliter affirmari potest cum Jametio *ad t. de fidej.* nec negari cum Heringio *d. l. c. 15. n. 16.* sed circumstantiæ & rationis identitatis considerandæ. Inde judicandum quoque de prohibita alienatione bonorum debitori, an & hæc ad fidejussorem porrigi possit. *vid.* Afinium *de execut. c. 2.*

§. 19. Competit fidejussori exceptio ordinis modo debitor conveniri possit & non sit notorie non solvendo. *v.* Lauterb. *diss. de benef. excuss.* Beneficium divisionis, modo

modo confidejssores sint solvendo, aut se, fidejssorem esse non fuerit dolose inficiatus *L. 10. §. 1. b.* Beneficium cedendarum actionum, quo hodie cum fructu utitur, si pinguior sit actio creditoris, vel celerioris executionis, vel fidejssio interposita pro invito. Cessio hac semper fieri potest, etiam post solutionem *B. Struv. b. t.*

§. 20. Poteest insuper fidejssor contra debitorem principalem, actione mandati vel negotiorum gestorum, quandoque ante solutionem agere. Imo si creditor cum damno ipsius, donec vel debitor, vel confidejssores non amplius solvendo, creditum exigere moretur, potest beneficio *L. si contendat b. t.* uti contra creditorem, hoc effectu, ut vel in presentiarum actionem instituat, vel postmodum exceptiones fidejssoris admittat, etiam in casu ubi à debitore, vel confidejssoribus suum consequi nequit. *conf. DN. Thomafium de fidej. antequ. solv.*

TIT. XXIV.

De Quasi contractibus.

§. 1.

Quasi contractus sunt negotia licita, ubi quis citra conventionem obligatur, non

Mm

aliter

aliter, ac si convenisset, ex sola æquitate. Vel sunt obligationes ortæ ex regulis, ne factio per se licito alium in re ad ipsum spectanti lædamus, & ut alter reciproce quatenus in commodum ipsius laboravimus, nos indemnnes servet.

§. 2. Accidit autem hæc læsio, vel inter eos, qui olim contraxerunt, vel inter alios. Illuc spectant conditiones, dum, vel indebitum accipimus, vel datum ob causam, causa ab initio non secuta, vel postea finita retinere studemus. Huc refer rerum alienarum administrationes, occultationes, acquisitiones oneribus impositis non præstitis &c. sed de singulis seorsim.

§. 3. Conditionum exempla sunt itaque tria: causa non secuta, sine causa & indebiti. Olim si dabatur aliquid, ut vicissim aliquid præstaretur, præstito nondum præstando, gemina conditio dabatur, ex capite pœnitentiæ indiscriminatim & conditio causa data causa non secuta positis certis circumstantiis *vid. Clud. de condict. caus. dat. c. 2.* potissima erat, si accipiens casu non erat impeditus *v. l. 5. pr. b. t.* Usus utriusque modernus colligitur ex dictis *t. XIX. XXI. & U. M. b. t.*

§. 4. Conditioni sine causa locus est, quotiescunque res, quæ ex certa causa apud alte-

alterum erat, causa finita repetenda est. *v. c.* si Titio pecunia data ad expensas in processum coeptum faciendas & processus transactione finitus postea. Si mandatario, ut equum emat, dedi, mandatum autem revocavi. Si dos matrimonio soluto repetenda est. Sumitur quidem tam late quoque, ut antecedentem & indebiti conditionem comprehendat *l. 1. pr. §. 1. b. t.* Bachov. *ad Wesenb. b. L. A. in f.* verum in stricta & propria significatione notat nostram descriptam.

§. 5. Condictio indebiti est, qua solutum indebitum repetimus. Requiritur I, indebitum, scilicet, ut non debeatur, ex regulis Juris naturæ, licet debeatur ex præceptis amoris, aut ex subtilitate juris civilis. *v. l. 47. vers. quoniam. b. t.* quod si naturaliter debetur, jus civile autem naturale vinculum plane sustulit, habetur etiam pro indebitum *v. l. 40. pr. b.* Bachov. *I. D. 22. th. 4. l. a.*

§. 6. Requiritur II. ut sit solutum ex errore, alias enim sciens indebitum solvens donare videtur *l. 53. b. Clud. de cond. indeb. c. 4. n. 64.* Ni obstat præsumtio in contrarium *v. c.* si quis immoderatas usuras solvit, ideo, ne inopportune fors ab ipso exigeretur *v. Brunnem. ad l. 26. b.* vel solvens donare non possit *v. c.* quia pupillus, minor &c. Est &

alia adhuc exceptio *l. 1. in pr. ut in possess. legat. nom. Adde Sand. L. III. t. 14. d. 7. vers. quod si debitori.*

§. 7. Requiritur (III.) Error facti non juris. Locum tamen habet, licet quis in proprio facto erret *per l. 22. b. t.* Vel pactum solutioni adjiciatur, quod solvens ulterius nullam litem movere velit accipienti. *l. f. § pen. b.* quia error hic continuus est in solutione & in pacti adjectione. Vasq. *L. VI. controv. usu frequ. c. 63.*

§. 8. Si ex errore juris solutum, conditionem cessare creditur Carpz. *II. 28. 20.* Ne tollatur differentia inter ignorantiam juris & facti contra totum textum Harprecht *ad §. I. qu. in re contr. oblig. n. 54.* Distinguunt tamen alii ulterius inter errorem juris naturalis & civilis, inter casum de damno vitando & ubi de lucro captando agitur. Wefenbec. *ad t. de jur. & fact. ignor. Gail. II. 48.* Vel quoque an in accipiente simul aliqua retinendi æquitas concurrat, an vero minus. Quam hæc conditio sit introducta ex æquitate. Ergo non ex scientiæ subtilitate, vel sola ignorantia crassitie judicanda. *v. Franzk. b. n. 8. 36. U. M. b.* Vel inter regulas juris Germanici & civilis Schilt. *§. 33. 34. b.* Olim scilicet longe facilius jus sciri poterat, quam hodie

die vid. proleg. supra §. 101. & §. 3. atque hæc sententia videtur æquisima.

§. 9. Usuræ jure civili conditione, indebiti simul peti nequeunt. Bene autem fructus & accessiones naturales. Ratio prioris est in §. 1. *supr. de Usur.* Cum autem hodie usuræ propter carentiam usus rei nostræ solvendæ sint §. 8. & 16. d. 1. videtur dicendum, quod praxi peti possint. Sed nihilominus hic exemplum observamus rejectæ hypothesios & retentæ conclusionis. vid. Schilt. §. 36. b.

§. 10. Probat hic actor, quia factum, indebiti scilicet solutionem asserit. Quodsi tamen reus solutionem ipsam neget, hac probata postmodum reo incumbit probatio debiti per l. 25. de probat. Unde colligimus actori semper unius tantum, vel solutionis, vel indebiti probationem imponi, quod nec hodie immutatum. vid. Brunnem. ad d. l. & distinct. Lauterb. Coll. theor. pract. b. §. 25.

§. 11. Insuper tamen soluti quantitas ostendenda. Sicuti nec tertium requisitum error præsumitur l. 6. C. b. Quamvis probato indebito hic non adeo probatu difficilis. Imo licet ego scienter indebitum solverim, tamen opus est, ut alter quoque scienter acceperit. quia donatio requirit utriusque voluntatem.

Franzk. *b.n. 23.* Excipiuntur à probationis onere personæ *in l. 25. de probat.*

§. 12. Si accipiens probe sciat indebitum non esse, sibi autem nihilominus solvi patiatur, jute civili furti reus est, *l. 18. de condict. furtiv.* Quod hodie, quia furtum in ablatione consistere statutum *vid. §. 5. comm. supr.* vix usum habebit.

§. 13. Habet indebitum datum, nunc rationem mutui, ut periculum sit accipientis &c. nunc rationem commodati, ut periculum sit dantis & alteri custodiam saltem debeat. Prout scilicet vel quantitas data, vel alia species *vid. U. M. hic ibique alleg.* An & depositi? Resp. decisio dependet ex diversitate hypothesium, an Schilterum *cit. §. 9.* an doctrinam *Ufus Mod.* sequaris. *Ufus exiguus* est propter *dicta §. 7. t. VII.*

§. 14. Sed hæc de indebito soluto, si saltem promissum, competit exceptio indebiti promissi. Neque hic ulla distinctio inter errorem juris & facti, quia jura facilius indulgent retentionem, quam actionem *c. quid agendum de R. I. in 6.* Licet promissatio jam chirographum à promittente datum Zanger. *de Except. P. III. c. 13. n. 107.*

§. 15. Administramus vel rem profus alienam, ut in tutela *de qua ad jus pers.* & negotiorum gestione. *tit. sequ.* vel pro parte, ut
in com-

in communione, quæ vel ex titulo singulari, de qua *tit. XIV. L. I.* vel universali uti in hæreditate. Unde iudicium familiæ herciscundæ datur cohæredi ad divisionem ex jure hæreditario & reddendas rationes, refundendas, ab altera parte expensas ex nostro quasi contractu. Nomina, quia ipso jure divisa sunt, non veniunt in hoc iudicium. Præstantur hic eadem, quæ jam exposuimus. *cit. tit. XIV. L. 1.* Neque aliud iudicis officium.

§. 16. Si quis rem occultet, quam alter vindicaturus est, ex natura introducti domini tenetur ad exhibendum. Modo probatum reum possidere, actoris interesse & jus quoque ipsi competere. Processus hodie est summarius & per mandata compulsoria expeditur. *Mev. III. dec 126. Hopp. ad J. S. 31.*

* *Olim exhibitio erat preparatorium iudicium rei vindicationis, super re presente peragenda. Enimvero hic usus corruit.*

§. 17. Tandem qui adeundo hæreditatem acquirit, tenetur legatariis, fideicommissariis &c. ad solvenda ipsis destinata. Ne agnoscat voluntatem defuncti in favorabilibus non in odiosis. Vel uti dictum: ne rem ad se rapiat sine onere. Quia creditores autem, non opus est aditione cum hic suum consequantur, sive testamentum agnoscatur,

sive destitutum sit. Manet ipsis actio pri-
stina contra hæredes exercenda, modo tran-
sitoria sit ad hæredes.

TIT. XXVIII.

De Negotiorum gestione.

§. 1.

Negotiorum gestio est administratio ne-
gotiorum alterius ignorantis, in ejus uti-
litate, citra mandatum & citra prohibitio-
nem peracta. Si enim mandatum accedit,
tunc vere contrahitur & pertinet *ad tit. XVI.*
Si plane quis gerere prohibetur, tunc domi-
num plane non obligat, nec actio N. G. da-
tur *l. f. C. b. i.* ni prohibitio iniqua *v. l. 14 §.*
13. de relig. Hinc solus ignorantia casus huc
refertur.

§. 2. Ignoranti tamen accensetur hic
etiam, qui quidem scit, sed propter loci di-
stantiam voluntatem declarare non potuit.
l. 2. verbis licet ignor. b. Imo & ille, cujus de-
jure non est mandare *v. c. pupillus, minor & c.*
l. 7 C. de arb. tutel. Et quamvis his casibus
utilis saltem competere dicatur N. G. actio *l.*
7. & 17. C. b. tamen inter directam & utilem
non interest *l. 47 §. 1 ff. b.*

§. 3. Negotium ex rei natura debet
esse

esse alienum, cum nemo secum ipso agere possit. Sufficit autem commune, quia hoc pro parte alienum est. Modo rem suam potuerit gerere separatim, alias enim communi dividundo vel familia herciscundæ iudicio aget si v. t. universum debitum cohæres solvere coactus est. *l. 3. C. h. Franzk. b. n. 5.* Sed hodie adeo scrupulosam distinctionem non faciet praxis.

§. 4. In alius utilitatem gestum debet esse negotium, gemino sensu. Scilicet, ne quis sui causa aliena gerat, alias enim tantum saltim repetet in quantum dominus actu factus est locupletior *l. 6. §. 3.* Secundo, ut utiliter revera gerat, sufficit tamen utiliter esse coeptum, licet sine successu *per l. famos. 10. b.*

§. 5. Si negotia debitoris mei gero crediti servandi causa, non erit alia obligatio, quam si cujuscunque extranei gessissem. *l. 13. b.*

§. 6. Oritur hinc gemina obligatio, ut rationes reddat gestor & culpam præstet, qualem æstimabit iudex. Ex his circumstantiis: an quis plane violenter gestioni se ingesserit, exclusis aptioribus, an negotia alias peritura curaverit *l. 3. §. 9.* item ex natura negotii, an magnam industriam requirat. De

connexis quoque tenetur, imo & de non
connexis, si aderat, qui in universum omnia
administraturus erat *l. 6. §. f.*

§. 7. Dein dominus vicisim gestori
obligatur ad pensandam operam adhibitam,
ad refundendas impensas, quas secundum
circumstantias modi, loci, temporis &c. pru-
denter fecit *vid. c. l. 10. b.*

§. 8. Non tamen datur actio nostra,
licet exposita requisita adsint, si quis intuitu
pietatis, i. e. intuitu amoris, qui inter per-
sonas sanguine junctas esse debet, aliquid
gesserit. *v. l. 27. b.* vel intuitu amicitiae *l. 44. b.*
Modo conditio gestoris dominive non aliud
suadeant, vel non protestatus sit gestor *l. 34. b.*
v. Menoch. C. 7. A. cent. 1. cas. 88.

§. 9. An rati habitio actionem hanc
impediat disquirat Bachov. *ad b. t. c. 1.* si ante
finem accesit mandatum producit, sin finito
negotio, manet nostra actio *ibid.* Usus hodie
exiguus propter veriores doctrinam de cul-
pis & tradita de infamia Schilteri. *X. §. 35.*

TIT. XXIX.

De modis quibus obligationes tol- luntur.

§. 1.

Tollitur obligatio vel ipso jure, vel ope
exce-

exceptionis uterque modus si in iudicio allegatur eundem effectum liberationis producit, quo sensu intelligenda *l. 112. de R. I.* In eo tamen diversitas apparet, quod si modus ipso jure obligationem tollens iudici non expositus sit, ab eo suppleri, imo solutum conditione indebiti repeti possit. Voet. *ad tit. de except. n. 1.* Quod in exceptionibus secus.

§. 2. Modi tollendi ipso jure obligationem sunt solutio, novatio, delegatio, acceptilatio, sive hodie pactum de non petendo, compensatio, confusio, mutuus dissensus, rei interitus. Modi tollendi ope exceptionis sunt *v. c.* restitutiones in integrum, transactiones, res iudicata, iusjurandum, & in genere qualibet exceptio peremptoria.

§. 3. Solutio est ejus, quod debetur præstatio. *pr. §. b. l. 49. C. b.* Unde regula: aliud pro alio solvi nequit *l. 2. §. 1. h. v. c.* vinum pro frumento. *l. manifesti C. b. t.* moneta reproba loco probæ. Semper ratione debitæ pecuniæ solutio ita facienda est, ne creditori damno sit futura. *l. 99. h. Tholof. Syntagm. XXI. 18.* Licet idenditas hic tam stricte non requiratur *v. supr. t. IX. §. 15. sequ.* Ubi & de solutione particulari §. 11. Nam etiam in quantitate æque ac in qualitate aliud est. *arg. l. 41. §. de Usur.*

§. 4. Sölvenda est res propria, non
aliena

aliena vel alteri obligata *l. si rem meam ff. h. t.*
 Unde evictio hic præstanda, nec antea liberatio contingit. Quia paria sunt non solvere & solvere id, quod pro amisso habetur *l. 24. §. 1. de pignor. act.*

§. 5. Solvendum est debito tempore, *v. supr. d. 2. §. 12.* debito loco, qui vel speciatim in conventionem expressus est, vel subintelligitur, debitorem creditoris ædes adire debere *v. Edr. II. art. 4. III. art. 39.* idque sine discrimine loci ubi habitet *v. supra tit. VIII. §. 8. f.* propter dissensum Jætorum præstat locum nominatim exprimere Schilt. *Exercit. XLVI. §. 38.*

§. 6. Solvit, qui obligationem contrahere potest. Nec interest, quis solvat *pr. 7. b.* Inde non opus est mandato, vel scientia debitoris, sed & pro invito solvimus *l. 23. 53. b.* ut tamen actio non acquiratur, nisi à creditore nobis fuerit cessa *l. f. C. de negot. gest. vel injuste prohibentis negotium gesserimus v. §. 1. t. præc.*

§. 7. Solvitur recte creditori, qui alienare potest, vel ejus procuratori, vel alii per quem pecuniam exigere solebat *arg. l. 18. b. Sand. III. 16. 2.* Curatori, tutori, creditoris creditori, modo talis revera fit *arg. l. 6. de dol. mal. except.* Tertio minus efficaciter solutio fit *v. c. marito, l. cum maritum l. 11. C. h. matri*

matri non administranti *l. 88. ff. b.* Nisi fiat auctoritate judicis Schilt. *d. l. §. 35.* vel capta civitate hosti. Huber. *ad ff. b. §. 2.* Si plures heredes sint, expedit prætorem adire soluturo *l. 81. b.* Quatenus hæredes solutionem urgere possint *vid. L. II. tit. 1. §. 2. 3.* de herede debitoris & cautela ne plus solvere cogatur, quam in hereditate. *vid. ibid. §. 9.*

§. 8. Solutioni similis est oblatio & depositio judicialis, adeo, ut quæ de re solvenda & personis solventibus diximus, huc applicanda sint. Schulz. *de oblat. 2. 3.* Qui extrajudicialiter obrulit, postea judicialiter, sine citatione ad videndum deponi oblatum recte deponit Richt. *Decis. 75.* Interdum nudis verbis debitor creditum offert, de cujus effectu v. Schulz. *d. l. c. 8.* Per realem liberatio debitoris principalis & accessoriorum æque contingit ac per solutionem. *Idem c. 5. vid. supr. tit. VIII. §. 9. 14.*

§. 9. Acceptilatio olim ad solas obligationes ex stipulatu pertinebat per *l. 35. de R. I.* unde si alia obligatio tollenda stipulatione Aquiliana prius in verbalem transmutanda erat, *vid. Dd. ad l. b.* Hodie omnis obligatio pacto de non petendo citra ambages tollitur v. *supr. t. II. §. 5. §. 8. &c.* Paciscuntur, ut in §. 6. *prec.*

§. 10. Novatio est prioris obligationis sublatio

latio & novæ constitutio inrer creditorem & debitorem. Requiritur ut fiat verbis expressis Philipp. Eclog. ad 7. h. Idque ex constitutione Justiniani in §. 3. Perspicuæ tamen conjecturæ hodie sufficere vult Gail. II. 30. n. 3. v. Grœnevveg. ad l. d. §. unde verbis & facto conformiter l. f. C. de novat. novari docet Schilt IX. 23. quia voluntas expressa etiam de voluntate per facta declarata capi potest.

* Ita recte definitur, quicquid contendat Grev. ad loc. diff. Diff. 12. tb 31. Nam post constitutionem Justiniani adjunctione diei, vel conditionis non novatur sicut antiquo jure ff.

§. 11. Effectus novationis est, ut accessoria commoda & incommoda v. c. pignora, fidejussores &c. ni denuo novo actu restantur, amplius non valeant. v. Philipp. d. 6.

§. 12. Delegatio est novatio, qua creditum inter me & meum debitorem tollitur & utriusque consensu inter debitorem eundem & meum creditorem denuo constituitur, sublata itidem obligatione antiqua inter me & meum creditorem, igitur geminæ hic obligationes tolluntur & una nova colligatur.

§. 13. Plura hic deprehenduntur pacta, uno ego cum meo creditore tranfigo, ut me liberet in perpetuum, & à debitore meo suum exigat, altero debitorem meum dimit-

to &

to & novo creditori delego, tertium inter
creditorum meum & debitorem initur, quod
hic illi solvere velit. Quia species novatio-
nis est delegatio, corrumpunt hic omnes excep-
tiones, pignora &c. prioris actionis & cre-
diti. Qua ratione potissimum à cessione
differt.

* *Erat antiquitus & species novationis necessariae
litis contestatio, sed hodie nostra judicia inci-
piunt à citatione vid. l. 10. §. 111. §. 11.*

§. 14. Compensatio est mutui debiti
fictione facta solutio. Adeo enim solutioni
æquiparatur, ut qui se soluturum juravit,
compensare possit *l. 4. C. b. t. Faber. L. 8. t. 29.
d. 2. Matth. de Afflictis Dec. 121. v. Medic. de
compensat. l. 11. q. 25.* Imo quod compensationis
ope servari poterat, solutum tanquam inde-
bitum condici potest *l. ideo l. si ambo ff. h. t.* Un-
de multo magis omni tempore processus *l. ex
causa C. b. t. & omni prodest hæc exceptio. Be-
fold. delibat. jur. l. 16. q. 2.*

§. 15. Tollit obligationem ratione for-
tis usurarum, pignoris &c. etiam nondum
opposita, ab eo tempore, quo utrinque de-
beri incipit. Scilicet oppositio saltem ma-
nifestat compensationem factam, non pri-
mitus inducit. Voet. *ff. h. t. n. 2.* Operatur
autem saltem in favorem opponentis, unde
ex ea

ex ea confessio debiti vicissim colligi non debet *arg. l. 9. de Except. limita tamen ex l. 26. de probat. l. 10. C. de legat.*

§. 16. Locum habet in omni vero debito, sive ex delicto sive ex contractu *l. f. C. b. arg. l. aufertur §. qui compensat. ff. b. v. l. 14. h.* Excipitur depositum *d. l. f. C. b.* modo res deposita adhuc extet, alias enim cessat favor, Causa spoli Zanger *de except. p. III. c. 8. n. 119.* Exactio tributorum *l. 46. §. 5. de jure fisc.* Alimenta futura *l. in ea C. b. t.* Venditio sub haesta, si emtori debuit, cujus nomine subhaestatio facta v. Matth. *de auct. 1. 13. Adde l. 45. de condit. & demonstr.*

§. 17. Requiritur autem ut debitum sit purum & liquidum, nisi mox liquidum reddi possit. Vinn. *select. quest. 50.* Menoch. *A. J. Q. cent. 1. cas. 14.* ut debeantur res fungibiles ejusdem generis *l. si ambo. §. 2. h.* Inde licet rejecta sit, non tamen ipsa petitio rejecta censeretur debet, cum judex rejecerit, defectu requisitorum v. l. quod in diem, §. 1. b.

§. 18. Affine est retentio, cujus usus potissimum, ubi vel requisita compensationis defunt, vel causa privilegiata, ut depositum *vid. Vinn. d. l. c. 51.* Imo quotiescunque impendia nostra consequi non possumus v. Voet. *d. l. n. 20.* Est hoc jus cessibile & transmissi-

missibile Berlich. II. concl. 32. n. 12. Arbitrium
 iudicis, ut admittat loco retentionis cautio-
 nem debitoris non plane excludi debet v.
 Faber III. 22. 18.

§. 19. Confusio est crediti & debiti in
 una persona facta consolidatio, dum credi-
 tores & debitores sibi invicem succedunt,
 vel tertius amborum hereditatem acquirit,
 v. l. 95. §. 2. de solut. l. 5. de fidej. Tollitur autem
 hic obligatio saltim pro parte, qua quis he-
 res existit. l. 14. C. d. R. V. Hinc correorum
 obligatio saltim dividitur, si uni succedo. l.
 f. de duob. reis. Nec liberatur reus principalis,
 si creditor fidejussoris heres est l. 71. de fidej.
 Remedium contra confusionem præbet in-
 ventarium l. f. C. de jur. delib.

§. 20. Solvitur obligationis nexus et-
 iam interitu rei debitæ l. 5. d. R. C. Opus ta-
 men est, ut res non præcedente culpa pereat,
 vel mora l. 91. §. 1. de V. O. Christin. vol. 1. Dec.
 170. 172. Secundo ut non debeat genus, ve-
 rum species l. 83. §. 5. de V. O. In obligatione
 alternativa prioris rei interitus spectat ad de-
 bitorem, posterioris ad creditorem.

§. 23. Dissolvuntur contractuum ob-
 ligationes etiam consensu contrario. Requi-
 ritur autem ut res adhuc integra propter
 l. 58. in f. de pact. l. 2. C. quand. ab emt. lic. Con-
 trahens uterque contrarium velit. §. 4. i. b. 2.

Excipe sponsalia, mandatum &c. Nam limitat ratio publicæ honestatis *v. c.* in dissolvendo matrimonio &c.

§. 22. Restitutio in integrum est causa propter læsionem amissæ in pristinum statum redintegratio, Petitur vel è jure civili, vel è jure prætorio. Illa perpetua est, hæc quadriennio circumscribitur. *vid. U. M. b. 1.*

§. 23. Locum habet in civilibus & criminalibus, in his autem à solo principe petitur *l. 27. de pæn.* illam impertit quilibet magistratus. *Giph. ad l. f. C. ubi & apud quem* qui competens est, vel ratione domicilii, vel rei sitæ. *Franzk. b. 33. 34.* Est remedium extraordinarium *l. 16. de min.* concurrat aliquando tamen cum aliis *v. Franzk. n. 8. b. Schurff. cent. 3. consil. 64.* Est remedium suspensivum. *Finckelth. O. 106. Mynsing. O. 8. Cent. 6.* Recuperat omnia jura amissa *l. un. C. de reput. in jud. restitu.* Transiit ad heredes *vid. prolixè Franzk. d. l. n. 40.* Requirit læsionem alicujus momenti *Carpz. 1. 1. 9. arg. l. 21. de except.*

§. 25. Datur ex capite metus, doli læsionis ultra dimidium, sed de his *tit. 3. minoris ætatis scil. 25. * annorum.* Si quis facilitate ætatis, vel quod habuit amisit, vel lucrum neglexit, vel inutili onere se obligavit *Donell. l. 21. c. 7. &c. comment. jur. civ.* Hinc probanda læsio & minor ætas, de hac *v. C. l.*

A. b. t.

A. b. t. th. 101. de illa Strauch. diff. 27. th. 18.

* *Cur Saxones citius adoleſcant, vid. erudite Schilt. h. t.*

§. 26. Exceptiones ſunt, ſi minor do-
loſe verſatus, ſi artem proſitetur, ſi veniam
ætaſis impetravit *, ſi juravit, ſi promiſſum
major ratihabuit, ſi juſſu judicis ipſi ſolu-
tum, ſi ſemel reſtitutio ei denegata. Si ma-
trimonium iniit, ſi ob debita fiſcalia bona
vendita.

* *Reſtituitur tamen contra impetrationem, non
contra geſta ea durante l. 1. C. de hiſ qui ven.*

§. 27. Majores quoque propter ab-
ſentiam, vel aliam probabilem * cauſam
reſtituuntur. Cujus bini occurrunt caſus
in ff. ſi vel abſens præſentis, vel hic ipſius
jura præſcripſit. Sed prioris non eſt uſus
propter beneficium l. 2. C. de annal præſe. Ba-
chov. l. 11. th. pen. l.

* *In poſteriore requiritur abſentia laudabilis,
vel improvifa, alius enim abſens procuratorem
relinquere debuiffet v. l. 26. §. f. h. t. Sfort. Odd.
de reſtit. q. 30. De extensione hujus clauſule
queruntur Weſenbec. h. Bachov. d. l. Sed deſen-
dit eandem Schilt. XI. 30.*

§. 28. Præter uſucapionem plures quo-
que referuntur caſus ubi locum habet v. c. in

casu L. diffamari, si silentium alicui imposi-
tum. Adversus litis instantiam, venditio-
nem sub hasta factam rerum absentis, decla-
rationem, quod jure ceciderint creditores
edicto non parentes *vid. hæc & plura Voet.
b. t.* Tempus petendi hanc & præcedentem
restitutionem est quadriennium indistincte
U. M. b. vid. Textor. disp. XVII. §. 42. seq.

* *Alienationem judicii mutandi causa factam vi-
dimus L. I. §. XIII. §. 7.*

§. 29. Transactio est super lite dubia
aliquo retento vel promisso facta conven-
tionalis decisio *Franzk. b. n. 3.* Semper sup-
ponitur res dubia, alias enim negotium in-
cideret in donationem, si liquidum remitta-
tur, vel pactum de non petendo *l. i. b. t. A.*
quo & per dationem vel retentionem seu
quod gratuita non sit differt, *Fr. ibid. n. 8.*

§. 30. Transigi potest de negotiis &
petitionibus omnibus ad transigentes spe-
ctantibus. Cum sit species alienationis, po-
terit transigere, qui alienare. Excipiuntur
controversiæ testamentariæ nondum inspe-
ctis tabulis *, cujus rationes operose inquir-
rit *Schilt. b.* Alimenta futura, res minoris
n. l. 8. b. transactionem non aliter admittunt
nisi decreto magistratus interveniente *l. 2. C.*

de reb.

quibus obligationes tolluntur. 565

de reb. min. fin. decr. d. l. 8. ff. quibus accensorem promissum matrimonium.

* Conf. tamen D. Gundling. dissert. inaug. de hac materia Vinn. de transact. c. 4.

§. 31. De delictis capitalibus permessa est jure civili transactio, non de non capitalibus l. 18. C. b. vid. prolix. Voet. b. t. §. 16. & sequ. Hodie sublata distinctione, qua privatum interesse de omni omnino delicto valide transigitur Matthæi de crimin. l. 48. t. 20. c. 4. n. 12. Excipitur tamen adulterium quidquid contendat. Carpz. prax. crim. u. 71. n. 31. Heig. II. 29. vid. U M. v.

§. 32. Effectus transactionis est litis compositio ad instar rei judicatae, neque rescinditur propter læsionem vel instrumenta noviter reperta. Bene tamen propter causas, quæ consensui impedimento sunt. Diversam interpretationem non habet. Licet velit Voet. d. l. n. 21. Quod non extendatur ad alios, id commune est omni conventioni t. t. C. ne inter al. act. l. 63. de re jud. ff. l. 27. §. 4. de pact. de re judicata & jurejurando in processu.

§. 32. Propter affinitatem spectant huc levamina, quæ ad tempus obligationem suspendunt, ut litteræ moratorie & beneficium

cium cessionis. Illæ non concedi debent, ni cautionem præstet debitor de solvendo suo die credito l. 4. C. de prec. imper. off. Leeuvv. IV. 45. n. 2. Siftunt cursum usurarum Carpz. u. 30. 46. Ad fidejussores extenduntur Fab. l. 1. t. 9. d. 14. v. tamen Leeuvv. d. l. n. 10.

§. 34. Cessio bonorum debitoribus fortunæ injuria decoquentibus indulgetur, imo in tantum, ut nec jurata renunciatio valeat Salicet. ad l. C. qui bon ced. Debet fieri rescripto impetrato & citatis creditoribus, cum causæ cognitione. Leeuvv. d. l. c. 46. n. 10. Ubique tamen recepta non est v. Jus Lubec. t. 3. t. Si ad pinguiorem fortunam aspirat, debitor residuum solvere tenetur v. c. Odoard. 2. de solut. salvo alicubi competentix beneficio. Huber præl. ad ff. b.

LIBER IV.

De OBLIGATIONIBUS EX DELICTO ET QUASI DELICTO.

Tit. I. De damno injuria dato.

Tit. II. De noxali actione & Pauperie.

Tit.